gemeente Terschelling

Begroting 2027

Gemeente Terschelling

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Leeswijzer 4

1. Hoofdlijnen

1. Hoofdlijnen 6

2. Programma's

2.1 Bestuur en veiligheid 13
2.2 Economie en toerisme 18
2.3 Onderwijs, sport en cultuur 21
2.4 Sociaal domein 30
2.5 Wonen en bouwen 35
2.6 Fysieke leefomgeving 40
2.7 Bedrijfsvoering 45

3. Paragrafen

3.1 Lokale heffingen 50
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 66
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen 73
3.4 Financiering 78
3.5 Bedrijfsvoering 82
3.6 Verbonden partijen 84
3.7 Grondbeleid 90
3.8 Openbaarheidsparagraaf 92
3.9 Geprognosticeerde balans 93
3.10 Personele lasten 95

4. Bijlagen

4.1 Uitgangspunten programmabegroting 2027-2030 98
4.2 Baten en lasten per grootboeknummer 99
4.3 Meerjareninvesteringsbegroting 105
4.4 Leningoverzicht 108
4.5 Staat van reserves en voorzieningen 110
4.6 EMU-saldo 112
4.7 Begrippenlijst begroting 2027 113
4.8 Verplichte BBV-indicatoren 115

Voorwoord

Terschelling is een bijzondere plek om te wonen, te werken en te leven. De ruimte, de natuur, de dorpen en de gemeenschap maken het eiland tot wat het is. We willen dat dat ook in de toekomst zo blijft, terwijl het eiland zich blijft ontwikkelen. Daarom werken we aan voldoende woningen, goede voorzieningen en een eiland dat bereikbaar en leefbaar blijft.

We moeten daarbij zorgvuldig omgaan met de ruimte die er is en rekening houden met ontwikkelingen als klimaatverandering en een vol elektriciteitsnet. En als ambitieuze, maar kleine gemeente moeten we soms scherpe keuzes maken in wat we wanneer kunnen uitvoeren.

In deze begroting maken we zichtbaar waar we in 2027 onze tijd, mensen en middelen voor inzetten. Dat zijn soms grote en zichtbare onderwerpen, zoals wonen, de haven en de toekomst van toerisme. Andere keuzes zijn minder zichtbaar, maar minstens zo belangrijk: goede zorg en ondersteuning, toekomstbestendig onderwijs, veilige stranden, ruimte voor cultuur en evenementen en een gemeente die duidelijk en toegankelijk werkt.

Veel van die onderwerpen raken elkaar. Het bouwen van meer woningen heeft invloed op de ruimte. Toerisme brengt bezoekers en inkomsten naar het eiland, maar vraagt ook aandacht voor de leefbaarheid en natuur. Bereikbaarheid is belangrijk voor inwoners, ondernemers én bezoekers. En goede voorzieningen zijn onmisbaar als we willen dat mensen op Terschelling kunnen blijven wonen, werken en leven.

Daarom kijken we in deze begroting steeds naar het geheel. Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen? Wat kost het? En kunnen we het ook daadwerkelijk uitvoeren?

Voor een kleine gemeente is die laatste vraag heel belangrijk. Want onze ambities zijn groot, maar onze capaciteit is niet onbeperkt. We zullen daarom soms scherpe keuzes moeten maken in wat eerst moet, wat tegelijk kan en wat meer tijd nodig heeft. Dat doen we zorgvuldig en altijd met oog voor wat het eiland vraagt.

2027 wordt op verschillende terreinen een jaar waarin we richting bepalen. We werken aan nieuwe keuzes voor toerisme, horeca en detailhandel, zetten stappen in woningbouw en mobiliteit en werken verder aan zorg, gezondheid, onderwijs, cultuur en sport. Ook investeren we in de manier waarop gemeenteraad, college en organisatie samenwerken en inwoners bij besluiten worden betrokken. Die lijn is terug te zien in de zeven programma's van deze begroting.

Met deze begroting laten we zien welke doelen we voor 2027 hebben, welke stappen we zetten en hoeveel geld daarvoor beschikbaar is. Dit is de eerste begroting die is opgesteld volgens de nieuwe programmastructuur van gemeente Terschelling. Met die structuur brengen we meer samenhang tussen ambities uit het coalitieakkoord, de maatschappelijke opgaven die ons eiland heeft en de inzet van de gemeentelijke middelen. Nieuw is dat we sterker vanuit resultaten werken. Niet alleen: wat gaan we doen? Maar ook: wat willen we daarmee bereiken? Zo willen we de begroting niet alleen een financieel document laten zijn, maar ook een begrijpelijk overzicht van waar we als gemeente aan werken. Voor inwoners, ondernemers en bezoekers.

Het college van burgemeester en wethouders van Terschelling

Leeswijzer

Deze begroting is opgebouwd rond zeven programma's. De zeven programma's zijn oranje vormgegeven. In deze programma's komen de onderwerpen, keuzes en plannen voor Terschelling samen. De overige onderdelen van de begroting volgen grotendeels uit wettelijke voorschriften voor gemeentelijke begrotingen. In elk programma staat wat er speelt, wat we willen bereiken, wat we in 2027 doen en wat daarvoor nodig is.

We gebruiken daarbij zoveel mogelijk dezelfde opbouw:

- **Waar gaat het over?**
  De belangrijkste ontwikkelingen en aandachtspunten binnen het programma.
- **Wat willen we bereiken?**
  Het resultaat waar we naartoe werken.
- **Wat doen we in 2027?**
  De stappen die we dit jaar zetten.
- **Hoe zien we of het werkt?**
  De cijfers, mijlpalen en ontwikkelingen waarmee we de voortgang volgen.
- **Wat mag het kosten?**
  De middelen die voor het programma beschikbaar zijn en eventuele extra investeringen of financiële keuzes.

Voor sommige onderwerpen nemen we ook landelijke verplichte BBV-indicatoren op. Deze cijfers zijn voor alle gemeenten hetzelfde opgebouwd en maken vergelijking mogelijk.

Voorafgaand aan de programma's staan de hoofdlijnen van de begroting. Daarin geven we een kort overzicht van de belangrijkste bestuurlijke en financiële ontwikkelingen voor 2027.

Na de programma's volgen de verplichte paragrafen en financiële bijlagen. Daarin staat meer detail over onder andere lokale belastingen, risico's, onderhoud, financiering, verbonden partijen, grondbeleid, investeringen, reserves en voorzieningen.

Hoofdstuk 1

Hoofdlijnen

Begroting 2027

1. Hoofdlijnen

In dit hoofdstuk staan de bestuurlijke en financiële hoofdlijnen van de begroting voor 2027. We laten zien hoe het begrotingsresultaat is opgebouwd, hoe de financiële positie zich de komende jaren ontwikkelt en welke ontwikkelingen invloed hebben op de begroting.

Bestuurlijke hoofdlijnen

Het college investeert de komende jaren in een sterk, leefbaar en toekomstbestendig Terschelling. De focus ligt daarbij op wonen, onderwijs, bereikbaarheid, havenontwikkeling, duurzaamheid, natuur, economische vitaliteit en een krachtige gemeentelijke organisatie. Met deze investeringen werken wij aan het behoud van voorzieningen en de kwaliteit van leven op het eiland, zodat Terschelling ook voor toekomstige generaties een aantrekkelijke woon-, werk- en verblijfsplaats blijft.

Financiële hoofdlijnen

De begroting 2027 en de meerjarenraming 2028-2030 laten een stabiele gemeente zien. Voor alle jaren is sprake van een positief begrotingsresultaat. Daarmee beschikt de gemeente over een financiële basis voor de uitvoering van de ambities uit het uitvoeringsprogramma.

De komende jaren investeren wij in de grote opgaven van Terschelling. Daarbij ligt de focus op wonen, de ontwikkeling van de haven, de toekomstbestendige huisvesting van 't Schylger Jouw, bereikbaarheid, duurzaamheid, leefbaarheid en het behoud van voorzieningen. In deze begroting zijn de benodigde middelen opgenomen om deze opgaven op een verantwoorde wijze uit te voeren.

Naast investeringen in maatschappelijke en fysieke opgaven is nadrukkelijk aandacht besteed aan de ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie. De afgelopen periode is gewerkt aan een realistische personeelsbegroting die beter aansluit bij de feitelijke personele inzet die nodig is om wettelijke taken, dienstverlening en bestuurlijke ambities uit te voeren. Daarbij is rekening gehouden met ontwikkelingen binnen de organisatie, de arbeidsmarkt en de toenemende complexiteit van gemeentelijke taken.

Met deze begroting brengen wij ambities, capaciteit en financiële middelen nadrukkelijker met elkaar in balans. Hierdoor ontstaat een realistischer beeld van wat de organisatie kan uitvoeren en worden keuzes beter zichtbaar gemaakt.

Tegelijkertijd blijven wij alert op ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op onze financiële positie. Landelijke besluitvorming, wijzigingen in de bekostiging van gemeenten, prijsontwikkelingen en nieuwe wettelijke opgaven kunnen de financiële ruimte onder druk zetten. Ook de uitvoerbaarheid blijft een belangrijk aandachtspunt voor een gemeente van onze omvang.

Met deze begroting is een evenwicht gevonden tussen investeren in de toekomst van Terschelling, het versterken van de organisatie en het behouden van een financieel gezonde positie op de langere termijn.

Netto lasten per programma				
In € 1.000	2027	2028	2029	2030
1. Bestuur en veiligheid	3.255	3.285	3.285	3.285
2. Economie en toerisme	-7.095	-7.309	-7.464	-7.621
3. Onderwijs, sport en cultuur	1.943	1.954	1.954	1.954
4. Sociaal domein	3.511	3.576	3.576	3.576
5. Wonen en bouwen	-477	-535	-657	-726
6. Fysieke leefomgeving	6.048	6.425	6.524	6.905
7. Bedrijfsvoering	-8.043	-7.548	-6.075	-7.560
Totaal netto lasten	**-858**	**-152**	**1143**	**-187**
Mutaties reserves	25	40	-1241	-20
Resultaat begroting	**-833**	**-112**	**-98**	**-207**

Bij de vergelijking met eerdere jaren is één verandering belangrijk. Het openbaar onderwijs is verzelfstandigd. De baten en lasten van het openbaar onderwijs maken daardoor geen onderdeel meer uit van de gemeentelijke begroting en jaarrekening. Hierdoor zijn de baten en lasten jaarlijks ongeveer € 3,4 miljoen lager. Dit heeft geen invloed op het begrotingsresultaat van de gemeente.

Structureel begrotingssaldo

Voor een gezonde financiële positie is het belangrijk dat structurele lasten worden betaald uit structurele baten. Met andere woorden: uitgaven die ieder jaar terugkomen, moeten kunnen worden betaald uit inkomsten die ook ieder jaar terugkomen.

Daarom kijken we naast het totale begrotingsresultaat ook naar het structurele begrotingssaldo. Incidentele baten en lasten worden daarbij buiten beschouwing gelaten. Zo wordt zichtbaar of de begroting op langere termijn in evenwicht is.

Resultaten (meerjaren) begroting 2027-2030				
in € 1.000	2027	2028	2029	2030
Resultaat begroting	**-833**	**-112**	**-98**	**-207**
Waarvan incidentele baten en lasten	532	140	40	-20
Structureel begrotingssaldo	**-301**	**28**	**-58**	**-227**

In 2027 bedraagt het structurele begrotingssaldo € 301.000 voordelig. Voor 2028 is een tekort van € 28.000 begroot. In 2029 en 2030 is het structurele saldo weer voordelig.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen laat zien in hoeverre de gemeente financiële tegenvallers en risico's kan opvangen zonder dat het bestaande beleid direct moet worden aangepast. Daarvoor kijken we eerst naar de ontwikkeling van de algemene reserve.

Algemene reserve

Algemene reserve				
in € 1.000	2027	2028	2029	2030
Stand per 1 januari	3.273	2.889	3.722	3.834
Toevoeging/onttrekking: geraamd resultaat	-384	833	112	98
Stand per 31 december	**2.889**	**3.722**	**3.834**	**3.932**

Vervolgens vergelijken we het beschikbare weerstandsvermogen met het benodigde weerstandsvermogen.
Het beschikbare weerstandsvermogen bestaat uit de algemene reserve en de reserve recreatie. Het benodigde weerstandsvermogen is het bedrag dat nodig is om de belangrijkste financiële risico's van de gemeente op te kunnen vangen.

Weerstandsvermogen				
in € 1.000	2027	2028	2029	2030
Stand algemene reserve per 31 december	2.889	3.722	3.834	3.932
Stand reserve recreatie per 31 december	160	160	160	160
Totale stand reserves per 31 december	**3.049**	**3.882**	**3.994**	**4.092**
Minimaal benodigde weerstandsvermogen	2.600	2.652	2.705	2.759
Overschot/tekort weerstandsvermogen	**449**	**1.230**	**1.289**	**1.333**

Uit deze vergelijking blijkt dat het beschikbare weerstandsvermogen gedurende de hele begrotingsperiode hoger is dan het minimaal benodigde weerstandsvermogen. De gemeente heeft aandacht voor het behoud van voldoende reserves. Daarnaast is dit jaar ingezet op een realistische begroting waarin bestuurlijke ambities, personele capaciteit en financiële middelen beter met elkaar in balans zijn gebracht. Daarmee ontstaat een robuuste basis voor de uitvoering van de investeringen in wonen, havenontwikkeling, 't Schylger Jouw, bereikbaarheid en leefbaarheid.

Een uitgebreidere toelichting op de risico's en het weerstandsvermogen staat in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Financiële ontwikkelingen

Sinds de begroting 2026 zijn verschillende financiële ontwikkelingen in de begroting verwerkt. Onderstaande tabel laat zien welk effect deze mutaties hebben op het resultaat voor de jaren 2027 tot en met 2030.

Opbouw begroting 2027–2030

Opbouw Begroting 2027-2030				
in € 1.000	2027	2028	2029	2030
Resultaat begroting 2026	**-197**	**303**	**-88**	**-88**
Effect gemeentefondscirculaires	-600	-147	267	63
Mutaties belastingopbrengsten	-1.940	-1.768	-1.677	-1.907
Aanpassing personeelsbegroting	696	606	606	606
Gemeenschappelijke regelingen	468	337	362	408
Overige mutaties	740	557	432	711
Resultaat begroting 2027	**-833**	**-112**	**-98**	**-207**

De belangrijkste ontwikkelingen lichten we hieronder toe.

Effect gemeentefondscirculaires

In de begroting zijn de gevolgen van de septembercirculaire 2025 en de meicirculaire 2026 verwerkt. De septembercirculaire heeft een nadelig effect op het resultaat, terwijl de meicirculaire een positief effect heeft. Per saldo neemt de algemene uitkering uit het gemeentefonds vooral in 2027 toe.

Daarnaast vervalt de decentralisatie-uitkering Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE). Deze middelen worden voortaan toegevoegd aan de algemene uitkering.

Ontwikkeling belastingopbrengsten

In het coalitieakkoord is afgesproken dat het tarief voor de toeristenbelasting in 2027 stijgt naar € 3,40. Deze verhoging is verwerkt in de begroting. De forensenbelasting is gekoppeld aan de toeristenbelasting en stijgt daarom mee.

Uit de jaarrekening 2025 blijkt daarnaast dat de opbrengsten uit de OZB voor zowel woningen als niet-woningen hoger waren dan verwacht. Dit structurele voordeel is in de begroting verwerkt. Ook voor de opbrengsten uit de APV-leges is een structureel voordeel opgenomen.

Aanpassing personeelsbegroting

De personeelsbegroting is aangepast om de uitvoeringskracht van de organisatie te versterken. Er wordt minder budget geraamd voor de inhuur van extern personeel en meer voor medewerkers in vaste dienst. Ook de salarisstijging uit de cao voor 2027 is in de begroting verwerkt.

Een verdere toelichting op het personeelsbeleid en de ontwikkeling van de personele lasten staat in het programma Bedrijfsvoering en in de paragraaf Personele lasten.

Gemeenschappelijke regelingen

De financiële bijdragen van de gemeente Terschelling aan verschillende gemeenschappelijke regelingen en andere samenwerkingsorganisaties nemen toe. Dit geldt vooral voor de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân (SoZaWe), de FUMO en Omrin. De bedragen in deze begroting sluiten aan bij de begrotingen 2027 van deze organisaties.

Overige mutaties

Onder de overige mutaties vallen verschillende wijzigingen. De hogere lasten komen vooral door de nieuwe aanbesteding voor strandveiligheid, hogere ICT-kosten, het kappen en vervangen van zieke iepen, voorbereidingskosten voor projecten op het gebied van wegen en riolering en hogere verzekeringskosten. Daarnaast zijn enkele administratieve aanpassingen verwerkt.

Overzicht incidentele baten en lasten

Niet alle baten en lasten in de begroting komen ieder jaar terug. Sommige zijn eenmalig of tijdelijk. Voor een goed beeld van de financiële positie maken we daarom onderscheid tussen structurele en incidentele baten en lasten.

Structurele lasten moeten worden gedekt uit structurele baten. Incidentele posten tellen daarom niet mee bij de beoordeling van het structurele begrotingssaldo.

Incidentele baten

Specificatie incidentele baten					
In € 1.000	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Onttrekkingen reserves	0.10	-385	-385	-1.666	-445
Onttrekking voorziening riolering	6.2	-100	-100	0	0
Totaal incidentele baten		**-485**	**-485**	**-1.666**	**-445**

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen aan reserves hebben betrekking op de reserve Havenbedrijf, de reserve Waddenprogramma en de reserve Kapitaallasten havenfront. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves worden in principe als incidenteel beschouwd.

Een volledig overzicht van de toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves staat in bijlage 5.

Onttrekking voorziening riolering

In 2027 en 2028 wordt geld onttrokken aan de voorziening riolering. Dit wordt gebruikt voor tijdelijke extra kosten voor de voorbereiding van rioleringsprojecten.

Specificatie incidentele lasten					
In € 1.000	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Toevoegingen reserves	0.10	410	425	425	425
Hogere uitgaven ICT (project Leeuwarden)	0.4	96			
Implementatie EHRM platform	0.4	68			
'de gemeente profileert zich als een goede werkgever"	0.4	50			
Bijdrage projecten Regiodeal	0.11	0		1.281	
Mobiliteit	2.1	75			
Toekomstperspectief toerisme	3.4	25			
Voorbereiding projecten wegen	2.1	100	100		
Voorbereiding projecten riolering	6.2	100	100		
Beleidskader horeca en detailhandel	1.2	30			
Vervangen ondergrondse afvalcontainers	7.3	40			
Chippen afvalcontainers	7.3	23			
Totaal incidentele lasten		**1.017**	**625**	**1.706**	**425**

Toevoegingen reserves

De toevoegingen aan de reserves hebben betrekking op de reserve Havenbedrijf en op jaarlijkse rentetoevoegingen aan de reserve Kapitaallasten havenfront en het Dr. J.W. van Dierenfonds.

Een volledig overzicht van de toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves staat in bijlage 5.

Overige incidentele lasten

- **ICT-project Leeuwarden – € 96.000**
  Een eenmalige hogere bijdrage aan de ICT-kosten van de gemeente Leeuwarden.

- **Implementatie EHRM-platform – € 68.000**
  Eenmalige kosten voor de invoering van het EHRM-platform.

- **Goed werkgeverschap – € 50.000**
  Eenmalige kosten voor het project waarin de gemeente zich verder ontwikkelt als goede werkgever.

- **Regiodeal – € 1.281.000 in 2029**
  Een bijdrage uit de algemene middelen van Terschelling aan projecten uit de Regiodeal.

- **Mobiliteit – € 75.000**
  Voor de verdere uitwerking van de mobiliteitsvisie.

- **Toekomstperspectief Toerisme – € 25.000**
  Voor procesbegeleiding bij het opstellen van een nieuw toekomstperspectief voor toerisme.

- **Voorbereiding wegen en riolering – 2027 en 2028**
  Tijdelijk extra budget voor de voorbereiding van projecten.

- **Horeca en detailhandel – € 30.000**
  Voor externe procesbegeleiding bij het opstellen van nieuw beleid.

- **Vervangen ondergrondse afvalcontainers – € 40.000**
  Voor het vervangen van ondergrondse containers door grotere verzamelbakken.

- **Chippen afvalcontainers – € 23.000**
  Voor het voorzien van alle containers van een nieuwe geregistreerde chip.

Hoofdstuk 2

Programma's

Begroting 2027

2.1 Bestuur en veiligheid

Waar gaat het over?

Een goed bestuur vraagt om duidelijke rollen, goede informatie en besluiten die zorgvuldig worden genomen. De gemeenteraad, het college, de griffie en de gemeentelijke organisatie hebben daarin ieder hun eigen verantwoordelijkheid.

Daarbij hoort ook dat inwoners weten wat er speelt. We willen duidelijk zijn over hoe besluiten tot stand komen, waar informatie te vinden is en wanneer inwoners kunnen meepraten of meedenken. Goed contact met inwoners, ondernemers en organisaties op het eiland is daarbij belangrijk. Ook jongeren willen we actief betrekken bij onderwerpen die hun leefomgeving en toekomst raken.

Binnen dit programma gaat het ook om veiligheid. Terschelling moet een veilige plek zijn om te wonen, werken en verblijven. Als eiland hebben we daarbij met omstandigheden te maken die anders zijn dan op de vaste wal. In het hoogseizoen verblijven veel meer mensen op het eiland. Op stranden en bij evenementen is extra inzet nodig en bij grotere incidenten zijn we mede afhankelijk van hulp vanaf de vaste wal. Daarom werken we nauw samen met de politie, Veiligheidsregio Fryslân en andere veiligheidspartners en zorgen we dat we goed voorbereid zijn als er iets gebeurt.

Bestuur

Wat willen we bereiken?

We willen dat het gemeentebestuur duidelijk, toegankelijk en transparant werkt. De gemeenteraad, het college en de organisatie hebben ieder hun eigen rol. We willen dat helder is wat die rollen betekenen en wat zij van elkaar kunnen verwachten.

Ook voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties moet duidelijk zijn welke onderwerpen en keuzes voorliggen en wanneer zij kunnen meedenken of invloed kunnen uitoefenen.

Wat doen we in 2027?

We werken verder aan de samenwerking binnen het bestuur

Tijdens de bestuurlijke tweedaagse van september 2026 hebben raad, college, griffie en organisatie samen naar hun samenwerking gekeken. In 2027 gaan we daarmee verder. We maken rollen, verantwoordelijkheden en verwachtingen waar nodig duidelijker, delen kennis makkelijker en kijken wat we van elkaar nodig hebben.

Minimaal één keer per jaar staan we samen stil bij hoe de samenwerking verloopt en wat beter kan.

We verbeteren de informatie voor de gemeenteraad

Technische vragen van raadsleden komen nu niet altijd direct terecht bij de medewerker met de juiste kennis. Daarom

werken we in 2027 aan een nieuwe werkwijze. In het eerste kwartaal ligt er een voorstel; in het tweede kwartaal volgt de besluitvorming.

Daarnaast kijken we hoe we de raad eerder bij belangrijke ontwikkelingen kunnen betrekken, zodat hun inbreng kan worden meegenomen in het uiteindelijke resultaat.

Hoe zien we of het werkt?

Indicator	Streefwaarde
Instellen werkgroep bestuurlijke vernieuwing	Q4 2026
Evaluatie tweedaagse	Q4 2026
Voorstel nieuwe werkwijze technische vragen	Q1 2027
Besluitvorming nieuwe werkwijze	Q2 2027
Bestuurlijke reflectiebijeenkomst	Minimaal 1 keer per jaar

Gemeenteraad en griffie

Wat willen we bereiken?

We willen een gemeenteraad die zijn rol goed en onafhankelijk kan vervullen en zichtbaar is op het eiland. Raadsleden moeten over de kennis, informatie en ondersteuning beschikken die nodig zijn om richting te geven, keuzes te maken en het college te controleren. De griffie ondersteunt de raad daarbij onafhankelijk en professioneel.

Voor inwoners moet duidelijk zijn welke onderwerpen en keuzes aan de raad worden voorgelegd, hoe besluiten tot stand komen en wanneer zij kunnen meepraten of invloed kunnen uitoefenen.

Daarnaast willen we jongeren beter betrekken bij de lokale democratie. Zij moeten kunnen kennismaken met het werk van de gemeenteraad en de ruimte krijgen om mee te praten over onderwerpen die hun leven en de toekomst van Terschelling raken.

Wat doen we in 2027?

We versterken de raad en de griffie

We investeren in de kennis en ontwikkeling van raadsleden en fractievertegenwoordigers. De griffie ondersteunt de raad bij zijn kaderstellende en controlerende rol en bij complexe bestuurlijke vraagstukken.

We maken de raad toegankelijker voor inwoners

We zorgen dat raadsstukken op tijd beschikbaar zijn en besluiten tijdig worden gepubliceerd. Ook zoekt de gemeenteraad actief contact met inwoners, bijvoorbeeld via werkbezoeken en participatiemomenten. Zo kunnen inwoners beter volgen welke keuzes worden gemaakt en blijft de raad goed op de hoogte van wat er op het eiland speelt.

We betrekken jongeren meer bij de lokale democratie

Via scholen, gastlessen, werkbezoeken en participatietrajecten maken jongeren kennis met de lokale democratie en krijgen zij ruimte om mee te praten over onderwerpen die hen aangaan.

In 2027 brengen we ook in beeld hoe jongeren structureler betrokken kunnen worden bij de lokale politiek en welke vorm het beste bij Terschelling past.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Doel 2027
Percentage raadsvoorstellen tijdig beschikbaar	≥ 95%
Percentage raadsbesluiten tijdig gepubliceerd	100%
Tevredenheid raad over ondersteuning griffie	≥ 8,0
Aantal inwonerscontacten, werkbezoeken en participatiemomenten	Toename t.o.v. 2026
Aantal activiteiten tussen raad en jongeren	Minimaal 2
Aantal jongeren betrokken bij participatietrajecten	Alle eilander leerlingen uitgenodigd
Aantal scholen of onderwijsactiviteiten met betrokkenheid van de raad	Minimaal 2
Waardering van jongeren voor hun betrokkenheid	Positieve ontwikkeling

Veiligheid

Wat willen we bereiken?

We willen dat inwoners, ondernemers en bezoekers Terschelling als veilig en leefbaar ervaren. Risico's proberen we zoveel mogelijk te voorkomen. Als er toch iets gebeurt, zijn de gemeente en haar partners goed voorbereid en weten zij elkaar snel te vinden.

Ook als zorg en veiligheid samenkomen, willen we dat organisaties goed samenwerken en inwoners zo vroeg mogelijk passende ondersteuning krijgen.

Wat doen we in 2027?

We voeren het Integraal Veiligheidsplan uit

Samen met politie, hulpdiensten en andere partners werken we aan openbare orde en handhaving, een veilig toeristenseizoen, evenementen en verkeersveiligheid. Ook ondermijning, digitale dreigingen en de verbinding tussen zorg en veiligheid blijven onderdeel van de aanpak.

We bereiden ons voor op incidenten en crises

Op Terschelling vraagt crisisbeheersing extra aandacht door de ligging van het eiland en de afhankelijkheid van vervoer over water. Daarom blijven we werken aan een goede voorbereiding, duidelijke afspraken en samenwerking tussen de betrokken organisaties.

We werken aan toekomstbestendige strandveiligheid

De strandveiligheid wordt in 2027 opnieuw aanbesteed. De financiële gevolgen daarvan zijn in deze begroting verwerkt. Voor de jaren daarna brengen we in beeld wat structureel nodig is om de strandveiligheid op het gewenste niveau te houden.

Hoe zien we of het werkt?

We kijken zowel naar wat er feitelijk gebeurt als naar hoe veilig mensen zich voelen. Daarbij gebruiken we cijfers over incidenten en criminaliteit, de Veiligheidsmonitor en signalen van inwoners, ondernemers en bezoekers. Ook kijken we naar de evaluaties van het toeristenseizoen, evenementen en incidenten en naar de voortgang van het Integraal Veiligheidsplan.

Indicator	Doel 2027
Uitvoering doelen Integraal Veiligheidsplan	Volgens planning
Evaluatie toeristenseizoen en evenementen	Jaarlijks uitgevoerd
Voorbereiding en samenwerking bij incidenten en crises	Minimaal 1 oefen- of evaluatiemoment per jaar
Aanbesteding strandveiligheid	Afgerond in 2027

Verbonden partijen

De verbonden partijen die samenhangen met het programma Bestuur en Veiligheid zijn:

- Veiligheidsregio Fryslân
- Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Vereniging van Friese Gemeenten

Meer informatie over deze en andere verbonden partijen kunt u vinden in Paragraaf 3.6 van deze Begroting

Wat mag het kosten?

De meeste uitgaven voor bestuur, gemeenteraad, griffie en veiligheid zijn onderdeel van de bestaande begroting. Voor een aantal onderdelen is in 2027 extra geld beschikbaar.

Voor de gemeenteraad en griffie is in totaal € 55.000 extra opgenomen. Daarvan is € 10.000 bedoeld voor scholing en ontwikkeling van raads- en commissieleden, € 15.000 voor participatie en jongerenbetrokkenheid, € 25.000 voor versterking van de griffie en € 5.000 voor communicatie en het toegankelijker maken van de besluitvorming.

Voor veiligheid blijven de bestaande budgetten beschikbaar. Ook is rekening gehouden met de geïndexeerde bijdrage aan Veiligheidsregio Fryslân en met middelen voor de uitvoering van het Integraal Veiligheidsplan. De kosten van de nieuwe aanbesteding voor strandveiligheid zijn voor 2027 in de begroting verwerkt. Wat vanaf 2028 structureel nodig is voor de strandveiligheid, wordt meegenomen in de kaderbrief.

Voor de verdere ontwikkeling van de samenwerking binnen het bestuur kan extra capaciteit nodig zijn. Of daarvoor uitbreiding van de griffie of tijdelijke ondersteuning nodig is, hangt af van de verdere uitwerking.

Begroting 2027–2030

In onderstaande tabel staat hoe de lasten en baten van dit programma over de verschillende onderdelen zijn verdeeld. Een minbedrag bij de baten betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt.

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
1.1	Raad & College	1.020	1.020	1.020	1.020
1.2	Burgerzaken	1.172	1.172	1.172	1.172
1.3	Veiligheid en crisisbeheersing	1.207	1.237	1.237	1.237
1.4	APV bijzondere wetten	36	36	36	36
		3.435	**3.465**	**3.465**	**3.465**
Baten					
1.1	Raad & College	0	0	0	0
1.2	Burgerzaken	-130	-130	-130	-130
1.4	APV bijzondere wetten	-50	-50	-50	-50
		-180	**-180**	**-180**	**-180**
		3.255	**3.285**	**3.285**	**3.285**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
1.10	Mutaties reserves	1	1	1	1
		1	**1**	**1**	**1**
Onttrekkingen					
1.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	0	0	0
		1	**1**	**1**	**1**
Saldo progr. 1		**3.256**	**3.286**	**3.286**	**3.286**

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

2.2 Economie en toerisme

Waar gaat het over?

Terschelling trekt ieder jaar veel bezoekers. Ze komen voor de natuur, de stranden, de dorpen en het eilandgevoel: de sfeer en het eigen karakter van het eiland.

Die bezoekers zijn belangrijk voor de economie. Veel ondernemers verdienen direct of indirect aan de mensen die naar Terschelling komen. Bezoekers overnachten op het eiland, gaan uit eten, doen boodschappen, huren een fiets of bezoeken een winkel. Dat zorgt voor omzet, banen en inkomsten op het eiland.

Tegelijk is Terschelling meer dan een plek om vakantie te vieren. Mensen wonen en werken hier het hele jaar. En veel van wat bezoekers hier zoeken – rust, ruimte, natuur en het eigen karakter van het eiland – is ook wat we willen behouden.

Daarom zoeken we steeds naar een goede balans. We willen ruimte bieden aan ondernemers en een sterke economie, terwijl Terschelling prettig blijft om te wonen, werken en verblijven. Ook willen we duidelijk zijn over wat wel en niet kan en ondernemers goed helpen als zij plannen of vragen hebben.

Wat willen we bereiken?

We willen dat toerisme positief blijft bijdragen aan Terschelling, met een goede balans tussen economie, leefbaarheid en natuur.

Daarbij willen we dat:

- de druk op mens en natuur niet te groot wordt;
- ondernemers duidelijkheid hebben over wat er mogelijk is en welke regels gelden;
- ondernemers goed en snel geholpen worden door de gemeente.

Wat doen we in 2027?

We bepalen samen hoe toerisme zich verder kan ontwikkelen

De druk op ruimte, natuur en leefbaarheid is de afgelopen jaren groter geworden. Ook ondernemers lopen tegen nieuwe vragen aan. Het toeristische beleid van Terschelling sluit daardoor niet meer goed aan op de huidige situatie.

In 2027 werken we daarom samen met inwoners, ondernemers en andere betrokkenen aan een nieuw toekomstbeeld voor toerisme. We maken duidelijk wat we willen behouden, waar verandering nodig is en welke keuzes nodig zijn voor de komende jaren. Daarbij kijken we onder meer naar economie, leefbaarheid, natuur, wonen en bereikbaarheid. De resultaten werken we uit in het Toekomstperspectief Toerisme en leggen we voor aan de gemeenteraad.

We geven meer duidelijkheid over kamperen

De kampeersector verandert. Ondernemers willen weten welke ruimte er is voor nieuwe plannen en ontwikkelingen. Daarom passen we in 2027 de regels voor kamperen aan. Daarmee krijgen ondernemers meer houvast over wat mogelijk is en onder welke voorwaarden.

We maken duidelijke afspraken over terrassen en standplaatsen

Terrassen en standplaatsen zijn belangrijk voor ondernemers en dragen bij aan levendigheid in de dorpen. Tegelijk gebruiken ze openbare ruimte die ook nodig is om te lopen, fietsen, verblijven en voor verkeer. Op sommige plekken vraagt dat om duidelijke keuzes.

In 2027 stellen we daarom nieuwe regels vast voor terrassen en standplaatsen. Daarmee willen we de beschikbare ruimte eerlijk en zorgvuldig verdelen en tegelijk ruimte houden voor ondernemerschap. We kijken daarbij naar veiligheid, leefbaarheid en de kwaliteit van de openbare ruimte.

We werken aan nieuwe afspraken voor horeca en detailhandel

Horeca en winkels bepalen voor een belangrijk deel wat er in de dorpen te vinden en te beleven is. Ze zijn er voor bezoekers, maar ook voor inwoners die het hele jaar op het eiland wonen.

Het huidige horecabeleid is verouderd en sluit niet meer goed aan bij de ontwikkelingen op het eiland. In 2027 werken we daarom aan nieuw beleid voor horeca en detailhandel. Daarbij kijken we hoe het aanbod zich ontwikkelt, welke ruimte er is voor ondernemerschap en wat nodig is voor de leefbaarheid van de dorpen. Zo kunnen we duidelijker maken welke ontwikkelingen passen bij Terschelling. Inwoners, jongeren, ondernemers en andere betrokkenen denken hierover mee.

We geven ondernemers eerder duidelijkheid

Ondernemers moeten zo vroeg mogelijk weten wat wel en niet mogelijk is en aan welke voorwaarden een plan of aanvraag moet voldoen. In 2027 werken we daarom aan duidelijke afspraken over de dienstverlening aan ondernemers.

We maken inzichtelijk wat ondernemers van de gemeente kunnen verwachten, welke informatie nodig is en hoe vragen en aanvragen zo duidelijk en vlot mogelijk worden behandeld.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Toekomstperspectief Toerisme	Het toeristische beleid is niet actueel	In 2027 is het Toekomstperspectief Toerisme door de gemeenteraad vastgesteld. Vanaf 2028 gebruiken we dit als basis voor de verdere keuzes en uitvoering.
Overlast door toeristische druk	Het aantal klachten is nog niet goed inzichtelijk.	In 2027 brengen we klachten over toeristische druk in beeld en houden we deze bij, samen met eilandpartners. Zo krijgen we beter zicht op waar de druk ontstaat en waar bijsturing nodig is.
Duidelijke dienstverlening aan ondernemers	Er is nog geen vastgesteld dienstverleningskader en de doorlooptijd van vragen en aanvragen is nog niet goed inzichtelijk.	In 2027 werken we het dienstverleningskader uit. Vanaf 2028 volgen we onder andere de doorlooptijd en de ervaringen van ondernemers.

Wat mag het kosten?

Voor dit programma zijn in 2027 reguliere en incidentele middelen beschikbaar. Voor het Toekomstperspectief Toerisme is in 2027 € 25.000 aanvullend opgenomen. Voor het nieuwe horeca- en detailhandelbeleid is € 30.000 beschikbaar.

Begroting 2027–2030

In onderstaande tabel staan de geraamde lasten en baten van dit programma. Bij de baten staat een minbedrag. Dat betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves staan apart.

Bedragen x € 1.000

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
2.1	Toerisme & recreatie	292	237	237	237
2.2	Economische zaken	298	291	291	291
2.3	Toeristenbelasting	40	40	40	40
		630	**568**	**568**	**568**
Baten					
2.1	Toerisme & recreatie	0	0	0	0
2.2	Economische zaken	-138	-138	-138	-138
2.3	Toeristenbelasting	-7.587	-7.739	-7.894	-8.051
		-7.725	**-7.877**	**-8.032**	**-8.189**
		-7.095	**-7.309**	**-7.464**	**-7.621**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
2.10	Mutaties reserves	45	60	60	60
		45	**60**	**60**	**60**
Onttrekkingen					
2.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	0	0	0
		45	**60**	**60**	**60**
Saldo progr. 2		**-7.050**	**-7.249**	**-7.404**	**-7.561**

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

2.3 Onderwijs, sport en cultuur

Waar gaat het over?

Op Terschelling willen we dat mensen gezond kunnen leven, voldoende bewegen, mee kunnen doen en zich kunnen blijven ontwikkelen. Goede voorzieningen voor onderwijs, sport, gezondheid en ontmoeting helpen daarbij.

We hebben extra aandacht voor kinderen en jongeren, ouderen en inwoners voor wie meedoen minder vanzelfsprekend is. Ook willen we dat inwoners weten waar ze terecht kunnen als ze hulp of ondersteuning nodig hebben.

Cultuur, tradities, evenementen en erfgoed dragen bij aan de verbondenheid op het eiland. Daar gaan we zorgvuldig mee om, zodat het verhaal en het karakter van Terschelling ook voor volgende generaties herkenbaar blijven.

Onderwijs en ontwikkeling lopen als een rode draad door dit programma. Kinderen en jongeren moeten goede kansen krijgen om zich te ontwikkelen, maar ook daarna blijven leren en ontwikkelen belangrijk. De bibliotheek ondersteunt daarbij, onder andere op het gebied van lezen, taal, digitale vaardigheden en ontmoeting.

Sport

Wat willen we bereiken?

We willen dat inwoners gezond kunnen leven en voldoende bewegen. Daarbij hebben we extra aandacht voor inwoners voor wie sporten en bewegen minder vanzelfsprekend is, zoals jongeren, ouderen en inwoners met een beperking.

Ook moeten inwoners veilig en prettig kunnen sporten. De gemeentelijke sportaccommodaties moeten veilig en goed onderhouden zijn en het sportbeleid moet blijven aansluiten bij wat inwoners nodig hebben.

Wat doen we in 2027?

We helpen meer inwoners om te bewegen

Niet iedereen vindt vanzelf de weg naar sport en beweging. In 2027 zetten we daarom een tweede buurtsportcoach in en breiden we het aanbod uit voor onder andere jongeren, ouderen en inwoners die extra ondersteuning nodig hebben.

Voor inwoners van 65 jaar en ouder organiseren we een Fit-testdag. Zij krijgen inzicht in hun fysieke mogelijkheden en kunnen waar nodig worden begeleid naar passend sport- of beweegaanbod.

We zorgen dat sportaccommodaties veilig en goed onderhouden zijn

We brengen de staat van de gemeentelijke sportaccommodaties goed in beeld en pakken herstelmaatregelen op waar dat nodig is. We werken ernaartoe dat alle gemeentelijke sportaccommodaties eind 2028 voldoen aan de veiligheids- en onderhoudseisen.

We houden het sportbeleid actueel

We bekijken opnieuw of de afspraken in het Lokaal Sportakkoord nog passen bij Terschelling. In 2027 actualiseren we het akkoord en nemen we daarin ook de ambities uit het coalitieakkoord en Gezonde Generatie 2040 mee.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Volwassenen die voldoende bewegen	68% van de volwassenenop Terschelling beweegt voldoende volgens de landelijke beweegrichtlijnen.	In 2028 is dit gestegen naar 72%.
Jongeren die dagelijks voldoende bewegen	23% van de jongeren van 12 t/m 18 jaar beweegt dagelijks minimaal één uur.	In 2028 is dit gestegen naar 30%.
Veilige en goed onderhouden sportaccommodaties	De huidige situatie moet nog worden vastgesteld.	Eind 2028 voldoet 100% van de gemeentelijke sportaccommodaties aan de veiligheids- en onderhoudseisen.
Lokaal Sportakkoord	Het Sportakkoord is niet actueel.	We actualiseren het Sportakkoord in 2027. Vanaf 2028 evalueren we het ieder jaar en stellen we het waar nodig bij.

Volksgezondheid en preventie

Wat willen we bereiken?

We willen dat inwoners zo gezond mogelijk kunnen leven en dat gezondheidsproblemen zoveel mogelijk worden voorkomen. Als er toch problemen ontstaan, willen we dat die vroeg worden herkend en dat inwoners op tijd passende ondersteuning kunnen vinden.

Daarbij is extra aandacht voor mentale gezondheid. Inwoners die psychisch kwetsbaar zijn of te maken hebben met suïcidale gedachten moeten laagdrempelig ondersteuning kunnen vinden.

Wat doen we in 2027?

We willen gezondheidsproblemen eerder voorkomen

In 2027 starten we minimaal drie nieuwe activiteiten op het gebied van gezondheid, leefstijl en welzijn. Ook voeren we Welzijn op Recept in en organiseren we een Fit-testdag voor ouderen, met waar nodig een vervolg richting valpreventie.

Het gezondheidsbeleid wordt geactualiseerd, zodat het beter aansluit bij de gezondheidsvragen die nu op Terschelling spelen.

We versterken de aandacht voor mentale gezondheid

We stellen het gemeentelijke suïcidepreventiebeleid vast en starten met de uitvoering daarvan. Samen met maatschappelijke partners bereiden we ook een lokaal suïcidepreventiepunt voor, zodat inwoners laagdrempelig terechtkunnen voor ondersteuning, signalering en doorverwijzing.

We actualiseren Helder Terschelling

Alcohol- en middelengebruik blijft een belangrijk onderdeel van preventie. Daarom actualiseren we Helder Terschelling, zodat de aanpak weer aansluit bij de actuele problemen en ontwikkelingen op Terschelling.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Preventieve activiteiten	In 2026 zijn er geen preventieactiviteiten gestart.	Minimaal 3 nieuwe activiteiten per jaar.
Gezondheidsbeleid	Het gezondheidsbeleid is niet actueel.	In 2027 is het beleid geactualiseerd en daarna wordt het jaarlijks geëvalueerd.
Lokaal suïcidepreventiepunt	Er is nog geen lokaal suïcidepreventiepunt.	In 2028 is het punt operationeel en wordt het daarna jaarlijks met samenwerkingspartners geëvalueerd.
Welzijn op Recept	Er zijn nog geen deelnemers.	Het aantal deelnemers stijgt jaarlijks met 5%.
Helder Terschelling	Helder Terschelling is niet actueel.	Helder Terschelling wordt geactualiseerd en daarna jaarlijks geëvalueerd.

Samenleving en cultuur

Wat willen we bereiken?

We willen dat iedereen op Terschelling mee kan doen en zich welkom en betrokken voelt. Inwoners moeten zo min mogelijk drempels ervaren om deel te nemen aan de samenleving en weten waar ze terechtkunnen als ze ondersteuning nodig hebben.

Daarbij hebben we aandacht voor inclusie, gelijke behandeling en sociale verbinding. Ook willen we jongeren bereiken met activiteiten die bijdragen aan hun ontwikkeling en mentale gezondheid.

Wat doen we in 2027?

We maken meedoen makkelijker

In 2027 stellen we de Lokale Inclusie Agenda vast en starten we met de uitvoering. Daarmee brengen we beter in beeld waar inwoners tegen drempels aanlopen en wat nodig is om die weg te nemen.

We blijven samenwerken met het antidiscriminatiebureau en maken beter bekend waar inwoners terechtkunnen als zij te maken krijgen met discriminatie of uitsluiting.

We ondersteunen ontmoeting en verbinding

We ondersteunen initiatieven die zorgen voor ontmoeting, inclusie en meedoen. Daarmee willen we de sociale verbinding op het eiland versterken.

We zetten jeugdwerk in om problemen eerder te voorkomen

Jeugdwerk (SJT) helpt om jongeren te bereiken voordat problemen groter worden. Daarom zetten we jeugdwerk in voor preventie, mentale gezondheid en een gezonde ontwikkeling van jongeren.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe in 2030?
Lokale Inclusie Agenda	Er is nog geen Lokale Inclusie Agenda.	In 2027 is de agenda vastgesteld. Daarna wordt deze iedere twee jaar geëvalueerd en waar nodig aangepast.
Meldingen van discriminatie	In 2025 waren er 12 meldingen.	We volgen de ontwikkelingen van het aantal meldingen en gebruiken die informatie om te bepalen waar extra aandacht nodig is.
Jongeren die deelnemen aan activiteiten van SJT	De huidige deelname is nog niet bekend.	We brengen de deelname eerst in beeld en volgen daarna of meer jongeren worden bereikt. Het doel is dat het aantal deelnemers elk jaar met 3% stijgt.

Cultuur en evenementen

Wat willen we bereiken?

We willen dat de Terschellinger identiteit zichtbaar en herkenbaar blijft voor eilanders van nu en in de toekomst. Cultuur, erfgoed en evenementen spelen daarin een belangrijke rol.

Tegelijk staan cultuur en evenmenten onder druk door meer regels, beperkte capaciteit en een afnemende inzet van vrijwilligers. Daarom willen we beter weten waar de knelpunten zitten en duidelijker maken welke ruimte er is voor evenementen.

Daarbij willen we dat organisatoren minder regeldruk ervaren, overlast zoveel mogelijk wordt beperkt en de Terschellinger identiteit zichtbaar en beleefbaar blijft.

Wat doen we in 2027?

We brengen beter in beeld wat cultuur en evenementen nodig hebben

In 2027 brengen we knelpunten en risico's rond cultuur, erfgoed en evenementen in kaart. We kijken daarbij ook naar de capaciteit en middelen die nodig zijn, zowel op korte als langere termijn.

De uitkomsten gebruiken we om het cultuur-, erfgoed- en evenementenbeleid te actualiseren.

We maken duidelijker waar evenementen mogelijk zijn

We ronden de locatieprofielen voor evenementen af. Daarmee wordt per locatie duidelijker wat er mogelijk is en welke aandachtspunten gelden voor bijvoorbeeld omgeving, veiligheid en overlast.

We werken aan één duidelijke plek voor organisatoren

Het organiseren van een evenement vraagt nu vaak contact met verschillende onderdelen van de gemeente. Daarom maken we in 2027 een plan voor een evenementenloket. Daarmee willen we organisatoren beter en eenvoudiger helpen bij vergunningen, regels en praktische vragen.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe in 2030?
Evenementenloket	Er is nog geen evenementenloket.	In 2028 is het loket operationeel. Daarna evalueren we het jaarlijks met samenwerkingspartners.
Overlast door evenementen	Het aantal klachten is nog niet inzichtelijk.	In 2027 brengen we het aantal klachten in beeld en houden we deze bij. Vanaf 2028 willen we het aantal klachten ieder jaar verminderen.
Cultuur- en evenementenbeleid	Het beleid is nog niet geactualiseerd.	Het beleid is vastgesteld en wordt periodiek geëvalueerd met eilandpartners en inwoners en aan de hand van het gastenonderzoek.

Onderwijs en kinderopvang

Wat willen we bereiken?

We willen dat kinderen en jongeren op Terschelling zich goed kunnen ontwikkelen en onderwijs krijgen dat past bij wat zij nodig hebben. Dat betekent goed en inclusief onderwijs, gelijke kansen en ondersteuning op het moment dat dat nodig is. We willen onderwijsachterstanden en schooluitval zoveel mogelijk voorkomen.

Daarbij kijken we naar de hele ontwikkeling van 0 tot 23 jaar. Kinderopvang, onderwijs, jeugd, welzijn, zorg en andere maatschappelijke partners moeten goed op elkaar aansluiten. Zo kunnen achterstanden en problemen eerder worden gezien en kan ondersteuning sneller worden georganiseerd.

Ook moeten onderwijs en kinderopvang op het eiland toekomstbestendig blijven. Dat vraagt om voldoende personeel, goede schoolgebouwen en kinderopvang die past bij wat gezinnen op Terschelling nodig hebben.

Wat doen we in 2027?

We zorgen voor een betere aansluiting tussen onderwijs, kinderopvang en ondersteuning

In 2027 werken we samen met onderwijs, kinderopvang en het Eilandteam aan een visie op jeugd en onderwijs. Daarbij kijken we naar de ontwikkeling van kinderen en jongeren van 0 tot 23 jaar en naar de aansluiting tussen onderwijs, jeugd, welzijn en zorg.

We versterken ook de samenwerking tussen kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs en andere maatschappelijke partners.

We werken aan toekomstbestendig onderwijs op het eiland

We zorgen voor een toekomstbestendige organisatie van het primair en voortgezet onderwijs. Ook onderzoeken we samen met onder andere NHL Stenden hoe we het onderwijsaanbod op Terschelling kunnen verbreden.

We werken verder aan toekomstbestendige schoolgebouwen

We gaan verder met de vernieuwing en verduurzaming van de schoolgebouwen. Eerst ligt de nadruk op ’t Schylger Jouw, daarna op ’t Jok.

We geven kinderen zoveel mogelijk gelijke kansen

We ondersteunen leerlingen die extra hulp nodig hebben en werken aan inclusief onderwijs, gelijke kansen en het voorkomen van schooluitval.

Ook versterken we de voor- en vroegschoolse educatie, zodat ontwikkelachterstanden zo vroeg mogelijk worden herkend en aangepakt.

We kijken of de kinderopvang past bij wat gezinnen nodig hebben

We brengen in beeld of er voldoende en passende kinderopvang is voor eilandgezinnen. Daarbij kijken we ook naar spreiding en flexibiliteit.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van drie indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Visie op jeugd en onderwijs	Er is nog geen vastgestelde visie.	In 2027 is de visie vastgesteld en vertaald naar concrete afspraken en activiteiten.
Doorgaande ontwikkel- en leerlijn	Is in ontwikkeling.	De leerlijn is structureel versterkt en wordt jaarlijks geëvalueerd.
Governance primair en voortgezet onderwijs	Is in transitie.	De governance is geborgd en wordt jaarlijks geëvalueerd.
Onderwijshuisvesting	Is in ontwikkeling.	De plannen voor de schoolgebouwen zijn vastgesteld en in uitvoering.
Samenwerking binnen de LEA-structuur	Is in transitie.	In 2027 vinden gezamenlijke uitvoeringsactiviteiten plaats.
Gelijke kansen en voorkomen van schooluitval	Is in ontwikkeling.	De activiteiten worden jaarlijks uitgevoerd en geëvalueerd.
Vraag en aanbod kinderopvang	Is in ontwikkeling.	Vraag en aanbod worden jaarlijks gevolgd en waar nodig wordt bijgestuurd.
Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)	Het beleid is in ontwikkeling.	Het VVE-beleid is vastgesteld en in uitvoering.

Bibliotheek

Wat willen we bereiken?

We willen dat de bibliotheek een toegankelijke plek is waar inwoners kunnen lezen, leren, elkaar ontmoeten en hulp kunnen krijgen bij taal en digitale vaardigheden.

De bibliotheek is daarmee meer dan een plek om boeken te lenen. Ze helpt inwoners om mee te kunnen doen in een samenleving waarin steeds meer digitaal gaat en werkt daarbij samen met onderwijs, kinderopvang en andere organisaties.

Wat doen we in 2027?

We vernieuwen de bibliotheek

In 2027 werken we verder aan een toekomstgerichte bibliotheek. We vernieuwen het aanbod voor lezen, taal, mediawijsheid en digitale vaardigheden.

We helpen inwoners bij taal en digitale vragen

We starten minimaal twee nieuwe activiteiten rond taal, lezen, basisvaardigheden en digitale vaardigheden. Ook blijven inwoners in de bibliotheek terechtkunnen met digitale vragen en voor hulp bij het vinden van informatie.

We versterken de bibliotheek als ontmoetingsplek

We willen dat de bibliotheek een plek is waar inwoners niet alleen komen om te lezen, maar ook om te leren, elkaar te ontmoeten en mee te doen. Daarom versterken we de samenwerking met onderwijs, kinderopvang en andere maatschappelijke organisaties.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Toekomstgerichte bibliotheek	De vernieuwing is in ontwikkeling.	In 2027 is de formulebibliotheek in gebruik en daarna wordt deze jaarlijks geëvalueerd.
Activiteiten voor taal, lezen en digitale vaardigheden	Het aanbod wordt verder ontwikkeld.	In 2027 starten minimaal twee nieuwe activiteiten.
Bibliotheek als ontmoetingsplek	De rol als ontmoetingsplek wordt verder ontwikkeld.	De bibliotheek is structureel versterkt als plek voor leren, ontmoeten en meedoen.
Digitale ondersteuning	De deelname wordt nog niet structureel gevolgd.	We volgen het gebruik en kijken of meer inwoners worden bereikt.

Museum ’t Behouden Huys, Historisch Centrum en Erfgoed Terschelling

Wat willen we bereiken?

We willen dat de geschiedenis en cultuur van Terschelling zichtbaar en toegankelijk blijven voor inwoners en bezoekers.

Museum ’t Behouden Huys, het Historisch Centrum en Erfgoed Terschelling bewaren en vertellen het verhaal van het eiland. Daarbij wordt steeds meer informatie digitaal beschikbaar, zodat inwoners, scholen, onderzoekers en andere geïnteresseerden deze makkelijker kunnen vinden en gebruiken.

Wat doen we in 2027?

We houden het museum aantrekkelijk en actueel

We voeren onderhoud en herstel uit aan de vaste tentoonstellingen van Museum ’t Behouden Huys en maken een nieuwe tentoonstelling over de Terschellinger boerenwagen.

Ook zetten we het educatieve project voor basisschoolleerlingen voort. In 2027 staan bekende en beeldbepalende gebouwen op Terschelling centraal.

We maken historische informatie beter vindbaar

We maken de kaartencollectie en andere historische informatie verder toegankelijk en blijven werken aan de zichtbaarheid van het museum en het Historisch Centrum.

We bouwen Erfgoed Terschelling verder uit

De afgelopen vijf jaar is geïnvesteerd in Erfgoed Terschelling en in de mogelijkheid voor inwoners en andere geïnteresseerden om historisch materiaal beschikbaar te stellen. In 2027 evalueren en herijken we deze aanpak. We blijven documenten, foto's, films, objecten en verhalen toevoegen en kijken hoe organisaties en verenigingen makkelijker kunnen aansluiten en materiaal kunnen aanleveren.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Wisselende tentoonstellingen	In 2026 was er een grote tentoonstelling over Barent Fockesz, de 'Vliegende Hollander'.	Jaarlijks een kleinere tentoonstelling en eens per twee tot vier jaar een grotere tentoonstelling.
Bezoek Museum 't Behouden Huys	Gemiddeld 12.630 bezoekers per jaar over de afgelopen vijf jaar.	Het bezoekersaantal blijft gelijk aan de voorgaande jaren of stijgt.
Digitaal aanbod Erf-goed Terschelling	We evalueren de huidige aanpak.	Het digitale aanbod groeit jaarlijks met 10%.
Aangesloten organisaties en verenigingen	De database wordt verder opgebouwd.	Steeds meer organisaties en verenigingen leveren materiaal aan en sluiten aan.
Bekendheid en gebruik Erfgoed Terschelling	Er is nog geen nulmeting.	We brengen bekendheid en gebruik in beeld en gebruiken dit om de vindbaarheid en het aantal bezoekers verder te verbeteren en vergroten.

Wat mag het kosten?

Voor de uitvoering van dit programma gebruiken we bestaande budgetten, rijksmiddelen en subsidies.

Begroting 2027 – 2030

In 2027 geven we binnen dit programma ongeveer € 2,1 miljoen uit. Het grootste deel daarvan gaat naar kunst, cultuur en erfgoed. Ook onderwijs en sport, volksgezondheid en preventie vormen een belangrijk deel van de uitgaven.

In onderstaande tabel staat hoe de lasten en baten over de verschillende onderdelen zijn verdeeld. Een minbedrag bij de baten betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt.

Bedragen x € 1.000

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
3.1	Onderwijs	402	402	402	402
3.2	Sport, volksgezondheid en preventie	372	383	383	383
3.3	Kunst, cultuur en erfgoed	899	899	899	899
3.4	Bibliotheek	211	211	211	211
3.5	Leefbaarheid	96	96	96	96
3.6	Jeugd- en ouderenwerk	158	158	158	158
		2.138	**2.149**	**2.149**	**2.149**
Baten					
3.1	Onderwijs	-83	-83	-83	-83
3.2	Sport, volksgezondheid en preventie	0	0	0	0
3.3	Kunst, cultuur en erfgoed	-112	-112	-112	-112
3.4	Bibliotheek	0	0	0	0
3.5	Leefbaarheid	0	0	0	0
3.6	Jeugd- en ouderenwerk	0	0	0	0
		-195	**-195**	**-195**	**-195**
		1.943	**1.954**	**1.954**	**1.954**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
3.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen					
3.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Saldo progr. 3		**1.943**	**1.954**	**1.954**	**1.954**

De kapitaallasten van de onderwijshuisvesting zijn niet meegenomen in de ramingen van dit programma, deze zitten verwerkt bij programma 6 op het onderdeel gebouwenbeheer.

Verbonden partijen

Binnen het programma Onderwijs, Sport en Cultuur is één verbonden partij betrokken:

- Stichting Beheer Schoolgebouwen

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

2.4 Sociaal domein

Waar gaat het over?

Inwoners hebben ondersteuning nodig, bijvoorbeeld bij geldzorgen, opvoeden, zorg, zelfstandig wonen of meedoen in de samenleving.

Tegelijk neemt de druk op zorg en ondersteuning toe. Terschelling vergrijst, professionals zijn niet altijd makkelijk te vinden en vragen van inwoners worden soms ingewikkelder.

We willen dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen leven, mee kunnen doen en op tijd passende ondersteuning krijgen. Problemen proberen we zoveel mogelijk te voorkomen of vroeg te signaleren.

Het Eilandteam speelt daarin een belangrijke rol. Inwoners kunnen hier terecht met vragen over zorg, welzijn, jeugd, participatie, inkomen en bestaanszekerheid.

Wat willen we bereiken?

We willen dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen leven, mee kunnen doen en voldoende bestaanszekerheid ervaren. Als ondersteuning nodig is, moet die op tijd beschikbaar zijn en passen bij wat iemand nodig heeft.

Daarbij willen we een sterke sociale basis, waarin inwoners, verenigingen, vrijwilligers, maatschappelijke organisaties en professionals elkaar versterken.

Concreet willen we dat:

- inwoners weten waar ze terechtkunnen met een vraag om ondersteuning;
- problemen vroeg worden gesignaleerd en waar mogelijk worden voorkomen;
- ondersteuning op het gebied van zorg, welzijn, jeugd, participatie, inkomen en wonen goed op elkaar aansluit;
- inwoners zoveel mogelijk zelf de regie houden over hun leven.

Wat doen we in 2027?

We helpen inwoners eerder bij geldzorgen

Financiële problemen kunnen snel groter worden als hulp te laat komt. Daarom voeren we in 2027 het uitvoeringsprogramma Bestaanszekerheid uit. We maken inkomensondersteuning beter toegankelijk en versterken de vroegsignalering van schulden en andere financiële problemen.

We maken ondersteuning beter vindbaar

Inwoners moeten makkelijk kunnen zien waar zij met een vraag terechtkunnen. Daarom ontwikkelen we het Eilandteam verder als herkenbaar en laagdrempelig toegangspunt.

We verbeteren de bereikbaarheid, toegankelijkheid en dienstverlening en versterken de samenwerking met maatschappelijke partners. Ook werken we uit hoe een ondersteuningspunt voor informatie, advies, vrijwilligerscoördinatie, mantelzorgondersteuning en welzijn eruit kan zien.

We zorgen voor passende ondersteuning om mee te kunnen doen

Niet voor iedereen is meedoen vanzelfsprekend. Daarom werken we in 2027 verder uit hoe dagbesteding in groepsverband en maatschappelijke participatie voor inwoners zonder arbeidsmarktperspectief kunnen worden georganiseerd.

Ook ondersteunen we mantelzorgers en versterken we de sociale basis, zodat inwoners zo lang mogelijk mee kunnen blijven doen en ondersteuning dichtbij beschikbaar is.

We zetten eerder in op ondersteuning voor kinderen, jongeren en gezinnen

We willen problemen bij kinderen, jongeren en gezinnen zoveel mogelijk voorkomen of vroeg herkennen. Daarom voeren we de Hervormingsagenda Jeugd uit en passen we de Verordening Jeugdhulp en de bijbehorende beleidsregels aan.

Ook stellen we regionale uitgangspunten vast voor de inkoop van specialistische jeugdhulp vanaf 2028.

We proberen dak- en thuisloosheid te voorkomen

We zetten in op vroegsignalering, het voorkomen van huisuitzettingen en samenwerking binnen de Friese aanpak Wonen Eerst. Zo willen we voorkomen dat inwoners hun woning verliezen en ervoor zorgen dat zij zoveel mogelijk in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen.

In 2027 stellen we ook het Friese beleidskader en de uitvoeringsagenda Aanpak Dakloosheid 2026–2032 vast.

We werken aan gezondheid en veerkracht

Via GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), frIZA (Friese Integraal Zorgakkoord) en AZWA (Aanvullend Zorg en Welzijn Akkoord) werken we verder aan mentale gezondheid, weerbaarheid en een gezonde leefstijl. Daarmee willen we problemen eerder voorkomen en inwoners ondersteunen om zo gezond en zelfstandig mogelijk te leven.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Aanvragen binnen de wettelijke termijn afgehandeld	In 2027 voeren we een nulmeting uit.	Minimaal 95% van de aanvragen wordt binnen de wettelijke termijn afgehandeld.
Gemiddelde doorlooptijd van aanvragen	In 2027 voeren we een nulmeting uit.	De gemiddelde doorlooptijd is lager dan in 2027.
Tevredenheid over de kwaliteit van de hulp	In 2025 gaven inwoners gemiddeld een 8,4.	De waardering blijft gelijk of wordt hoger.
Tevredenheid over de oplossing van de hulpvraag door het Eilandteam	In 2025 gaven inwoners gemiddeld een 8,7.	De waardering blijft gelijk of wordt hoger.
Huishoudens bereikt via vroegsignalering van schulden	In 2027 voeren we een nulmeting uit.	Het aantal bereikte huishoudens blijft gelijk of neemt toe.

Wat mag het kosten?

Om de doelen binnen het sociaal domein uit te voeren, nemen de uitgaven in 2027 ten opzichte van de begroting 2026-2029 toe met €273.000. Die extra middelen zijn bedoeld voor onder andere bestaanszekerheid, passende ondersteuning, preventie, gezondheid en het versterken van de sociale basis.

Bij het opstellen van de begroting zijn de ramingen van de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân overgenomen. Daarbij is rekening gehouden met de verwachte ontwikkelingen binnen het sociaal domein en met prijs- en loonstijgingen.

Waar mogelijk gebruiken we daarnaast rijksmiddelen en programmafinanciering, onder andere via GALA, FrIZA en AZWA.

Begroting 2027 – 2030

Binnen het sociaal domein gaat het grootste deel van de uitgaven naar Wmo en jeugdzorg. Daarnaast zijn er middelen voor participatie, inkomen en vluchtelingenopvang.

In 2027 bedragen de totale lasten binnen dit programma ongeveer € 4,1 miljoen. Daar staan ongeveer € 578.000 aan baten tegenover. Per saldo komt het programma daarmee uit op ongeveer € 3,5 miljoen.

In onderstaande tabel staat hoe de lasten en baten over de verschillende onderdelen zijn verdeeld. Een minbedrag bij de baten betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt.

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
4.1	Wmo	1.859	1.859	1.859	1.859
4.2	Jeugdzorg	1.087	1.087	1.087	1.087
4.3	Participatie	399	399	399	399
4.4	Inkomen	683	693	693	693
4.5	Vluchtelingenopvang	61	61	61	61
		4.089	**4.099**	**4.099**	**4.099**
Baten					
4.1	WMO	-89	-89	-89	-89
4.3	Participatie	-43	-43	-43	-43
4.4	Inkomen	-419	-364	-364	-364
4.5	Vluchtelingenopvang	-27	-27	-27	-27
		-578	**-523**	**-523**	**-523**
		3.511	**3.576**	**3.576**	**3.576**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
4.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen					
4.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Saldo progr. 4		**3.511**	**3.576**	**3.576**	**3.576**

Vanaf 2028 blijven de totale lasten binnen dit programma vrijwel gelijk. Het saldo stijgt wel iets, doordat de geraamde inkomsten vanaf 2028 lager zijn.

Verbonden partijen

Binnen het programma Sociaal Domein zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân
- Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân
- N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

2.5 Wonen en bouwen

Waar gaat het over?

Op Terschelling is de ruimte beperkt. Wonen, werken, natuur, recreatie en landbouw vragen allemaal om ruimte. Daarom moeten we duidelijk zijn over hoe het eiland zich ontwikkelt, welke keuzes we maken en welke regels daarbij gelden.

Tegelijk is er een groot tekort aan passende woningen. Vooral jongeren en starters hebben moeite om een woning te vinden, terwijl ouderen niet altijd kunnen doorstromen naar een woning die beter bij hun situatie past. Ook voor mensen die op het eiland werken is geschikte woonruimte belangrijk.

Ook duurzaamheid speelt binnen dit programma een belangrijke rol. Het elektriciteitsnet zit vol, energie en grondstoffen worden duurder en het klimaat verandert. Veel materialen en grondstoffen moeten over water worden aangevoerd en afgevoerd. Dat maakt hergebruik op Terschelling extra belangrijk. Ook is de beschikbaarheid van zoet water kwetsbaar, omdat het eiland sterk afhankelijk is van regenwater.

Ruimtelijke ontwikkeling en vergunningverlening

Wat willen we bereiken?

We willen dat inwoners en ondernemers weten hoe Terschelling zich de komende jaren kan ontwikkelen en welke kaders en regels daarbij gelden. Nieuwe initiatieven moeten passen bij die richting en bij de kwaliteit en het karakter van het eiland.

Wie een plan of vergunningaanvraag heeft, moet de gemeente goed kunnen bereiken en weten waar hij of zij aan toe is. We willen aanvragen zorgvuldig en binnen de wettelijke termijn behandelen en inwoners en ondernemers tijdens het proces goed meenemen.

Wat doen we in 2027?

We werken verder aan de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan

In de Omgevingsvisie leggen we vast hoe we willen dat Terschelling zich op langere termijn ontwikkelt. In 2027 werken we die richting verder uit in programma's, beleid en uitvoering.

Ook werken we verder aan het Omgevingsplan. Daarin komen de regels voor onder andere wonen, werken, natuur, recreatie en bouwen samen. Uiterlijk in 2032 moet er één Omgevingsplan voor het hele eiland zijn. Daarnaast starten we met het Programma Omgevingskwaliteit.

We verbeteren de vergunningverlening

We verbeteren de bereikbaarheid van vergunningverleners en de communicatie tijdens vergunningprocedures. Aanvragers moeten beter weten wat er nodig is, welke stappen nog volgen en wanneer zij een besluit kunnen verwachten.

We houden bij hoe lang procedures duren en sturen bij waar dat nodig is. Ook werken we aan een stabiele en toekomstbestendige afdeling Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH), met voldoende kennis en capaciteit om aanvragen zorgvuldig en op tijd af te handelen.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Omgevingsvisie	Nog niet vastgesteld	Vastgesteld in 2028 Q1
Eerste wijziging Omgevingsplan voor de dorpen	0	Vastgesteld en gepubliceerd in 2028
Programma Omgevingskwaliteit	Nog niet gestart	Opgestart in 2027
Aanvragen binnen de wettelijke termijn afgehandeld	Percentage 2026 wordt als uitgangspunt gebruikt	We werken toe naar een verbetering ten opzichte van 2026
Tevredenheid over vergunningverlening	Nulmeting/score 2026 wordt als uitgangspunt gebruikt	We werken toe naar een positieve ontwikkeling ten opzichte van 2026

Wonen

Wat willen we bereiken?

We willen dat meer mensen een passende en betaalbare woning kunnen vinden op Terschelling. Jongeren en starters moeten meer kansen krijgen om op het eiland te blijven wonen. Ouderen moeten makkelijker kunnen doorstromen naar een geschikte woning. Ook voor gezinnen en mensen die hier werken moet voldoende woonruimte beschikbaar zijn.

Daarvoor moeten we duidelijke keuzes maken over hoeveel woningen nodig zijn, voor welke groepen we bouwen, welke locaties geschikt zijn en in welke volgorde we die ontwikkelen.

Wat doen we in 2027?

We maken keuzes voor de woningbouw van de komende jaren

De woonbehoefteonderzoeken uit 2026 gebruiken we voor een nieuw Volkshuisvestingsprogramma. Daarin leggen we vast hoeveel woningen nodig zijn, voor welke groepen en welke locaties prioriteit krijgen.

Voor 1 juli stelt het college een voorlopig programma vast. Eind 2027 leggen we het definitieve Volkshuisvestingsprogramma, met de woningbouwstrategie en planning voor de verschillende locaties, voor aan de gemeenteraad.

Ook stellen we in 2027 een nieuwe Huisvestingsverordening vast, inclusief de verplichte urgentieregeling.

We brengen woningbouwlocaties verder

In 2027 werken we verder aan onder andere Halfweg, Zuidermiede, Dellewal en CNL. Per locatie kijken we naar wat er gebouwd

kan worden, welke procedures nodig zijn, wat de ontwikkeling kost en welke besluiten nodig zijn om verder te kunnen.

Voor Zuidermiede en CNL werken we samen met WoonFriesland aan 29 sociale huurwoningen. Daarnaast blijven we particuliere woningbouwinitiatieven ondersteunen.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Volkshuisvestingsprogramma en woningbouwstrategie	Nog niet vastgesteld	Eind 2027 vastgesteld
Huisvestingsverordening	Nog niet vastgesteld	In 2027 vastgesteld
Realisatie woningbouw	Lopende projecten en woningbouwplanning	Uitvoering volgens de vastgestelde woningbouwplanning
Zuidermiede en CNL	Planvorming loopt	Besluiten die nodig zijn voor de volgende fase zijn in 2027 genomen

Duurzaamheid, energie en water

Wat willen we bereiken?

We willen dat Terschelling minder afhankelijk wordt van fossiele energie en dat inwoners en ondernemers energie kunnen blijven gebruiken zonder dat het volle elektriciteitsnet ontwikkelingen in de weg staat.

Daarnaast willen we zuiniger omgaan met grondstoffen en materialen vaker opnieuw gebruiken. Ook bereiden we het eiland voor op de gevolgen van klimaatverandering. Daarbij gaat het onder andere om voldoende zoet water, het beperken van wateroverlast en droogte en de bescherming tegen hoge waterstanden.

Wat doen we in 2027?

We werken aan een betrouwbaar energiesysteem

In 2027 stellen we het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2027–2030 vast. Daarin brengen we samen welke maatregelen de komende jaren nodig zijn en waar we als gemeente prioriteit aan geven.

We werken aan oplossingen voor het volle elektriciteitsnet, waaronder energieopslag. Ook ondersteunen we ondernemers bij energievragen en gaan energiecoaches in dorpen langs om inwoners te helpen bij het verduurzamen van hun woning.

We gebruiken grondstoffen vaker opnieuw

We starten projecten waarin we ervaring opdoen met hergebruik en circulair bouwen. Daarbij willen we niet alleen weten wat technisch mogelijk is, maar ook inzicht krijgen in de financiële en CO_2-besparing.

We werken aan water en waterveiligheid

In 2027 ronden we het Integraal Waterplan af. Daarin brengen we in beeld welke maatregelen nodig zijn om zoet water beter vast te houden, droogte te beperken en wateroverlast zoveel mogelijk te voorkomen.

Daarnaast werken we verder aan de Integrale Waterveiligheidsstrategie. Daarmee bereiden we Terschelling voor op hoge waterstanden en overstromingsrisico's.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we nu?	Waar werken we naartoe?
Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2027–2030	Nog niet vastgesteld	Vastgesteld in 2027
Energieopslag om netcongestie te verminderen	0 locaties	2 tot 3 locaties
Bereik inwoners met energieadvies	0 inwoners	Energiecoach bezoekt alle woningen in 2 dorpen
Ondernemers geholpen met oplossingen achter de meter	0 ondernemers	10 ondernemers
Circulaire projecten	Nog niet gestart	Minimaal 1 hergebruikproject en 1 project voor circulair bouwen
Integraal Waterplan	Nog niet afgerond	Afgerond in 2027
Uitvoering maatregelen Integraal Waterplan	Nog niet gestart	Eerste maatregelen gestart

Wat mag het kosten?

De meeste werkzaamheden binnen dit programma worden in 2027 betaald uit bestaande budgetten. Dat geldt voor de Omgevingswet, ruimtelijke ontwikkeling, vergunningverlening, het Volkshuisvestingsprogramma en de Huisvestingsverordening. Voor vergunningverlening worden geen nieuwe structurele budgetten of investeringskredieten gevraagd.

Voor de begeleiding van woningbouw en gebiedsontwikkeling willen we extra capaciteit inzetten. De kosten daarvan worden binnen de beschikbare budgetten opgevangen.

De kosten van concrete locaties, zoals Zuidermiede, CNL, Halfweg en Dellewal, worden duidelijker naarmate de plannen verder worden uitgewerkt. Als daarvoor extra investeringen of kredieten nodig zijn, worden die apart aan de gemeenteraad voorgelegd.

Bij woningbouwprojecten kijken we ook naar bijdragen van andere overheden, zoals provinciale subsidies en rijksmiddelen.

Voor duurzaamheid gebruiken we een combinatie van gemeentelijke middelen en subsidies. Voor klimaatadaptatie en water is nog geen apart budget beschikbaar. Hiervoor kijken we eerst naar bestaande budgetten en mogelijke bijdragen van andere overheden.

Begroting 2027 – 2030

In 2027 bedragen de totale lasten binnen dit programma ongeveer € 3,0 miljoen. Daar staan ongeveer € 3,5 miljoen aan baten tegenover. De grootste uitgaven zitten in de Omgevingswet en ruimtelijke plannen, vergunningverlening en volkshuisvesting. Het grootste deel van de inkomsten komt uit de OZB. In onderstaande tabel staat hoe de lasten en baten over de verschillende onderdelen zijn verdeeld. Een minbedrag bij de baten betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt.

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
5.1	Omgevingswet & ruimtelijke plannen	1.318	1.318	1.318	1.318
5.2	Vergunningverlening Omgevingswet	962	976	976	976
5.3	Volkshuisvesting	371	371	321	321
5.4	BAG	60	60	60	60
5.5	OZB	72	72	72	72
5.6	Duurzaamheid	190	190	190	190
5.7	Grondexploitaties	0	0	0	0
		2.973	**2.987**	**2.937**	**2.937**
Baten					
5.1	Omgevingswet & ruimtelijke plannen	0	0	0	0
5.2	Vergunningverlening Omgevingswet	-135	-140	-145	-145
5.3	Volkshuisvesting	-1	-1	-1	-1
5.5	OZB	-3.314	-3.381	-3.448	-3.517
5.6	Duurzaamheid	0	0	0	0
		-3.450	**-3.522**	**-3.594**	**-3.663**
		-477	**-535**	**-657**	**-726**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
5.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen					
5.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Saldo progr. 5		**-477**	**-535**	**-657**	**-726**

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

2.6 Fysieke leefomgeving

Waar gaat het over?

De fysieke leefomgeving is alles wat inwoners, ondernemers en bezoekers dagelijks om zich heen zien en gebruiken. Denk aan wegen, groen, riolering, water, de haven, gemeentelijke gebouwen, openbare verlichting en afvalvoorzieningen.

We willen dat deze voorzieningen goed functioneren en dat de openbare ruimte schoon, veilig en aantrekkelijk blijft. Dat vraagt om goed onderhoud, maar ook om vooruitkijken. Wegen, riolering en gebouwen worden ouder, het klimaat verandert en ook het gebruik van de openbare ruimte en de eisen die we eraan stellen veranderen.

Als we ergens aan het werk gaan, kijken we daarom breder dan alleen naar dat ene onderdeel. Bij werkzaamheden aan een weg kijken we bijvoorbeeld ook naar riolering, groen, verkeersveiligheid en wateroverlast. Zo voorkomen we dat dezelfde straat kort na elkaar meerdere keren open moet.

Ook willen we beter weten wat de staat is van onze gebouwen, wegen, groen, water en andere gemeentelijke eigendommen. Zo kunnen we onderhoud en vervanging op tijd plannen en beter bepalen waar investeringen het hardst nodig zijn.

Wat willen we bereiken?

We willen dat Terschelling een veilige, bereikbare, gezonde en aantrekkelijke plek blijft om te wonen, werken en verblijven. Wegen, groen, riolering, water, havenvoorzieningen en gemeentelijke gebouwen moeten goed onderhouden zijn en voldoen aan de kwaliteit die we met elkaar hebben afgesproken.

Waar werkzaamheden elkaar raken, willen we die zoveel mogelijk tegelijk uitvoeren. Dat voorkomt extra overlast en dubbel werk. Daarbij kijken we ook naar verkeersveiligheid, biodiversiteit en wat nodig is om de openbare ruimte voor te bereiden op hevige regen en andere gevolgen van klimaatverandering.

Daarnaast verduurzamen we gemeentelijke gebouwen, openbare verlichting en gemeentelijke voertuigen. We willen goed weten wat de staat van onze voorzieningen is, zodat we onderhoud en investeringen op tijd kunnen plannen en geld kunnen inzetten waar dat het hardst nodig is. Ook willen we afval beter scheiden, meer grondstoffen hergebruiken en overlast door afval en plaagdieren zoveel mogelijk beperken.

Wat doen we in 2027?

We brengen beter in beeld wat onderhoud nodig heeft

We actualiseren onze basisregistraties, geo-informatie en andere beheergegevens. Zo krijgen we beter zicht op wat we beheren, wat de staat daarvan is en wanneer onderhoud of vervanging nodig is.

Ook voeren we het gebouwenbeheerplan verder uit. We werken onder andere aan de gemeentewerf en het gemeentehuis en zetten verdere stappen in de verduurzaming van gemeentelijke gebouwen.

We pakken wegen en groen aan

We voeren het Groenbeheerplan uit. We vervangen zieke en aangetaste bomen, planten nieuwe bomen en werken aan het behoud van karakteristieke elzensingels. Ook bestrijden we invasieve exoten.

Voor de wegen voeren we het wegenprogramma 2027 uit. Waar werkzaamheden aan wegen, riolering en groen elkaar raken, proberen we die te combineren. Zo beperken we overlast en voorkomen we dubbel werk.

We werken aan verlichting, riolering en wateroverlast

In 2027 starten we met het verduurzamingsprogramma voor de openbare verlichting. Daarmee willen we energie besparen en tegelijk zorgen voor goede en betrouwbare verlichting.

Aan de Sportlaan nemen we maatregelen tegen wateroverlast bij hevige regen. Daarnaast werken we verder aan herstel en verbetering van de riolering.

Ook zetten we stappen in de vervanging en verduurzaming van gemeentelijke voertuigen.

We brengen de staat van de passentenhaven en het water beter in beeld

Voor de passantenhaven, strekdammen, glooiingen en het oppervlaktewater actualiseren we de beheerinformatie en voeren we inspecties uit. Zo krijgen we beter zicht op welk onderhoud en welke investeringen nodig zijn om de haven en het water ook in de toekomst veilig en goed bruikbaar te houden.

We verbeteren de afvalinzameling en pakken plaagdieren aan

We nemen maatregelen om afval beter te scheiden en meer grondstoffen opnieuw te gebruiken. Ook vervangen we verouderde ondergrondse containers.

Daarnaast blijven we rattenoverlast volgen en bestrijden. Daarbij kijken we ook naar wat nodig is om overlast te voorkomen.

We voeren verschillende projecten in de openbare ruimte uit

In 2027 ronden we de herinrichting van de Torenstraat en het Brandarisplein af. Ook stellen we het ontwerp voor het centrum van Formerum vast en bereiden we de verbetering van de fietsverbinding tussen Midsland en Formerum verder voor.

Daarnaast voeren we de reconstructie van de Nieuwe Dijk uit en werken we verder aan een betere ontsluiting van het bedrijventerrein.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling aan de hand van deze indicatoren.

Indicator	Waar staan we in 2026?	Waar werken we naartoe in 2030?
Gemeentelijke gebouwen met minimaal energielabel A	3 gebouwen	11 gebouwen
Groen dat voldoet aan het vastgestelde kwaliteitsniveau	20%	80%
Wegen die voldoen aan het vastgestelde kwaliteitsniveau	88%	95%
Meldingen van wateroverlast	Nulmeting in 2026	Geen toename ten opzichte van 2026
Havenareaal opgenomen in een actueel beheerbestand	0%	95%
Strekdammen en glooiingen met een actuele conditiebepaling	0%	70%
Oppervlaktewater opgenomen in een actueel beheerbestand	0%	80%
Huishoudelijk restafval per inwoner	Nulmeting nog te bepalen	Minder kilogram per inwoner dan in 2026
Meldingen van rattenoverlast in openbaar gebied	Nulmeting nog te bepalen	Minder meldingen dan in 2026

Wat mag het kosten?

Een groot deel van het beheer en onderhoud betalen we uit bestaande budgetten, voorzieningen en investeringskredieten. Voor een aantal onderdelen is in deze begroting extra geld opgenomen.

Dat geldt onder andere voor onderhoud aan gemeentelijke woningen, het bestrijden van invasieve exoten, het vervangen van zieke bomen, groot onderhoud aan het sportveld in Hoorn en de voorbereiding van projecten in de openbare ruimte. Ook is extra geld opgenomen voor straatmeubilair en speeltoestellen, gemeentelijke voertuigen, afvalinzameling en de aanpak van plaagdieren.

Voor het centrum van Formerum, de fietsverbinding tussen Midsland en Formerum en de ontsluiting van bedrijventerrein Nieuwe Dijk zijn de definitieve kosten nog niet bekend. Die worden later uitgewerkt in aparte voorstellen.

Begroting 2027–2030

Binnen dit programma gaat het meeste geld naar verkeer en wegen, gebouwenbeheer en afvalinzameling.

In 2027 bedragen de totale lasten ongeveer € 10,9 miljoen. Daar staan ongeveer € 4,9 miljoen aan inkomsten tegenover. Per saldo kost dit programma in 2027 ongeveer € 6,0 miljoen.

In onderstaande tabel staat hoe de lasten en inkomsten over de verschillende onderdelen zijn verdeeld. Een minbedrag bij de baten betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt.

In € 1.000

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
6.1	Verkeer en wegen	4.374	4.300	4.209	4.209
6.2	Riolering	1.013	1.031	966	984
6.3	Openbaar groen	692	645	577	502
6.4	Haven	747	967	967	1.447
6.5	Afvalinzameling	1.456	1.441	1.492	1.538
6.6	Begraafplaatsen	20	20	20	20
6.7	Gebouwenbeheer	2.612	3.001	3.258	3.258
		10.914	**11.405**	**11.489**	**11.958**
Baten					
6.1	Verkeer en wegen	-1.308	-1.306	-1.315	-1.315
6.2	Riolering	-1.155	-1.177	-1.098	-1.120
6.3	Openbaar groen	-63	-63	-63	-63
6.4	Haven	-130	-171	-171	-171
6.5	Afvalinzameling	-1.393	-1.441	-1.492	-1.558
6.6	Begraafplaatsen	-11	-11	-11	-11
6.7	Gebouwenbeheer	-806	-811	-815	-815
		-4.866	**-4.980**	**-4.965**	**-5.053**
		6.048	**6.425**	**6.524**	**6.905**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
6.10	Mutaties reserves	364	364	364	364
		364	**364**	**364**	**364**
Onttrekkingen					
6.10	Mutaties reserves	-385	-385	-385	-445
		-385	-385	-385	-445
		-21	**-21**	**-21**	**-81**
Saldo progr. 6		**6.027**	**6.404**	**6.503**	**6.824**

Na toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves komt het saldo van het programma in 2027 uit op ongeveer € 6,0 miljoen. In de jaren daarna loopt dit op tot ongeveer € 6,8 miljoen in 2030.

Verbonden partijen

De verbonden partijen die samenhangen met het programma Fysieke Leefomgeving zijn:

- Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)
- N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)
- N.V. Fryslân Miljeu Noardwest
- Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.

Meer informatie over deze en andere verbonden partijen kunt u vinden in Paragraaf 3.6 van deze Begroting

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

2.7 Bedrijfsvoering

Waar gaat het over?

De gemeente Terschelling staat voor een omvangrijke maatschappelijke en bestuurlijke opgave. Om deze opgaven duurzaam te kunnen uitvoeren, investeren wij niet alleen in projecten en voorzieningen, maar ook in de verdere ontwikkeling van onze organisatie.

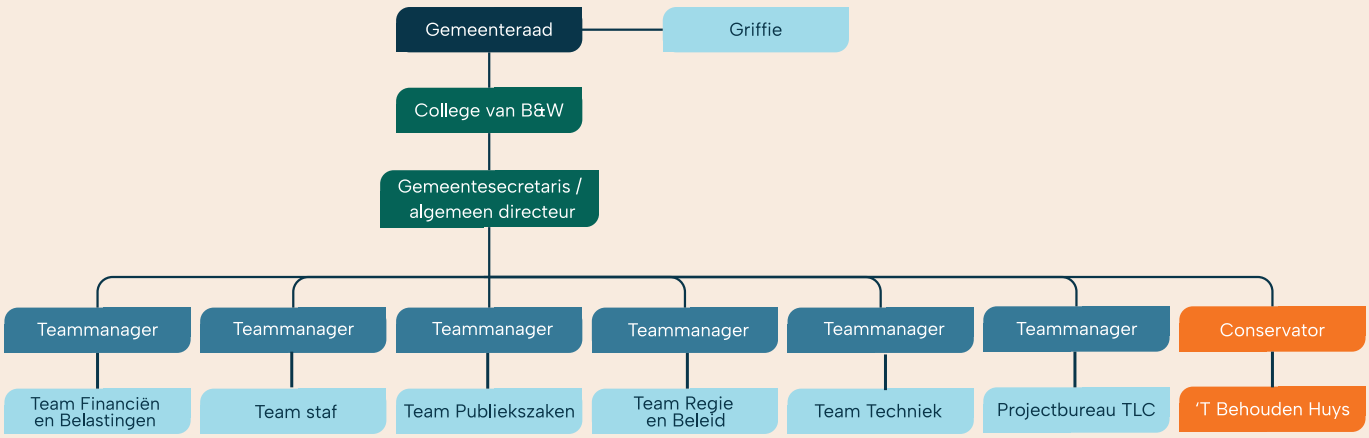
De gemeentelijke organisatie heeft zich de afgelopen jaren in een dynamische omgeving ontwikkeld. Daarbij is veel flexibiliteit gevraagd van medewerkers en leidinggevenden. Tegelijkertijd vraagt de groeiende complexiteit van gemeentelijke taken om een werkwijze die minder afhankelijk is van ad hoc oplossingen en meer is gericht op planmatig en voorspelbaar werken.

Daarom werken wij aan de doorontwikkeling naar een toekomstbestendige beheersorganisatie. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het inventariseren, beschrijven en verbeteren van werkprocessen, het versterken van de sturing op resultaten en het beter verbinden van ambities, capaciteit en middelen. Ook investeren wij in een organisatie-inrichting waarin medewerkers zoveel mogelijk op de juiste plaats en vanuit hun kwaliteiten worden ingezet.

De invoering van het uitvoeringsprogramma en programmatisch begroten ondersteunt deze ontwikkeling. Deze werkwijze vraagt om een grotere focus op opgaven, resultaten en prioriteiten. Hierdoor ontstaat meer inzicht in wat wij willen bereiken, welke capaciteit daarvoor nodig is en welke middelen beschikbaar zijn. Dit helpt om bewuste keuzes te maken en de beschikbare organisatiekracht doelgericht in te zetten.

Met deze ontwikkeling bouwen wij stap voor stap aan een organisatie die niet alleen wendbaar is, maar ook duurzaam in staat is om de bestuurlijke ambities van Terschelling te realiseren en de kwaliteit van dienstverlening aan inwoners, ondernemers en bezoekers te waarborgen.

Hoe is de organisatie ingericht?

Wat willen we bereiken?

We willen een gemeente die betrouwbaar, veilig en goed georganiseerd werkt. Inwoners en ondernemers moeten veilig gebruik kunnen maken van onze dienstverlening en erop kunnen vertrouwen dat hun gegevens goed worden beschermd.

Ook willen we dat besluiten, processen en uitgaven volgens de regels verlopen en dat belangrijke dienstverlening zoveel mogelijk doorgaat, ook als medewerkers uitvallen of vacatures langer openstaan.

Daarvoor hebben we voldoende medewerkers nodig met de juiste kennis en vaardigheden. We willen medewerkers blijven ontwikkelen, belangrijke kennis binnen de organisatie houden en een aantrekkelijke werkgever zijn. Ook willen we bestuur en organisatie op tijd goede informatie geven om keuzes te kunnen maken en ambities beter laten aansluiten op wat de organisatie daadwerkelijk kan uitvoeren.

Wat doen we in 2027?

We versterken onze digitale veiligheid

We brengen digitale risico's beter in beeld, verbeteren de bewaking van onze systemen en zorgen dat medewerkers weten hoe zij veilig met informatie moeten omgaan.

We kijken daarbij niet alleen naar onze eigen systemen, maar ook naar leveranciers waarvan we afhankelijk zijn. Zo verkleinen we de kans op storingen en beveiligingsincidenten en kunnen we sneller handelen als er toch iets gebeurt

We gaan zorgvuldig om met persoonsgegevens en informatie

We actualiseren het privacybeleid en voeren waar nodig privacytoetsen uit. Daarmee brengen we vooraf in beeld welke risico's er zijn en welke maatregelen nodig zijn.

We houden goed bij welke persoonsgegevens we verwerken, waarom we dat doen en wie daar toegang toe heeft. Ook verbeteren we het informatiebeheer en geven we aandacht aan de uitvoering van de Wet open overheid. Zo zorgen we dat informatie goed wordt vastgelegd, teruggevonden en gedeeld als dat nodig is.

We zorgen dat processen en uitgaven volgens de regels verlopen

We inventariseren wat de bestaande processen zijn en of deze beschreven zijn. Als dat nog niet zo is, beschrijven we deze. Daarnaast versterken we de interne controle en brengen we risico's eerder in beeld. Als we fouten of afwijkingen vinden, zorgen we dat die worden opgevolgd en passen we werkwijzen aan waar dat nodig is.

Ook leggen we jaarlijks verantwoording af over de vraag of gemeentelijke uitgaven en processen volgens de regels zijn verlopen. Zo kunnen inwoners en de gemeenteraad erop vertrouwen dat we zorgvuldig omgaan met gemeenschapsgeld.

We zorgen dat mensen en werk beter bij elkaar passen

We kijken vooruit naar hoeveel medewerkers en welke kennis nu en in de toekomst nodig zijn om het werk goed te kunnen doen. Daarbij kijken we naar vacatures, opleiding, ontwikkeling, medewerkerstevredenheid, ziekteverzuim en het behouden van belangrijke kennis binnen de organisatie. We onderzoeken of de juiste mensen op de juiste plek zitten. Als dat niet zo is, begeleiden we ze intern naar een betere match.

Ook willen we een aantrekkelijke werkgever blijven en medewerkers gezond en inzetbaar houden. Voor belangrijke functies kijken we extra goed naar kwetsbaarheid en opvolging als iemand uitvalt of vertrekt.

We zorgen dat belangrijke dienstverlening kan doorgaan

We brengen beter in beeld welke processen kwetsbaar zijn als medewerkers uitvallen of vacatures lang openstaan. Voor belangrijke processen maken we duidelijk wie verantwoordelijk is en wat nodig is om het werk door te laten gaan.

Ook willen we inwoners en ondernemers eerder informeren als een aanvraag, vraag of project vertraging oploopt.

We gebruiken digitalisering bewust en veilig

Digitalisering kan helpen om slimmer en efficiënter te werken. Daarom maken we duidelijke afspraken over het gebruik van digitale toepassingen, waaronder kunstmatige intelligentie.

Daarbij kijken we niet alleen naar wat technisch mogelijk is, maar ook naar veiligheid, verantwoordelijkheid en zorgvuldig gebruik.

Hoe houden we zicht op onze planning en resultaten?

De gemeenteraad krijgt op vaste momenten in het jaar inzicht in hoe de gemeente ervoor staat. Dat gebeurt via de jaarrekening, de Kadernota, de bestuursrapportages en de begroting. Samen vormen deze stukken de planning-en-controlcyclus.

Daarin kijken we niet alleen naar geld, maar ook naar de uitvoering en de kwaliteit van de organisatie. Bij bedrijfsvoering volgen we bijvoorbeeld de veiligheid en beschikbaarheid van systemen, de zorgvuldige omgang met persoonsgegevens, de uitvoering van interne controles en ontwikkelingen rond personeel en capaciteit.

Product	Commissie	Raad
Jaarrekening 2026	Woensdag 23 juni 2027	Dinsdag 6 juli 2027
Kadernota 2028	Donderdag 24 juni 2027	Woensdag 7 juli 2027
1e Bestuursrapportage 2027	Woensdag 23 juni 2027	Dinsdag 6 juli 2027
Begroting 2028	Woensdag 6 oktober 2027	Woensdag 3 november 2027
2e Bestuursrapportage 2027	Woensdag 6 oktober 2027	Woensdag 3 november 2027

Wat mag het kosten?

Binnen dit programma vallen vooral de kosten voor overhead en administratie. In 2027 bedragen de totale lasten ongeveer € 7,1 miljoen. Daar staan ongeveer € 15,0 miljoen aan baten tegenover. Daardoor is het saldo van dit programma positief.

In onderstaande tabel staat hoe de lasten en baten zijn verdeeld. Een minbedrag bij de baten betekent dat de gemeente inkomsten ontvangt.

	Taakveld	2027	2028	2029	2030
Exploitatie					
Lasten					
7.1	Overhead	6.818	6.663	6.663	6.663
7.2	Administratie	333	395	1.676	395
		7.151	**7.058**	**8.339**	**7.058**
Baten					
7.1	Overhead	-10	-10	-10	-10
7.2	Administratie	-15.184	-14.596	-14.404	-14.608
		-15.194	**-14.606**	**-14.414**	**-14.618**
		-8.043	**-7.548**	**-6.075**	**-7.560**
Mutaties reserves					
Toevoegingen					
7.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
		0	**0**	**0**	**0**
Onttrekkingen					
7.10	Mutaties reserves	0	0	-1.281	0
		0	0	**-1.281**	**0**
		0	**0**	**-1.281**	**0**
Saldo progr. 7		**-8.043**	**-7.548**	**-7.356**	**-7.560**

Onder taakveld 7.1 Overhead vallen salarissen management en ondersteuning, representatie bestuur en personeel, de werkkostenregeling, organisatieontwikkeling, automatisering, documentaire informatievoorziening, facilitaire zaken en communicatie.

Onder taakveld 7.2 Administratie vallen kosten van heffing en invordering, rente, vennootschapsbelasting, dividend, algemene uitkering gemeentefonds en overige baten en lasten. In 2029 is de bijdrage aan projecten Regiodeal geraamd ter grootte van € 1.281.000. Dit komt ten laste van de reserve Waddenprogramma.

Verbonden partijen

Binnen dit programma is de volgende verbonden partij betrokken:

- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten.

voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking mogelijk. De verplichte BBV-indicatoren zijn te vinden in bijlage 8.

Hoofdstuk 3

Paragrafen

Begroting 2027

Lokale heffingen

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bepaalt welke onderwerpen in deze paragraaf over lokale heffingen aan bod komen. We beschrijven de verwachte inkomsten, het beleid en de ontwikkelingen rond lokale heffingen. Ook gaan we in op de kostendekkendheid van heffingen en rechten, de lokale lastendruk in vergelijking met andere gemeenten en het kwijtscheldingsbeleid. Tot slot lichten we de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) toe.

Bevoegdheden en toelichting

De gemeenteraad is bevoegd om gemeentelijke heffingen in te voeren, te wijzigen of af te schaffen. De Gemeentewet bepaalt welke belastingen en rechten gemeenten mogen heffen. We onderscheiden drie soorten lokale heffingen: belastingen, rechten en bestemmingsheffingen.

Belastingen

Belastingen zijn heffingen waar de gemeente geen directe tegenprestatie voor levert. De opbrengsten komen terecht in de algemene middelen van de gemeente. De gemeenteraad bepaalt waar dit geld aan wordt besteed. Op Terschelling is afgesproken dat de opbrengsten van de toeristenbelasting zoveel mogelijk worden gebruikt voor het toeristisch product. We heffen vier soorten belastingen: onroerendezaakbelasting, toeristenbelasting, forensenbelasting en precariobelasting.

Rechten

Rechten zijn vergoedingen voor een individuele dienst van de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan het aanvragen van een omgevingsvergunning of het verlengen van een rijbewijs. De opbrengsten van rechten mogen maximaal kostendekkend zijn. Dit betekent dat de gemeente niet meer in rekening mag brengen dan de kosten die zij maakt voor de betreffende dienst. We heffen drie soorten rechten: leges, grafrechten en reinigingsrechten.

Bestemmingsheffingen

Bestemmingsheffingen zijn heffingen waarvan de besteding gaat naar specifieke lasten die verband houden met collectieve voorzieningen. De opbrengst van deze bestemmingsheffingen mag maximaal kostendekkend zijn. We heffen twee soorten bestemmingsheffingen: afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Overzicht lokale heffingen

In het onderstaande overzicht staat per heffing waarop de heffing wordt berekend (de maatstaf) en waar de opbrengsten voor worden gebruikt (beoogd doel).

Omschrijving	Maatstaf	Beoogd doel
Belastingen		
Onroerende zaakbelasting	WOZ waarde	algemeen dekkingsmiddel
(Water-) Toeristenbelasting	dag van aankomst en aantal overnachtingen	algemeen dekkingsmiddel (en zoveel mogelijk ten behoeve van het toeristisch product)
Forensenbelasting	aantal slaapplaatsen	algemeen dekkingsmiddel
Precariobelasting	in gebruik genomen vierkante meters gemeentegrond	algemeen dekkingsmiddel
Rechten		
Leges	diversen (verschilt per soort dienst)	dekking van de kosten van dienstverlening, nader omschreven in de tarieventabel bij de Verordening
Lijkbezorging	diversen (verschilt per soort dienst)	dekking van de kosten van dienstverlening, nader omschreven in de tarieventabel bij de Verordening
Reinigingsrechten	vast bedrag per inzamelmiddel	dekking van de kosten voor inzameling en verwerking van bedrijfsmatig geproduceerd afval
Bestemmingsheffing		
Afvalstoffenheffing	vast bedrag per huishouden	dekking van de kosten voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval
Rioolbelasting gebruiker woning en niet-woning	waterverbruik	dekking van de kosten voor afvoer van het afvalwater, het verwerken van hemelwater en het beheer van het grondwaterpeil

Vaststelling van tarieven en belastingverordeningen

Het totale pakket aan lokale heffingen is vastgelegd in de belastingverordeningen en tarieventabellen die de gemeenteraad vaststelt. Deze worden ieder jaar opnieuw vastgesteld, nadat de begroting voor het komende jaar is vastgesteld. Voor de tarieven van de toeristenbelasting en forensenbelasting geldt een uitzondering. Deze tarieven worden zo mogelijk al vastgesteld bij de behandeling van de kadernota in juni.

In 2026 is deze planning door de gemeenteraadsverkiezingen en de daaropvolgende coalitievorming niet gehaald. Het tarief voor de toeristenbelasting in 2027 is opgenomen in het coalitieakkoord 2026-2030, dat in juni 2026 door de coalitie is vastgesteld. De gemeenteraad stelt de belastingverordening naar verwachting vast in de eerste vergadering na het zomerreces, in september 2026.

Beleid en algemene uitgangspunten

Voor rechten en bestemmingsheffingen streven we naar tarieven die de kosten volledig dekken. Als de opbrengsten niet genoeg zijn om de kosten te betalen, wordt het verschil betaald uit de algemene middelen.

Voor belastingen verhogen we de tarieven maximaal met de inflatiecorrectie. Als we hiervan afwijken, leggen we dit uit bij de betreffende heffing. Voor de inflatiecorrectie gebruiken we de meest recente CPI-index die beschikbaar is wanneer de belastingtarieven worden vastgesteld. Dit staat in de financiële verordening.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen

In de onderstaande tabel staan de verwachte inkomsten uit belastingen en rechten van de gemeente Terschelling.

In € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
OZB eigenaar Woning	-1.588	-1.730	-1.765	-1.800	-1.836
OZB eigenaar Niet-Woning (incl. TOF)	-760	-941	-960	-979	-999
OZB gebruiker Niet-Woning (incl. TOF)	-548	-628	-641	-654	-667
TOTAAL OZB	**-2.896**	**-3.299**	**-3.366**	**-3.433**	**-3.502**
Rioolheffingen	-1.129	-1.055	-1.077	-1.098	-1.120
Afvalstoffenheffing	-1.207	-1.303	-1.351	-1.402	-1.448
Toeristenbelasting	-4.624	-5.935	-6.054	-6.175	-6.298
Forensenbelasting	-1.114	-1.652	-1.685	-1.719	-1.753
Secretarieleges	-100	-100	-100	-100	-100
Leges APV vergunningen	-20	-50	-50	-50	-50
Leges burgerlijke stand	-30	-30	-30	-30	-30
Leges omgevingsvergunning	-130	-135	-140	-145	-145
Grafrechten	-10	-10	-10	-10	-10
Precariobelasting	-136	-138	-138	-138	-138
Totaal geraamde inkomsten	**-11.396**	**-13.707**	**-14.001**	**-14.300**	**-14.594**

Toelichting per belastingsoort

Hieronder lichten we de verschillende lokale heffingen van de gemeente Terschelling toe. Per heffing beschrijven we waarvoor deze wordt geheven, hoe het tarief tot stand komt, welke ontwikkelingen we verwachten en wat we doen in 2027.

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Waar gaat het over?

Eigenaren en gebruikers van een onroerende zaak betalen onroerendezaakbelasting (OZB). Een onroerende zaak is een woning of een niet-woning. Een niet-woning is bijvoorbeeld een bedrijf, winkel, kantoor of stuk grond. De gemeente berekent de OZB op basis van de WOZ-waarde van de woning of niet-woning. De peildatum voor deze WOZ-waarde is 1 januari van het voorgaande jaar. Voor de OZB van 2027 is de peildatum dus 1 januari 2026.

Hoe komt het tarief tot stand?

Bij het bepalen van de OZB-tarieven houden we rekening met de jaarlijkse herwaardering van alle onroerende zaken. De waardeontwikkeling voor 2027 is nog niet volledig bekend. Daarom gebruiken we in deze begroting de gegevens die nu beschikbaar zijn. Voor 2027 gaan we voorlopig uit van een stijging van de gemiddelde woningwaarde met 2%. Voor niet-woningen verwachten we gemiddeld een gelijkblijvende waarde.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De verkoopprijzen van woningen op Terschelling zijn redelijk stabiel. Zowel landelijk als op Terschelling liggen de verkoopprijzen hoger dan een jaar geleden. Dit komt vooral door het landelijke tekort aan koopwoningen.

De waarde van recreatiewoningen is in 2026 wel fors gedaald, met ongeveer 10%. Recreatiewoningen staan langer te koop en worden voor lagere bedragen verkocht dan voorheen. De sterke stijging van de verkoopprijzen lijkt daarmee af te nemen. Een mogelijke oorzaak is de gewijzigde belastingheffing van het Rijk op vermogen.

Een deel van de eigenaren van tweede woningen bezit deze woningen al lange tijd, bijvoorbeeld doordat zij de woning hebben geërfd. Sommige eigenaren verkopen hun woning omdat zij de belasting niet meer kunnen betalen en de kosten niet volledig uit de verhuuropbrengsten kunnen worden gedekt.

Veel van deze oudere woningen, die vaak rond 1950 of 1960 zijn gebouwd, worden na verkoop gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Een deel van deze nieuwbouwwoningen komt daarna niet meer op de verhuurmarkt. De kopers zijn vaak rechtspersonen, zoals bv's.

Wat doen we in 2027?

Door de verwachte stijging van de woningwaarden hoeft het OZB-tarief voor woningen in 2027 naar verwachting maar beperkt te stijgen om de geraamde opbrengst te halen. Voor niet-woningen kan het tarief naar verwachting gelijk blijven aan dat van 2026. De waardeontwikkeling van niet-woningen blijft naar verwachting ongeveer gelijk. Met dit tarief kunnen we de voorgestelde indexatie van de belastingtarieven opvangen.

De tariefvoorstellen voor 2027 worden aan de gemeenteraad voorgelegd bij de behandeling van de OZB-verordening, uiterlijk in december 2026. Omdat de herwaardering dan nog niet helemaal is afgerond, zijn de tarieven op dat moment waarschijnlijk nog voorlopig. De definitieve tarieven worden uiterlijk in januari 2027 aan de gemeenteraad voorgelegd.

De verwachte OZB-opbrengsten voor 2027 stijgen met de meest actuele Consumentenprijsindex (CPI) van het CBS die beschikbaar is bij het opstellen van de verordening en tarieventabel. Voor de begroting van 2027 gaan we uit van een gemiddelde stijging van de OZB-opbrengsten van 2,5% ten opzichte van 2026. Dit is het gemiddelde indexcijfer voor 2026 tot nu toe.

Op basis van de voorgestelde OZB-opbrengsten voor 2027 verwachten we de volgende ontwikkeling van de OZB-tarieven in de komende jaren:

Soort	tarief 2026	tarief 2027	tarief 2028	tarief 2029	tarief 2030
OZB eigenaar woning	0,086%	0.090%	0.090%	0.090%	0.090%
OZB eigenaar niet-woning	0,421%	0,421%	0,423%	0.424%	0,432%
OZB gebruiker niet-woning	0,331%	0,331%	0,332%	0,334%	0,344%

In het verlengde convenant met het Ondernemersfonds is afgesproken dat de opslag maximaal € 87,48 bedraagt. Dit was het bedrag van de opslag in 2022. Het bedrag wordt ieder jaar aangepast met dezelfde index als de gemeente gebruikt voor de OZB-opbrengsten van niet-woningen. De opslag kan daarbij nooit hoger worden dan € 87,48.

In 2025 is het maximale bedrag van € 87,48 toegepast. Naar verwachting geldt dit maximale bedrag ook in 2026 vanwege de gehanteerde inflatiecorrectie. De hierboven genoemde OZB-tarieven voor niet-woningen zijn inclusief de opslag voor het Terschellinger Ondernemersfonds.

Rioolheffing

Waar gaat het over?

Gemeenten hebben een zorgplicht voor het afvoeren van afvalwater, het verwerken van hemelwater en het beheer van het grondwaterpeil. Voor deze taken maakt de gemeente kosten. Deze kosten kunnen we via de rioolheffing in rekening brengen.

In januari 2025 heeft de gemeenteraad het nieuwe water- en rioleringsprogramma voor 2025-2029 vastgesteld. Dit programma gaat over de verschillende watertaken van de gemeente.

De riool- en waterzorgheffing is een kostendekkende bestemmingsheffing. We mogen de opbrengsten alleen gebruiken voor de kosten van deze zorgtaken. De opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de kosten. We streven daarom naar maximaal 100% kostendekkendheid.

Hoe komt het tarief tot stand?

Het tarief voor gebruikers is gebaseerd op het aantal kubieke meters water dat naar een perceel wordt toegevoerd. Voor de meeste gebruikers geldt een vast tarief tot en met 150 m³ water per jaar. Voor het watergebruik vanaf 151 m³ geldt een bedrag per m³.

Voor de komende jaren zijn de volgende tarieven voor de rioolheffing begroot. Voor 2027 hebben we rekening gehouden met de invoering van een eigenarenheffing van € 25 per perceel.

Tarieven rioolheffing (totaal)

In €	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal tarief	203,13	207,93	212,09	216,33	220,66

Verdeeld in gebruikersheffing en eigenarenheffing

In €	2026	2027 totaal	2028	2029	2030
Rioolheffing gebruiker t/m 150 m3	203,13	182,93	186,59	190,32	194,13
Rioolheffing eigenaar	-	25,00	25,50	26,01	26,53
Rioolheffing gebruiker vanaf 151 m3 per m3	1,21	1,24	1,26	1,28	1,30

Door het toevoegen van een heffing voor eigenaren van percelen wordt het totale aantal belastingplichtigen ongeveer 4.500.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De gemeentelijke watertaken worden de komende jaren breder. Alle inwoners hebben voordeel van deze taken. Denk aan het afvoeren en verwerken van afvalwater en het op peil houden van het grondwater. Daarom dragen zoveel mogelijk belastingplichtigen bij aan de kosten. De riool- en waterzorgheffing blijft kostendekkend. De opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de kosten van de watertaken. Voor de komende jaren gaan we daarom uit van een kostendekkendheid van 100%.

Kostendekkendheid riolering

In € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten taakveld 6.2 Riolering	2.083	728	746	681	699
Extracomptabele toerekeningen	711	427	431	417	421
Saldo exploitatielasten taakveld 6.2	2.794	1.155	1.177	1.098	1.120
Opbrengst heffingen	-1.129	-1.055	-1.077	-1.098	-1.120
Mutatie voorziening riolering (onttrekking/storting)	-1.665	-100	-100		
Saldo riolering	-	-	-	-	-
Dekkingspercentage	100%	100%	100%	100%	100%

Wat doen we in 2027?

Om de kosten van de bredere zorgplicht te kunnen blijven dekken, leggen we voor 2027 een geactualiseerde en uitgebreidere Verordening riool- en waterzorgheffing aan de gemeenteraad voor.

Toeristenbelasting

Waar gaat het over?

Bezoekers van Terschelling betalen toeristenbelasting. Bezoekers die alleen een dag naar het eiland komen, zonder te overnachten, betalen deze belasting bij de overtocht naar Terschelling. Bezoekers die op het eiland overnachten, betalen de belasting via hun accommodatie. De toeristenbelasting is een vast bedrag per persoon per dag.

Hoe komt het tarief tot stand?

Sinds 2025 moeten logiesverstrekkers aangifte doen van het werkelijke aantal overnachtingen. Daarvoor konden zij het aantal overnachtingen ook berekenen met een vaste schatting. Deze manier van berekenen is vanaf 2025 niet meer toegestaan.

In 2025 konden logiesverstrekkers hun aangifte nog niet digitaal indienen. Vanaf 2026 kan dit wel. Ook komt er een systeem om de aangiften te controleren. Dit maakt aangifte doen eenvoudiger. Logiesverstrekkers moeten nog wel een nachtregister bijhouden. Dat is wettelijk verplicht. Zij hoeven dit register niet meer met hun aangifte mee te sturen. Vanaf 2026 controleert een extern bureau de aangiften. Dit gebeurt steekproefsgewijs en/of op locatie. Het bureau controleert onder andere de administratie en het aantal overnachtingen.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De eerdere manier van berekenen heeft niet geleid tot meer aangegeven overnachtingen. De inkomsten uit toeristenbelasting zijn niet gestegen. De begrote inkomsten voor 2026 worden naar verwachting niet gehaald.

Voor de begroting van 2027 schatten we het aantal overtochten met Rederij Doeksen en het totale aantal overnachtingen. We verwachten dat het aantal overtochten in heel 2026 1,5% lager ligt dan in 2025. Minder overtochten betekent waarschijnlijk ook minder overnachtingen. Met dit effect hebben we rekening gehouden in de begroting voor 2027 en de jaren daarna.

Wat doen we in 2027?

In het coalitieakkoord van juni 2026 is afgesproken dat het tarief voor de toeristenbelasting in 2027 stijgt naar € 3,40. De gemeenteraad behandelt de verordening voor 2027 in september 2026. In deze begroting is rekening gehouden met de verhoging naar € 3,40. Voor de jaren daarna gaan we uit van een jaarlijkse verhoging van 2%.

Dit leidt tot de volgende tarieven:

Jaar	2027	2028	2029	2030
Tarief	€ 3,40	€ 3,47	€ 3,53	€ 3,61

Forensenbelasting

Waar gaat het over?

Naast toeristenbelasting heft gemeente Terschelling ook forensenbelasting. Met deze belasting dragen mensen die regelmatig op Terschelling verblijven bij aan de kosten van voorzieningen en infrastructuur op het eiland. Forensenbelasting geldt voor mensen die niet op Terschelling wonen, maar wel een gemeubileerde woning op het eiland hebben die zij meer dan 90 dagen per jaar voor zichzelf of hun gezin beschikbaar houden.

Hoe komt het tarief tot stand?

Het tarief van de forensenbelasting is gekoppeld aan het tarief van de toeristenbelasting. Als het tarief van de toeristenbelasting stijgt, stijgt het tarief van de forensenbelasting in dezelfde verhouding.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De inkomsten uit de forensenbelasting zijn de afgelopen jaren gestegen. Dit komt vooral doordat het aantal mensen dat deze belasting betaalt, is toegenomen. Wanneer een zomerhuisje wordt verkocht, is de nieuwe eigenaar vaak geen inwoner van Terschelling. De nieuwe eigenaar betaalt daardoor forensenbelasting. De vorige eigenaar, als die wel op Terschelling woonde, betaalde eerder toeristenbelasting.

Tussen 2024 en 2026 steeg het aantal slaapplaatsen waarover forensenbelasting wordt betaald van 3.428 naar 3.496. Dat zijn 68 extra slaapplaatsen, verdeeld over ongeveer 17 woningen. Daarbij gaan we uit van gemiddeld vier slaapplaatsen per woning.

We hebben rekening gehouden met deze hogere inkomsten in de begroting voor 2027. Voor de jaren daarna rekenen we met een jaarlijkse stijging van het tarief van 2%.

Wat doen we in 2027?

In 2027 stijgt het tarief van € 333,60 naar € 472,71 per slaapplaats. Dit bedrag is gebaseerd op 139 overnachtingen tegen € 3,40 per overnachting. De belasting geldt voor maximaal vijf slaapplaatsen. Het maximale bedrag stijgt daardoor van € 1.667,85 naar € 2.363,56.

Algemene leges

De gemeente vraagt leges voor verschillende producten en diensten. De leges zijn op te delen in drie soorten: Burgerzaken, bevolking en overige, Fysieke leefomgeving en omgevingsvergunningen en Dienstverlening.

Leges burgerzaken, bevolking en overige

Waar gaat het over?

Deze leges zijn voor producten en diensten van de gemeente, zoals reisdocumenten, rijbewijzen, akten van de burgerlijke stand en uittreksels uit de Basisregistratie Personen (BRP).

Een deel van de leges voor bijvoorbeeld paspoorten en rijbewijzen dragen we af aan het Rijk. Voor sommige producten en diensten bepaalt het Rijk ook het maximale bedrag dat de gemeente mag vragen.

Hoe komt het tarief tot stand?

De kostendekkendheid van de leges voor burgerzaken, bevolking en overige, samen met de leges voor dienstverlening, is berekend op 80%. Niet alle gegevens worden op dit moment op dezelfde manier geregistreerd. Daardoor kunnen we de kosten en opbrengsten niet altijd precies bepalen.

De tarieven voor 2027 worden eind 2026 vastgesteld. Daarbij wordt uitgegaan van een stijging met het meest recente consumentenprijsindexcijfer (CPI) van het CBS. In de begroting houden we rekening met een stijging van 2%.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

We willen de registratie en rapportage van kosten en opbrengsten verbeteren. Hierdoor krijgen we beter inzicht in de kostendekkendheid van de verschillende leges.

Wat doen we in 2027?

We gaan verder met het verbeteren van de registratie en rapportage van kosten en opbrengsten. Zo kunnen we de kostendekkendheid van deze leges beter bepalen.

Leges fysieke leefomgeving en omgevingsvergunningen

Waar gaat het over?

Deze leges zijn voor het behandelen van aanvragen voor omgevingsvergunningen. De leges zijn bedoeld om de kosten voor het behandelen van deze aanvragen te dekken.

Hoe komt het tarief tot stand?

De tarieven worden zo vastgesteld dat de kosten voor het behandelen van aanvragen zoveel mogelijk worden gedekt. De gemeenteraad stelt de tarieven voor 2027 uiterlijk in december 2026 vast.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 ingevoerd. De nieuwe regels en werkwijze vroegen in het begin extra tijd. In 2025 is nieuwe software ingevoerd om aanvragen beter te volgen. Dit heeft de uitvoering verbeterd. Na ongeveer twee jaar hebben we meer inzicht in de werkzaamheden en de kosten.

De rol van de VTH-pool en de gemeentelijke adviescommissie wordt belangrijker. Naast het beoordelen van vergunningaanvragen wordt vaker advies gegeven over de mogelijkheden van een plan.

In 2025 en 2026 waren er ongeveer 90 tot 100 vergunningaanvragen per jaar. Het aantal advies- en vooroverlegverzoeken neemt toe en ligt inmiddels rond de 125 per jaar. De opbrengst uit omgevingsvergunningen wordt voor 2026 geschat op ongeveer €270.000. Voor 2027 en daarna houden we rekening met dezelfde opbrengst, omdat nog niet duidelijk is hoe de werkzaamheden zich ontwikkelen. De kostendekkendheid is 45%. Hierbij zijn de kosten van de VTH-pool niet meegenomen. De kosten voor gastheerschap bedragen ongeveer €82.000 per jaar.

Uit onderzoek van Vereniging Eigen Huis onder 39 gemeenten blijkt dat gemeenten nog zoeken naar passende tarieven voor de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging. De tarieven verschillen sterk. Bij Terschelling liggen de leges voor nieuwbouw ongeveer op de helft van het gemiddelde. Voor verbouwingen liggen ze ongeveer rond het gemiddelde.

Wat doen we in 2027?

In 2027 onderzoeken we of de leges voor advieswerk nog aansluiten bij de kosten. Door de verschuiving in werkzaamheden en het aantal uren verwachten we dat deze kosten een groter deel van de totale legesopbrengsten gaan uitmaken.

Leges dienstverlening

Waar gaat het over?

Deze leges zijn voor vergunningen en andere diensten, zoals evenementenvergunningen, horecavergunningen en ontheffingen op grond van de Huisvestingswet en de Winkeltijdenwet.

Hoe komt het tarief tot stand?

De tarieven zijn bedoeld om de kosten van de dienstverlening zoveel mogelijk te dekken. De tarieven voor 2027 worden eind 2026 vastgesteld. Daarbij wordt uitgegaan van het meest recente consumentenprijsindexcijfer (CPI) van het CBS. In de begroting houden we rekening met een stijging van 2%.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De leges dekken op dit moment niet alle kosten. Voor sommige diensten kost het behandelen van een aanvraag meer tijd en geld dan de leges opleveren. Dit geldt bijvoorbeeld voor evenementenvergunningen.

De afgelopen jaren hebben we bijgehouden hoeveel tijd verschillende werkzaamheden kosten. Daarmee krijgen we beter inzicht in de kosten van de verschillende diensten en in de tarieven die nodig zijn om deze kosten te dekken.

Wat doen we in 2027?

In 2027 onderzoeken we verder welke tarieven nodig zijn om de kosten beter te dekken.

Afvalstoffenheffing

Waar gaat het over?

De gemeente zorgt voor de inzameling, afvoer en verwerking van huishoudelijk afval. Sinds 2012 voert Omrin deze taken voor ons uit. Omrin is een samenwerkingsverband van alle Friese gemeenten op het gebied van afvalinzameling. De kosten voor deze werkzaamheden brengen we in rekening via de afvalstoffenheffing. Ieder huishouden betaalt hiervoor een vast bedrag per jaar.

Hoe komt het tarief tot stand?

Het tarief van de afvalstoffenheffing wordt bepaald op basis van de verwachte kosten voor de inzameling en verwerking van afval. De inkomsten uit de afvalstoffenheffing mogen niet hoger zijn dan de kosten die we maken voor deze taken.

Voor 2027 verwacht Omrin een stijging van de tarieven met 6%. Dit komt vooral door hogere loon- en transportkosten. Ook de brandstofkosten zijn flink gestegen en sinds 1 juli 2026 geldt de vrachtwagenheffing. In het vierde kwartaal van 2026 wordt de definitieve indexering voor 2027 bekend.

In 2026 is het tarief verhoogd om 100% kostendekkendheid te bereiken. Voor 2027 wordt rekening gehouden met een indexering van 6%. Voor de jaren daarna rekenen we met een jaarlijkse stijging van 2%.

Tarieven afvalstoffenheffing

In €	2026	2027	2028	2029	2030
tarief met indexatie van 6% (100% kostendekkend)	301	327	340	355	369

Welke ontwikkelingen verwachten we?

In 2026 is fase 1 van de upgrade van de milieustraat gestart. Hiervoor wordt jaarlijks €51.000 opgenomen in de prestatieovereenkomst. Deze extra kosten worden gedekt uit de inkomsten van de afvalstoffenheffing.

Ook zijn er plannen om 48 ondergrondse afvalcontainers die aan vervanging toe zijn te vervangen door grotere verzamelbakken. De inhoud wordt vergroot van 3 m³ naar 5 m³. In 2029 zijn de laatste 12 ondergrondse containers aan de beurt. De kosten voor 2027 worden geschat op €40.000.

Daarnaast worden niet of niet goed geregistreerde inzamelvoorzieningen aangepakt. Omrin wil alle inzamelvoorzieningen voorzien van een nieuwe, vaste chip. Na deze actie worden alleen containers met een geregistreerde chip geleegd. De actie start eind 2026 en loopt door in 2027. De eenmalige kosten zijn €23.000.

Wat doen we in 2027?

In 2027 voeren we de chipactie verder uit en vervangen we een deel van de ondergrondse afvalcontainers. Voor beide maatregelen wordt een apart voorstel aan het college voorgelegd.

De eenmalige kosten van €23.000 voor het chippen van de containers en €40.000 voor het vervangen van de ondergrondse containers stellen we voor om uit de algemene middelen te betalen. Deze kosten komen daarom niet ten laste van de afvalstoffenheffing.

Hierdoor is de afvalstoffenheffing in 2027 niet volledig kostendekkend. In de tabel hieronder staat hoe de kosten en opbrengsten zich de komende jaren ontwikkelen.

In € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten taakveld 7.3					
Afvalinzameling	742	754	785	816	848
Vervangen ondergrondse afvalcontainers		40			
Chippen afvalcontainers		23			
Afvalverwerking	318	337	350	365	379
Milieustraat	266	280	284	289	289
Overslagstation	3	3	3	3	3
Baten taakveld 7.3					
Afvalverwerking	-50	-70	-70	-70	-70
Huuropbrengsten	-14	-20	-20	-20	-20
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	1.265	1.347	1.332	1.383	1.429
Toerekening overhead & BTW	19	19	19	19	19
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. Overhead	1.284	1.366	1.351	1.402	1.448
Opbrengst heffingen	-1.222	-1.303	-1.351	-1.402	-1.448
Saldo afval	62	63	0	0	0
Dekkingspercentage	**95%**	**95%**	**100%**	**100%**	**100%**

De tabel laat zien welk deel van de kosten wordt gedekt door de afvalstoffenheffing. In 2026 en 2027 is dat 95%. In 2027 komt dit doordat de eenmalige kosten voor het vervangen en chippen van containers uit de algemene middelen worden betaald. Vanaf 2028 zijn de kosten volledig gedekt door de afvalstoffenheffing.

Grafrechten

Waar gaat het over?

Grafrechten worden betaald door mensen die een graf gebruiken op een gemeentelijke begraafplaats. De opbrengsten gebruiken we voor het onderhoud van de gemeentelijke begraafplaatsen.

Hoe komt het tarief tot stand?

Het tarief wordt jaarlijks aangepast aan de ontwikkeling van de prijzen. Hierbij gebruiken we het meest recente CPI-cijfer van het CBS.

Welke ontwikkelingen verwachten we en wat doen we in 2027?

We actualiseren de begraafplaatsverordening en passen op basis daarvan de Verordening Grafrechten en de tarieventabel aan. In 2027 stijgt het tarief voor de grafrechten met de inflatie.

Precariobelasting

Waar gaat het over?

Precariobelasting betalen gebruikers die voorwerpen plaatsen op, onder of boven gemeentegrond die bedoeld is voor de openbare dienst. Het gaat bijvoorbeeld om terrassen van horecaondernemingen, reclameborden en standplaatsen op gemeentegrond.

Hoe komt het tarief tot stand?

Drie keer per jaar controleren we welke voorwerpen op gemeentegrond staan. Dit doen we in het voorjaar, de zomer en het najaar. Op basis daarvan brengen we de precariobelasting achteraf in rekening. De precariobelasting over 2026 brengen we in 2027 in rekening, omdat we pas aan het einde van het jaar weten welke voorwerpen er precies hebben gestaan. Het tarief wordt ieder jaar aangepast aan de prijsontwikkeling. Hiervoor gebruiken we het meest recente CPI-cijfer van het CBS.

Welke ontwikkelingen verwachten we?

De verwachte inkomsten uit precariobelasting zijn lager. Dit komt doordat de kosten van de inventarisatierondes worden betaald uit de opbrengsten van de precariobelasting. Deze kosten betalen we dus niet uit de algemene middelen.

Wat doen we in 2027?

In 2027 brengen we precariobelasting in rekening voor het gebruik van gemeentegrond in 2026. Ook controleren we drie keer per jaar welke voorwerpen op gemeentegrond staan.

Lokale belastingdruk

Waar gaat het over?

Het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) maakt ieder jaar de ‘Atlas van de lokale lasten’. Hierin staan de ontwikkelingen van lokale belastingen. De nadruk ligt op de woonlasten voor huishoudens: de onroerendezaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing. Met de atlas kunnen de lokale lasten van gemeenten binnen Fryslân met elkaar worden vergeleken.

Hoe wordt het gemeten?

Sinds 2020 vergelijken we de lokale woonlasten met andere gemeenten via een benchmark. De benchmark vergelijkt de woonlasten van meerpersoonshuishoudens met een koopwoning binnen de provincie.

Hoe hoog zijn de woonlasten op Terschelling?

In 2026 zijn de gemiddelde woonlasten op Terschelling € 957 (*). Daarmee staat Terschelling op de 8e plaats van de 18 gemeenten in Fryslân. In 2025 was dit ook de 8e plaats. Plaats 1 betekent de laagste lasten. De woonlasten op Terschelling zijn bijna gelijk aan het Friese gemiddelde van € 968 en liggen ruim onder het landelijke gemiddelde van € 1.100.

In de tabel hieronder vergelijken we vanaf belastingjaar 2026 de gemiddelde woonlasten van Terschelling. Hierbij kijken we alleen naar inwoners met een permanente woning. De gemiddelde WOZ-waarde van deze woningen is in 2026 € 511.000. Dit is lager dan de gemiddelde WOZ-waarde van alle woningen volgens het COELO. Hierdoor verschilt het bedrag in de tabel van het bedrag in de COELO-benchmark.

Voor een vergelijking met alle woningen en het landelijk gemiddelde verwijzen we naar de tabel Belastingcapaciteit in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (hoofdstuk 3.2).

Wat gebeurt er in 2027?

De gemiddelde woonlasten stijgen. Dat komt vooral door hogere afvalstoffenheffing en riool- en waterzorgheffing. De afvalstoffenheffing stijgt om deze kostendekkend te houden. De stijging van de riool- en waterzorgheffing komt door de financiële gevolgen van het water- en rioleringsprogramma.

Gemiddelde lastendruk

In €	2026	2027	2028	2029	2030
Gemiddelde WOZ waarde	511.000	521.000	531.000	541.000	551.000
OZB-lasten bij gemiddelde WOZ waarde	439	468	477	486	495
Rioolheffing	203	208	212	216	220
Afvalstoffenheffing (op basis van 100% kostendekkendheid)	301	327	340	355	369
Gemiddelde woonlasten	**943**	**1.003**	**1.029**	**1.057**	**1.084**

* De berekening van het COELO is gebaseerd op een voorlopige gemiddelde WOZ-waarde van € 526.000 in 2026. Hierbij zijn ook recreatiewoningen meegenomen. De gemiddelde WOZ-waarde is berekend op basis van de WOZ-waarden van 2025 en de verwachte stijging van de waarde van alle woningen. Omdat de WOZ-waarde van recreatiewoningen veel invloed heeft op het gemiddelde, rekenen we voor de lokale lastendruk alleen met permanente woningen van inwoners van Terschelling. De ontwikkeling van de lokale lasten geldt voor deze groep inwoners.

Uitvoering Wet WOZ

Waar gaat het over?

De Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) geeft gemeenten verschillende taken. De gemeente houdt bij welke woningen en andere gebouwen er zijn en welke veranderingen plaatsvinden. Ook onderzoeken we de markt voor woningen en andere gebouwen en taxeren we alle woningen en andere gebouwen. Daarnaast sturen we de WOZ-beschikkingen en behandelen we bezwaren en beroepen tegen de WOZ-waarde. Ook leveren we WOZ-gegevens aan organisaties zoals het waterschap en de Belastingdienst.

De Waarderingskamer controleert als onafhankelijk orgaan of gemeenten de Wet WOZ goed uitvoeren. De Waarderingskamer kijkt onder andere naar de WOZ-beschikkingen, de afhandeling van bezwaren, de kwaliteit van de taxaties en de juistheid van de gegevens.

Hoe gaat de uitvoering en controle op Terschelling?

In januari 2025 onderzocht de Waarderingskamer de uitvoering van de Wet WOZ op Terschelling. De conclusie was dat de uitvoering goed verloopt. Terschelling kreeg hiervoor 4 van de 5 sterren. In 2026 controleert de Waarderingskamer de uitvoering via drie inventarisatierondes.

De gemeente werkt voor de uitvoering van de WOZ-taken samen met het gespecialiseerde taxatiebureau Xxllnc B.V. De betrokken taxateurs werken al jarenlang voor de gemeente en kennen de lokale woningmarkt goed.

Hoeveel objecten, bezwaren en beroepen zijn er?

Op Terschelling zijn er 4.150 WOZ-objecten. De totale waarde van deze objecten is € 2.169.562.000. In 2026 zijn 121 bezwaren tegen de WOZ-waarde ingediend. In 2025 waren dat er 157. In 2026 staan nog 23 hogere beroepen open. In 2025 waren dat er 34. Dit gaat ook om beroepen uit eerdere jaren. Een deel van deze zaken is nog niet behandeld door achterstanden bij de rechtbank.

Van de beroepen die wel zijn behandeld, is de WOZ-waarde in alle gevallen in stand gebleven. Daarnaast zijn 13 beroepen vlak voor de zitting ingetrokken door gemachtigden van belanghebbenden.

Kwijtscheldingsbeleid

Waar gaat het over?

Inwoners met een laag inkomen kunnen onder bepaalde voorwaarden kwijtschelding krijgen van gemeentelijke belastingen. Dit betekent dat zij deze belastingen niet of niet volledig hoeven te betalen. Het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen is wettelijk geregeld. Gemeenten bepalen zelf voor welke belastingen kwijtschelding mogelijk is en welke inkomensnorm zij gebruiken.

Hoe is het geregeld op Terschelling?

Sinds 2019 kunnen inwoners eenvoudig digitaal kwijtschelding aanvragen. Dit gebeurt via het Noordelijk Belastingkantoor, dat ook de waterschapsheffingen voor Wetterskip Fryslân uitvoert. Het Noordelijk Belastingkantoor beoordeelt de aanvraag en geeft de uitkomst door aan de gemeente Terschelling. Als de aanvraag wordt goedgekeurd, krijgt de inwoner zowel kwijtschelding van de waterschapslasten als van de gemeentelijke belastingen waarvoor kwijtschelding mogelijk is.

De aanvragen worden ook gecontroleerd door het Inlichtingenbureau. Hierdoor kan in het volgende jaar automatisch kwijtschelding worden verleend. Inwoners hoeven dan niet ieder jaar opnieuw een aanvraag te doen.

Op Terschelling gebruiken we de meest gunstige norm voor inwoners die kwijtschelding aanvragen. Voor de inkomensnorm geldt 100% van de bijstandsnorm. Voor pensioengerechtigden gebruiken we de netto AOW-norm. Op Terschelling kan kwijtschelding worden aangevraagd voor de OZB van woningen, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Door de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB komt kwijtschelding van de OZB nog maar weinig voor.

Hoeveel kwijtschelding verwachten we?

In 2027 verwachten we ongeveer 25 aanvragen voor kwijtschelding. Naar verwachting wordt ongeveer de helft van deze aanvragen toegekend. Daarnaast krijgen inmiddels negen inwoners ieder jaar automatisch kwijtschelding. Deze aantallen zijn al enkele jaren redelijk stabiel. Voor kwijtschelding is in de begroting € 12.000 opgenomen.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf laat zien welke risico's de gemeente loopt en wat de gevolgen daarvan kunnen zijn voor de financiële positie. De gemeente gebruikt risicomanagement om deze risico's zoveel mogelijk te beheersen. De afspraken hierover staan in de financiële verordening, de nota reserves en voorzieningen en deze paragraaf van de begroting en jaarrekening. Ook bepalen we in deze paragraaf hoeveel weerstandsvermogen de gemeente nodig heeft. Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente voldoende financiële middelen heeft om risico's op te vangen.

Wat is een risico?

Een risico is een gebeurtenis die mogelijk kan gebeuren en een negatief financieel gevolg kan hebben voor de gemeente. Vooral risico's die niet op een andere manier kunnen worden opgevangen, zijn belangrijk voor het weerstandsvermogen. Risico's die regelmatig voorkomen en goed te voorspellen zijn, kunnen vaak op een andere manier worden opgevangen. Bijvoorbeeld door een verzekering af te sluiten of een voorziening te vormen.

Hoe brengen we risico's in beeld?

De risico's in deze paragraaf zijn eind 2025 opnieuw bekeken. Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met teamleiders, projectmanagers en de algemeen directeur. Aan de hand van een vragenlijst is gekeken naar de belangrijkste risico's binnen teams, projecten en de organisatie als geheel.

Ook is gekeken naar de maatregelen die zijn genomen om de risico's te beperken. Daarbij is per risico gekeken naar de kans dat het zich voordoet en de mogelijke gevolgen. Voorbeelden van maatregelen zijn onderzoek, oefeningen, voorzieningen en verzekeringen. De risico's zijn gebaseerd op de kennis die we nu hebben en op ervaringen met risico's uit het verleden.

Welke soorten risico's zijn er?

We maken onderscheid tussen interne en externe risico's. Interne risico's ontstaan binnen de organisatie, bijvoorbeeld op financieel, juridisch of ICT-gebied. Externe risico's komen van buiten de organisatie, bijvoorbeeld door politieke, economische, veiligheids- of technologische ontwikkelingen.

We kijken ook naar het niveau waarop een risico speelt. Dit kan strategisch zijn, bijvoorbeeld bij beleid en belangrijke keuzes. Het kan ook gaan om de organisatie en aansturing (tactisch) of om de dagelijkse uitvoering (operationeel).

Hoe bepalen we de omvang van een risico?

Niet alle risico's zijn eenvoudig in geld uit te drukken. Sommige risico's hebben bijvoorbeeld gevolgen voor de werkbeleving. Toch proberen we risico's zoveel mogelijk in cijfers uit te drukken. Zo kunnen we beter inschatten wat de mogelijke financiële gevolgen zijn.

Hoe delen we risico's in?

Op basis van de inventarisatie hebben we een risicoprofiel gemaakt. Hiermee brengen we de risico's in beeld en vergelijken we deze met de financiële buffers van de gemeente. Het risicoprofiel van Terschelling staat in de onderstaande lijst. Om te bepalen hoe groot de kans is dat een risico zich voordoet, gebruiken we vijf klassen:

Klasse	Kans	Frequentie	Impact
1	zeer klein	binnen 10 jaar	5-10%
2	klein	binnen 5-10 jaar	25%
3	gemiddeld	binnen 2-5 jaar	50%
4	groot	binnen 1-2 jaar	70%
5	zeer groot	binnen 1 jaar	90%

Top 10 risico's

Op basis van de risico-inventarisatie hebben we de tien risico's met de grootste impact geselecteerd. Deze staan in de onderstaande tabel.

Nr.	Risico	Type	Kans	Impact	Toelichting
1	Havenontwikkeling en renovatie	Extern / Financieel / Politiek	5%	€ 25 mln	De haven is cruciaal voor bereikbaarheid, economie en leefbaarheid van Terschelling. Het risico bestaat dat bijdragen uitblijven of besluitvorming vertraagt. Dit kan leiden tot zeer hoge extra gemeentelijke investeringen, tijdelijke afsluiting van delen van de haven en grote economische schade.
2	Garantstellingen sociale woningbouw	Extern / Financieel	5%	€ 4,5 mln	De gemeente staat borg voor leningen van WoonFriesland. Hoewel de kans op daadwerkelijke aanspraak relatief klein is, is de financiële impact bij realisatie groot en direct relevant voor het weerstandsvermogen.
3	Nieuwbouw en exploitatie onderwijshuisvesting	Intern/Extern / Financieel	25%	€ 2 mln	Bij nieuwbouw en exploitatie van 't Schylger Jouw bestaat risico op kostenoverschrijding, het mislopen van de Regiodeal-bijdrage en structurele exploitatietekorten. Ook onzekerheden rond leerlingenaantallen en energieprijzen spelen een rol.
4	Claims bij projecten	Intern / Juridisch	10%	€ 2,5 mln	Bij projecten (o.a. trillingen Lies) bestaat risico op schadeclaims door bijvoorbeeld trillingen of onvoldoende vastgelegde nulmetingen. Dit kan leiden tot hoge kosten en procedures.
5	Terugloop of groei toerisme	Extern / Economisch	10%	€ 1 mln	Schommelingen in toerisme kunnen leiden tot lagere inkomsten of juist tot druk op leefbaarheid en voorzieningen. Dit risico is deels beleidsmatig beïnvloedbaar.
6	ICT-uitval, cyberincidenten en datalekken	Extern / Technologisch	5%	€ 1 mln	De afhankelijkheid van digitale systemen maakt de gemeente kwetsbaar voor cyberaanvallen, datalekken en langdurige storingen. Dit kan leiden tot uitval van primaire processen, imagoschade en mogelijke boetes.
7	Bestuurlijke en organisatorische kwetsbaarheid	Intern / Personeel/ Proces / Politiek	25%	€ 0,5 mln	De kleine schaal van de organisatie en hoge werkdruk vergroten de kwetsbaarheid. Dit kan leiden tot extra inhuur, uitval van personeel, conflicten en verminderde bestuurlijke slagkracht.

8	Grote calamiteiten (brand, ramp, natuurgeweld)	Extern / Veiligheid	10%	€ 0,25 mln	Als eilandgemeente is Terschelling extra kwetsbaar bij branden, natuurgeweld en maritieme incidenten. De kans is laag, maar de impact op samenleving en financiën kan groot zijn.
9	Uitval vitale voorzieningen (energie, water, aanvoer)	Extern / Politiek	10%	€ 0,25 mln	Door geopolitieke ontwikkelingen of technische storingen kunnen vitale voorzieningen zoals energie, water of goederenaanvoer uitvallen. De eilandpositie vergroot de impact hiervan.
10	Ondermijning en criminaliteit	Extern / Sociaal	5%	€ 0,15 mln	Ondermijnende criminaliteit zoals witwassen en vastgoedfraude kan de bestuurlijke integriteit en lokale economie aantasten. Door ligging en toerisme blijft dit een relevant risico.

Weerstandsvermogen

Waar gaat het over?

Het weerstandsvermogen is het bedrag dat de gemeente nodig heeft om financiële tegenvallers door risico's op te vangen. Dit bedrag is gebaseerd op de tien belangrijkste risico's van de organisatie. Per risico kijken we naar de kans dat het risico zich voordoet en naar de maximale financiële gevolgen. Deze twee factoren bepalen samen het risicobedrag. De berekening van de tien risico's staat in de onderstaande tabel. Op basis hiervan is het benodigde weerstandsvermogen afgerond € 2,5 miljoen.

In € 1.000	Omschrijving risico	Kans	Impact	Benodigde weerstandsvermogen
1	Havenontwikkeling en -renovatie	5%	25.000	1.250
2	Garantstellingen sociale woningbouw	5%	4.500	225
3	Nieuwbouw en exploitatie onderwijshuisvesting	25%	2.000	500
4	Claims bij projecten	10%	2.500	250
5	Terugloop of groei toerisme	10%	1.000	100
6	ICT-uitval, cyberincidenten en datalekken	5%	1.000	50
7	Bestuurlijke en organisatorische kwetsbaarheid	25%	500	125
8	Grote calamiteiten (brand, ramp, natuurgeweld)	10%	250	25
9	Uitval vitale voorzieningen (energie, water, aanvoer)	10%	250	25
10	Ondermijning en criminaliteit	5%	150	7,5
				2.557,5

Op basis hiervan bedraagt het benodigde weerstandsvermogen € 2,6 miljoen.

Hoe meten we het weerstandsvermogen?

De ratio weerstandsvermogen laat zien of de gemeente voldoende geld beschikbaar heeft om de risico's op te vangen. We berekenen de ratio door het beschikbare weerstandsvermogen te delen door het benodigde weerstandsvermogen. Een ratio van 1,0 of hoger betekent dat er voldoende geld beschikbaar is.

De onderstaande tabel laat zien hoe de ratio zich de komende jaren ontwikkelt. De bedragen zijn de stand per 31 december van het betreffende begrotingsjaar. Uit de tabel blijkt dat de ratio in alle jaren 1,0 of hoger is. Dit betekent dat de gemeente voldoende geld beschikbaar heeft om de risico's op te vangen.

In € 1.000		2027	2028	2029	2030
a	Algemene reserve	2.889	3.722	3.834	3.932
b	Reserve recreatie	160	160	160	160
c	Beschikbare weerstandsvermogen	3.049	3.882	3.994	4.092
d	Benodigde weerstandsvermogen	2.600	2.652	2.705	2.759
c / d	Ratio weerstandsvermogen	1,17	1,46	1,48	1,48

Hoe kwetsbaar is de gemeente?

De gemeente heeft een kwetsbaar risicoprofiel. Vooral grote investeringsprojecten kunnen de financiële positie onder druk zetten als de uitvoering vertraging oploopt of de kosten hoger worden dan verwacht. Daarom is het belangrijk om grote projecten en risico's goed te blijven volgen en op tijd maatregelen te nemen. Ook wordt de risico-inventarisatie ieder jaar opnieuw bekeken.

De gemeente blijft daarnaast voldoende vrije reserves aanhouden als buffer voor onverwachte tegenvallers. Bij nieuwe verplichtingen en grote investeringen worden de risico's en de financiële gevolgen zorgvuldig afgewogen.

Financiële kengetallen

Financiële kengetallen geven inzicht in de financiële positie van de gemeente. Ze laten bijvoorbeeld zien hoeveel schulden de gemeente heeft, hoeveel geld er beschikbaar is en of de inkomsten en uitgaven in balans zijn.

In de onderstaande tabel staan de belangrijkste financiële kengetallen van de gemeente. We beoordelen deze aan de hand van de signaleringswaarden uit het 'GTK 2020 Gemeenten'. Hieronder leggen we per kengetal uit hoe het wordt berekend en wat de uitkomst betekent.

Overzicht kengetallen begroting 2027					
Kengetal	2026 (t-1)	2027 (t)	2028 (t+1)	2029 (t+2)	2030 (t+3)
Netto schuldquote	19%	17%	76%	124%	124%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	18%	17%	76%	124%	124%
Solvabiliteitsratio	28%	12%	13%	11%	12%
Kengetal grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	0,7%	4,2%	0,8%	0,4%	0,6%
Belastingcapaciteit	86%	86%	84%	83%	82%

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote laat zien hoeveel schuld de gemeente heeft in verhouding tot de inkomsten. Zo krijgen we een beeld van hoeveel ruimte de gemeente heeft om te investeren. De provincie gebruikt hiervoor drie signaleringswaarden. Een schuldquote van minder dan 90% betekent een laag risico. Bij een schuldquote tussen 90% en 130% is het risico gemiddeld. Bij een schuldquote van meer dan 130% is het risico hoog.

Netto schuldquote					
	2026	2027	2028	2029	2030
Vaste schulden +	9.609	8.589	27.569	45.882	43.728
Netto vlottende schulden +	900	900	900	900	900
Overlopende passiva +	4.000	35.408	11.528	4.000	4.000
Financiële vaste activa >1 –	309	309	309	309	309
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar –	2.500	33.908	10.028	2.500	2.500
Liquide middelen –	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa –	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Saldo	**6.700**	**5.680**	**24.660**	**42.973**	**40.819**
Totaal baten	35.169	32.573	32.268	34.538	32.866
Netto schuldquote per 31 december	**19%**	**17%**	**76%**	**124%**	**124%**

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen					
	2026	2027	2028	2029	2030
Vaste schulden +	9.609	8.589	27.569	45.882	43.728
Netto vlottende schulden +	900	900	900	900	900
Overlopende passiva +	4.000	35.408	11.528	4.000	4.000
Financiële vaste activa –	538	509	481	453	425
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar –	2.500	33.908	10.028	2.500	2.500
Liquide middelen –	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa –	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Saldo	**6.471**	**5.480**	**24.488**	**42.829**	**40.703**
Totaal baten	35.169	32.573	32.268	34.538	32.866
Netto schuldquote per 31 december	**18%**	**17%**	**76%**	**124%**	**124%**

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio laat zien in hoeverre de gemeente haar financiële verplichtingen kan betalen met het eigen vermogen. De provincie gebruikt hiervoor drie signaleringswaarden. Een solvabiliteitsratio van 50% of hoger betekent een laag risico.

Bij een ratio tussen 20% en 50% is het risico gemiddeld. Bij een ratio van minder dan 20% is het risico hoog.

De solvabiliteit neemt de komende jaren naar verwachting af. Dit komt vooral door de geplande investeringen. Een groot deel hiervan wordt met leningen betaald, waardoor het totale vermogen sneller groeit dan het eigen vermogen.

De ontwikkeling van de solvabiliteitsratio staat in de onderstaande tabel. De ratio daalt van 28% in 2026 naar 12% in 2030. Deze ontwikkeling is gebruikelijk bij grote investeringen, maar vraagt wel aandacht. Daarom blijft de gemeente de ontwikkeling van het weerstandsvermogen, de schulden en de financiële ruimte goed volgen.

Solvabiliteitsratio					
Per 31 december in € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Eigen vermogen	8.980	9.838	9.990	8.847	9.034
Totaal vermogen	32.171	82.198	79.491	77.322	74.738
Ratio	28%	12%	13%	11%	12%

Grondexploitatie

Terschelling heeft op dit moment geen lopende grondexploitaties. Daarom kan deze ratio nu niet worden berekend. In de toekomst kan dit veranderen, maar de plannen zijn nog niet concreet genoeg om in de tabel op te nemen.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte laat zien of de gemeente genoeg structurele inkomsten heeft om de structurele uitgaven te betalen. Een positief percentage betekent dat er geld overblijft. Dit geeft de gemeente ruimte om structurele tegenvallers op te vangen of nieuw beleid uit te voeren.

Structurele exploitatieruimte					
	2026	2026	2027	2028	2029
Totaal structurele lasten	-33.981	-30.723	-31.531	-31.765	-32.234
Totaal structurele baten	34.210	32.088	31.783	31.903	32.421
Structurele toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-
Structurele onttrekking aan reserves	-	-	-	-	-
Saldo	229	1.365	252	138	187
Totaal baten	35.169	32.573	32.268	34.538	32.866
	0,7%	**4,2%**	**0,8%**	**0,4%**	**0,6%**

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit laat zien hoe hoog de belastingdruk in Terschelling is vergeleken met het landelijke gemiddelde. De provincie gebruikt hiervoor drie signaleringswaarden. Een belastingcapaciteit van minder dan 95% betekent een laag risico. Bij een belastingcapaciteit tussen 95% en 105% is het risico gemiddeld. Boven 105% is het risico hoog.

De belastingcapaciteit van Terschelling is de komende jaren laag. De onderstaande tabel laat zien dat de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden tussen 85% en 89% van het landelijke gemiddelde liggen.

Belastingcapaciteit					
	2026	2027	2028	2029	2030
OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	439	468	477	486	495
Rioolheffing voor gezin	203	208	212	216	220
Afvalstoffenheffing voor gezin	301	327	340	355	369
Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-
Totale woonlasten voor gezin	943	1.003	1.029	1.057	1.084
Landelijk gemiddelde woonlasten meerpersoons huishouden	1.089	1.133	1.178	1.225	1.274
	87%	**89%**	**87%**	**86%**	**85%**

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente beheert verschillende kapitaalgoederen, zoals openbaar groen, gebouwen, wegen, riolering en de haven. Goed onderhoud is belangrijk voor de kwaliteit en veiligheid van deze voorzieningen. Ook helpt goed onderhoud om hogere kosten door achterstallig onderhoud te voorkomen.

In deze paragraaf beschrijven we hoe de gemeente de komende jaren het beheer en onderhoud van deze voorzieningen aanpakt. We gaan in op openbaar groen, wegen, riolering, gebouwen en de haven. Per onderdeel beschrijven we het beleid, de beheerplannen en de financiële gevolgen. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de beheer- en beleidsplannen.

Beheerplannen onderhoud kapitaalgoederen	Vastgesteld (jaar)	Looptijd (t/m jaar)	Financiële vertaling in begroting (ja/nee)	Actueel beleidsplan	Achterstallig onderhoud
Wegen	2025	2030	ja	ja	zie beheerplan
Riolering	2025	2029	ja	ja	zie beheerplan
Groenbeheer	2025	2029	ja	ja	zie beheerplan
Gebouwen	2024	2029	ja	ja	zie beheerplan

Openbaar groen

Waar gaat het over?

Goed onderhouden openbaar groen draagt bij aan een aantrekkelijke, gezonde en klimaatbestendige leefomgeving. Het beheer gebeurt volgens het Groenbeheerplan 2025-2029. Daarbij is aandacht voor natuur, leefbaarheid, recreatie en klimaatverandering.

Wat doen we in 2027?

Uit de eerste metingen blijkt dat ongeveer 20% van het groen aan het gewenste kwaliteitsniveau voldoet. De gemeente werkt daarom stap voor stap aan verbetering. In 2027 moet ongeveer 60% aan het gewenste niveau voldoen. De komende jaren richt de gemeente zich onder andere op beter inzicht in het groen, planmatig onderhoud, het bestrijden van invasieve planten, het herstellen van elzensingels en het vervangen van zieke of onveilige bomen.

Wat mag het kosten?

In de jaren 2027, 2028 en 2029 zijn extra middelen beschikbaar voor het kappen en vervangen van zieke iepen.
Het financiële plaatje voor het groenbeheer ziet er als volgt uit:

Openbaar groen en (openlucht) recreatie				
In € 1.000	2027	2028	2029	2030
Eiland Griend	2	2	2	2
Beheer en onderhoud openbaar groen	297	280	280	205
Onderhoud begraafplaatsen	19	19	19	19
Totaal openbaar groen en (openlucht)recreatie	**318**	**301**	**301**	**226**

Wegen en openbare verlichting

Waar gaat het over?

Goed onderhouden wegen, fietspaden en voetpaden zijn belangrijk voor een veilig en bereikbaar eiland. Ook goede openbare verlichting draagt bij aan een veilige en toegankelijke openbare ruimte. We beheren de wegen volgens het Wegenbeheerplan 2026–2030. Bij de openbare verlichting houden we rekening met duurzaamheid, natuur en de duisternis van Terschelling.

Uit inspecties blijkt dat ongeveer 88% van de wegen en 75% van de fietspaden aan het gewenste kwaliteitsniveau voldoet.

Wat doen we in 2027?

We voeren het onderhoud van wegen en openbare verlichting planmatig uit. Bij de wegen gaat het onder andere om regulier onderhoud, schadeherstel, onderhoud aan halfverhardingen en het verbeteren van de bereikbaarheid van strandopgangen. Waar mogelijk combineren we werkzaamheden met bijvoorbeeld rioleringswerkzaamheden en maatregelen voor groen en klimaat.

In 2027 werken we onder meer aan delen van de Europalaan, Hoornerkooiweg en het Buttepollepad. Ook de reconstructie van de Nieuwe Dijk en de herinrichting van de Molenweg dragen bij aan een veilige en toekomstbestendige openbare ruimte.

Voor de openbare verlichting voeren we het verduurzamingsprogramma verder uit. We vervangen verouderde verlichting en verhelpen storingen. Zo houden we de verlichting veilig en betrouwbaar en verminderen we het energieverbruik.

Wat mag het kosten?

Het financiële plaatje ziet er als volgt uit:

Beheer en onderhoud wegen				
In € 1.000	2027	2028	2029	2030
Beheer en onderhoud wegen, straten en pleinen	1.458	1.458	1.358	1.358

Riolering

Waar gaat het over?

Een goed werkend water- en rioleringssysteem is belangrijk voor een gezonde, veilige en klimaatbestendige leefomgeving. We beheren het systeem volgens het Water- en Rioleringsprogramma Terschelling 2025-2029.

Uit inspecties blijkt dat ongeveer 7% van het rioolstelsel onderhoud nodig heeft. Bij ongeveer 10% is herstel of vervanging nodig om het gewenste kwaliteitsniveau te behouden. We controleren de technische staat van het rioolstelsel daarom regelmatig en houden de gegevens actueel.

Wat doen we in 2027?

We richten het onderhoud vooral op het voorkomen van storingen, wateroverlast, gezondheidsrisico's en milieuschade. Ook nemen we maatregelen om het rioolstelsel beter bestand te maken tegen extreme neerslag en klimaatverandering. Waar mogelijk combineren we rioolwerkzaamheden met projecten voor wegen, groen en de openbare ruimte. Zo werken we efficiënt en beperken we de overlast voor inwoners.

Wat mag het kosten?

Het financiële plaatje ziet er als volgt uit:

Beheer en onderhoud riolering				
In € 1.000	2027	2028	2029	2030
Totale lasten riolering	**913**	**931**	**966**	**984**

Gebouwen

Waar gaat het over?

Gemeentelijke gebouwen ondersteunen onder andere dienstverlening, onderwijs, sport, cultuur, welzijn en wonen op Terschelling. We beheren deze gebouwen volgens het Gebouwenbeheerplan 2024-2028.

Onze vastgoedportefeuille bestaat uit ongeveer 45 gebouwen en andere objecten, met een gezamenlijk bruto vloeroppervlak van ongeveer 22.369 m². We zorgen ervoor dat deze gebouwen veilig, functioneel en duurzaam blijven en hun maatschappelijke functie kunnen blijven vervullen.

Wat doen we in 2027?

We voeren planmatig en groot onderhoud uit en werken aan de verduurzaming van onze gebouwen. Daarbij verbeteren we waar nodig de energieprestaties. We letten daarbij vooral op veiligheid, gebruiksgemak en een toekomstbestendige inrichting. Zo zorgen we ervoor dat inwoners en gebruikers de gemeentelijke gebouwen veilig en goed kunnen blijven gebruiken. Tegelijkertijd werken we aan de duurzaamheidsdoelen van de gemeente.

Wat mag het kosten?

In de onderstaande tabel staan de onderhoudslasten (in €1.000) per categorie. Het gaat om alle kosten die we maken voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen.

Onderwijshuisvesting en opvang van vluchtelingen staan niet in de tabel. Dit zijn wettelijke taken van gemeenten. Het Rijk zorgt voor de financiering. De vergoeding voor groot onderhoud en nieuwbouw van scholen loopt via het gemeentefonds.

Voor de opvang van vluchtelingen ontvangen gemeenten bijdragen via verschillende regelingen. Voor 2027 is nog niet bekend hoeveel we ontvangen. Zodra we de bijdrage hebben aangevraagd, nemen we deze op in de eerstvolgende bestuursrapportage. Voor 2027 hebben we daarom nog geen specifieke onderhoudskosten opgenomen voor gebouwen waar vluchtelingen worden opgevangen.

	2027	2028	2029	2030
Eigen huisvesting (gemeentehuis & werf)	72	72	72	72
Sport en recreatie (sportgebouwen)	142	142	142	142
Kunst en cultuur (musea)	41	41	41	41
Welzijn en zorg (dorpshuizen)	26	26	26	26
Multifunctioneel (driemaster)	6	6	6	6
Wonen	64	64	64	64
Overig	11	11	11	11
Totaal	**362**	**362**	**362**	**362**

Haven

Waar gaat het over?

De haven is belangrijk voor de bereikbaarheid, leefbaarheid en economie van Terschelling. We zorgen ervoor dat de haven veilig, toegankelijk en goed onderhouden blijft. De gemeente is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van de haven. Stichting Waddenhaven Terschelling verzorgt het dagelijks beheer en de exploitatie. We inspecteren de kades, steigers, oevers, dammen, installaties en terreinen regelmatig. Zo houden we zicht op de staat van de haven en het nodige onderhoud.

Wat doen we in 2027?

We werken aan de grootschalige renovatie en vervanging van de haven. In 2027 ronden we de voorbereiding af en maken we het project klaar voor de Europese aanbesteding. We werken onder andere het ontwerp en de contractdocumenten voor variant B2 uit.

We betrekken inwoners, ondernemers en andere betrokkenen bij het project en verwerken hun inbreng waar mogelijk in het ontwerp. Na de voorbereiding start de aanbesteding. Deze duurt naar verwachting vijf tot zes maanden. Eind 2027 kan de opdracht naar verwachting aan een aannemer worden gegund. In 2028 kan de uitvoering starten.

In 2027 besteden we ongeveer 30% van de totale investering aan de voorbereiding, aanbesteding en start van de uitvoeringsvoorbereiding. In 2026 was dit ongeveer 10%. De rest van de investering volgt in de jaren daarna.

We onderzoeken ook maatregelen om de haven beter voor te bereiden op klimaatverandering en stijgende waterstanden.

Daarnaast kijken we naar verdere elektrificatie van de haven, onder meer vanwege de geplande elektrificatie van de veerdiensten in 2040.

In 2027 leggen we de afspraken met de provincie en andere betrokken partijen vast. Ook benutten we waar mogelijk subsidies, zoals van het Waddenfonds en de Regio Deal.

Wat mag het kosten?

Voor 2027 gaan we voorlopig uit van de onderhoudskosten uit de begroting 2026. Zodra we afspraken hebben gemaakt over het toekomstige beheer en onderhoud, passen we de begroting voor 2027 aan.

Financiering

In deze paragraaf leggen we uit hoe we de financiering van de gemeente regelen en de financiële risico's beheersen. We gaan in op kort- en langlopende leningen, de ontwikkeling van de leningenportefeuille en de renterisico's. Ook bespreken we hoe we omgaan met overtollig geld via schatkistbankieren en hoe we de rentekosten over de verschillende taken van de gemeente verdelen.

Met treasury beheren we de geldstromen van de gemeente. Zo zorgen we ervoor dat we op tijd aan onze financiële verplichtingen kunnen voldoen en geld zo goed mogelijk inzetten. We werken hierbij volgens het Treasurystatuut dat de gemeenteraad in december 2022 heeft vastgesteld.

Wet FIDO

De Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO) bevat regels om de financiële risico's van gemeenten te beperken. De wet gaat onder andere over renterisico's, kort- en langlopende leningen, schatkistbankieren en de financieringspositie van de gemeente.

Een renterisico ontstaat wanneer veranderingen in de rente leiden tot hogere rentelasten. We willen grote schommelingen in de rentelasten voorkomen, omdat die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie van de gemeente.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet beperkt het risico van kortlopende leningen. Dit zijn leningen die we gebruiken om tijdelijke tekorten in de kas op te vangen. De rente op deze leningen kan snel veranderen en daardoor direct invloed hebben op onze rentelasten. Het Rijk bepaalt de kasgeldlimiet op 8,5% van het begrotingstotaal. Voor 2027 bedraagt de kasgeldlimiet voor Terschelling € 2,8 miljoen.

Leningenportefeuille en renterisiconorm

Waar gaat het over?

De gemeente gebruikt langlopende leningen om grote investeringen te financieren. Omdat we deze leningen meerdere jaren hebben, letten we goed op de rente en de risico's die daarbij horen. We spreiden de looptijden van onze leningen. Zo voorkomen we dat we grote bedragen tegelijk moeten aflossen of opnieuw moeten lenen tegen een mogelijk hogere rente.

De leningenportefeuille laat zien hoeveel we in totaal hebben geleend. De renterisiconorm laat zien hoeveel renterisico we in één jaar mogen lopen. Door onze leningen goed over de jaren te spreiden, beperken we het risico op grote rentelasten in één jaar.

Hoe ontwikkelt de leningenportefeuille?

De leningenportefeuille is het totaal van de langlopende leningen van de gemeente. De onderstaande tabel laat zien hoe dit bedrag de komende jaren verandert door nieuwe leningen en aflossingen. Ook laat de tabel de bijbehorende rentelasten zien.

Door de grote investeringen die de komende jaren gepland staan, verwachten we dat onze leningenportefeuille groeit. We kunnen deze investeringen niet volledig betalen met eigen geld, subsidies en bijdragen van anderen. Daardoor nemen ook de rente- en aflossingslasten toe.

Leningenportefeuille					
In € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Stand per 1 januari	**7.319**	**9.599**	**8.578**	**27.558**	**45.871**
Reguliere aflossingen	-720	-1.020	-1.020	-1.687	-2.354
Vermeerderingen	3.000	-	20.000	20.000	-
Stand per 31 december	**9.599**	**8.578**	**27.558**	**45.871**	**43.517**
Rentelast	127	344	852	1.200	1.198
Gemiddelde rentevoet	1,5%	3,78%	4,72%	3,27%	2,68%

Wat is de renterisiconorm?

De renterisiconorm zorgt ervoor dat we niet in één jaar te veel financieel risico lopen door onze leningen. Daarom mogen we per jaar niet meer dan 20% van onze begroting aflossen of opnieuw financieren.

De onderstaande tabel laat zien dat Terschelling de komende jaren ruim binnen de renterisiconorm blijft. Het renterisico loopt op van 2,0% van het begrotingstotaal in 2026 naar 7,2% in 2030. Dit blijft ruim onder de norm van 20%.

Renterisiconorm					
In € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
1. Begrotingstotaal	36.622	32.573	32.268	34.538	32.866
2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1x2)	7.324	6.515	6.454	6.908	6.573
4. Renteherziening	-	-	-	-	
5. Aflossing	720	1.020	1.020	1.687	2.354
6. Renterisico	**720**	**1.020**	**1.020**	**1.687**	**2.354**
In % begroting	2,0%	3,1%	3,2%	4,9%	7,2%
7. Ruimte versus de norm (3-6)	6.604	5.494	5.433	5.221	4.220

Hoe houden we de risico's in de gaten?

We volgen de ontwikkeling van de financieringsbehoefte, de leningenportefeuille en de rentelasten de komende jaren goed. Zo houden we zicht op de financiële gevolgen van de geplande investeringen en de bijbehorende leningen.

Schatkistbankieren

Waar gaat het over?

Sinds 2014 moeten gemeenten meedoen aan schatkistbankieren. Dit betekent dat we geld dat we tijdelijk niet nodig hebben, op een rekening van het Rijk zetten. Over dit geld ontvangen we rente.

Onze banksaldi worden iedere dag gecontroleerd. Als we meer geld hebben dan de toegestane grens, wordt het meerdere automatisch overgemaakt naar de schatkist. De BNG Bank regelt dit. Als we het geld later nodig hebben voor betalingen of investeringen, kunnen we het weer terughalen.

Wat betekent dit voor Terschelling?

We mogen een deel van ons geld op onze eigen bankrekening houden. Voor Terschelling is dit 0,75% van de begroting, met een minimum van € 250.000. Geld boven deze grens zetten we op de rekening van het Rijk.

Medio 2026 heeft de gemeente ongeveer € 3 miljoen aan liquide middelen. Dat is meer dan de toegestane grens. Daarom wordt een deel van dit geld dagelijks overgemaakt naar de schatkist.

Naar verwachting ontvangen we in het voorjaar van 2027 een grote bijdrage van het Rijk voor toekomstige investeringen. Omdat we dit geld niet direct uitgeven, houden we het tijdelijk aan in de schatkist. Hierdoor hebben we in 2027 naar verwachting meer geld beschikbaar.

Wat levert dit op?

Over het geld in de schatkist ontvangen we rente. Deze renteopbrengsten kunnen een deel van de hogere rentekosten van onze leningen opvangen. Als we het geld de komende jaren gebruiken voor investeringen, blijft er minder geld in de schatkist staan. Daardoor nemen ook de renteopbrengsten geleidelijk af.

Omslagrente

Waar gaat het over?

De gemeente maakt kosten voor rente over haar leningen. Deze rentekosten verdelen we over de verschillende taken en investeringen van de gemeente. Hiervoor gebruiken we de omslagrente. Dit is volgens de BBV-regels verplicht.

We berekenen de omslagrente door de totale rentekosten te delen door de waarde van de bezittingen waarvoor we geld hebben geleend. We gebruiken vervolgens hetzelfde rentepercentage voor alle investeringen. Zo verdelen we de rentekosten op een vaste en duidelijke manier.

Wat is de omslagrente voor 2027?

De verwachte omslagrente voor 2027 is ongeveer 1,0%. De berekening staat in de onderstaande tabel. Het rentepercentage in de begroting mag iets worden afgerond. Het verschil mag maximaal 0,5% zijn.

	In € 1.000	2027
a.	externe rentelasten over de korte en de lange financiering:	
	– rente opgenomen langlopende leningen	169
	– rente kortlopende schulden	
b.	externe rentebaten:	
	-geldleningen woningbouw	–
	-hypothecaire geldleningen	–
	-overige geldleningen	-6
	Totaal door te rekenen externe rente (1)	**163**
c.	-aan grondexploitatie door te belasten rente	–
	-rente van projectfinanciering door te belasten aan taakvelden	–
	Saldo door te rekenen rente (2)	**–**
d1.	rente over eigen vermogen (3)	–
d2.	rente over voorzieningen (4)	–
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente (1+2+3+4)	**163**
e.	werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (=rente-omslag)	
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury	
	boekwaarden per 01-01	
	totale boekwaarde staat C	**24.671**
	Correctie boekwaarde (verstrekte leningen)	538
	Boekwaarde excl. leningen derden	**25.208**

Bedrijfsvoering

Een goede bedrijfsvoering is nodig om onze taken goed uit te voeren en onze ambities voor Terschelling waar te maken. In deze paragraaf beschrijven we hoe we onze organisatie verder versterken. We gaan in op onze medewerkers, werkprocessen, informatievoorziening, digitalisering en de manier waarop we sturen op capaciteit, financiën en risico's. Zo zorgen we ervoor dat we inwoners en ondernemers ook in de toekomst goed en betrouwbaar kunnen blijven bedienen.

Waar gaat het over?

Terschelling is een kleine eilandgemeente. Daardoor zijn we op sommige onderdelen kwetsbaar. Bij vacatures, uitval, drukke perioden of werkzaamheden waarvoor specialistische kennis nodig is, kan de continuïteit onder druk komen te staan.

Ook stellen nieuwe wetten en regels en ontwikkelingen op het gebied van digitalisering, informatievoorziening en digitale veiligheid steeds hogere eisen aan onze organisatie.

Daarom werken we gericht aan de ontwikkeling van onze organisatie. We zorgen voor duidelijke werkprocessen en verantwoordelijkheden en verbinden medewerkers, informatie, systemen, financiën en sturing beter met elkaar. Zo kunnen we onze wettelijke taken en dienstverlening betrouwbaar blijven uitvoeren.

Wat willen we bereiken?

We willen een betrouwbare, toegankelijke en professionele gemeente zijn. Inwoners en ondernemers moeten weten waar ze aan toe zijn. We komen afspraken na, behandelen vragen, meldingen en aanvragen zorgvuldig en gaan veilig en zorgvuldig om met gegevens.

Als iets langer duurt of niet mogelijk is, leggen we duidelijk uit waarom. Ook zorgen we ervoor dat medewerkers weten wat hun verantwoordelijkheid is en beschikken over de kennis, informatie en ondersteuning die zij nodig hebben.

Voor management en bestuur moet duidelijk zijn wat de organisatie kan uitvoeren. Daarom zorgen we voor beter inzicht in resultaten, capaciteit, financiën en risico's. Zo kunnen we op tijd keuzes maken en voorkomen we dat ambities niet passen bij de beschikbare medewerkers en middelen.

Wat doen we in 2027?

In 2027 maken we duidelijk wie verantwoordelijk is voor belangrijke processen en hoe het werk doorgaat bij afwezigheid of uitval. We brengen knelpunten in de dienstverlening eerder in beeld en pakken deze aan.

Voor belangrijke opgaven brengen we in beeld welke uren, kennis en vaardigheden nodig zijn en wat beschikbaar is. Zo kunnen we op tijd keuzes maken over prioriteiten, de ontwikkeling van medewerkers, samenwerking, werving of externe inzet. Ook vertalen we de uitkomsten van het medewerkeronderzoek naar concrete verbeteracties.

We verbeteren de informatie voor management en bestuur over resultaten, capaciteit, financiën en risico's. Ook werken we aan beter informatiebeheer, de uitvoering van de Wet open overheid (Woo), privacy, digitale veiligheid en gegevenskwaliteit.

Bij grote opdrachten maken we vooraf duidelijk wat het gewenste resultaat is, wie verantwoordelijk is, wat daarvoor nodig is en welke risico's er zijn. Als we niet alles kunnen uitvoeren, leggen we op tijd keuzes over prioriteiten en uitstel voor aan management en bestuur. Daarbij maken we duidelijk wat inwoners en ondernemers hiervan merken.

Ook kijken we naar de rol van digitalisering. We maken duidelijke afspraken over het gebruik van digitale toepassingen en zorgen voor veilig en verantwoord gebruik van bijvoorbeeld kunstmatige intelligentie (AI).

Hoe zien we of het werkt?

In 2027 volgen we de ontwikkeling van onze bedrijfsvoering op een aantal punten. We kijken naar de bereikbaarheid en voortgang van belangrijke dienstverlening en naar knelpunten en vertragingen bij vragen, meldingen en aanvragen.

Ook kijken we naar de continuïteit van belangrijke werkprocessen en de kwaliteit van informatievoorziening, informatiebeheer, privacy en digitale veiligheid. Daarnaast volgen we of management en bestuur over de informatie beschikken die zij nodig hebben om goede keuzes te maken.

We kijken ook naar de aansluiting tussen onze ambities en wat de organisatie kan uitvoeren. Daarbij volgen we de benodigde en beschikbare personele capaciteit, kennis en vaardigheden en ontwikkelingen die invloed hebben op de continuïteit en kwetsbaarheid van de organisatie. Met deze informatie herkennen we knelpunten op tijd en kunnen we waar nodig onze prioriteiten of werkwijze aanpassen.

Wat mag het kosten?

We voeren de verbeteringen zoveel mogelijk uit binnen de bestaande personele en financiële kaders. Bij de uitwerking bekijken we welke medewerkers, systemen, opleidingen en investeringen nodig zijn en welke kosten daarbij horen.

Als extra structurele capaciteit, incidenteel geld of investeringen nodig zijn, brengen we de financiële gevolgen en mogelijke dekking in beeld. Waar nodig leggen we hiervoor een apart voorstel aan de gemeenteraad voor.

Als plannen niet binnen de beschikbare medewerkers en middelen passen, maken we duidelijk wat dit betekent. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot een langere wachttijd, uitstel van een project of een tijdelijke aanpassing van de dienstverlening.

Verbonden partijen

In deze paragraaf geven we inzicht in de organisaties waarbij de gemeente bestuurlijk en financieel betrokken is. Deze organisaties noemen we verbonden partijen. Een verbonden partij is een organisatie waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Het kan gaan om deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen.

Per verbonden partij beschrijven we kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen en eventuele relevante ontwikkelingen. Ook nemen we per verbonden partij de meest recent gepubliceerde minimale financiële gegevens op.

Waar gaat het over?

De gemeente heeft een bestuurlijk belang als zij een zetel heeft in het bestuur van een organisatie of stemrecht heeft. Een burgemeester, wethouder, raadslid of ambtenaar kan namens de gemeente lid zijn van het algemeen bestuur of het dagelijks bestuur.

De gemeente heeft een financieel belang als geld dat de gemeente beschikbaar stelt verloren kan gaan bij een faillissement van de verbonden partij. Ook is er sprake van een financieel belang als financiële problemen van de verbonden partij op de gemeente kunnen worden verhaald.

Waarom werken we samen met verbonden partijen?

Terschelling wil als eilandgemeenschap over haar eigen toekomst gaan. Om zelfstandig te kunnen blijven, is het belangrijk dat de gemeente financieel gezond is, publieke taken goed uitvoert en een goede basisdienstverlening in stand houdt.

Samen met de andere Waddeneilanden wil de gemeente werken aan duurzame oplossingen. Daarbij zijn ook andere gemeenten en organisaties in beeld. Verbonden partijen zijn organisaties waarmee de gemeente samenwerkt om aan deze oplossingen te werken.

Welke verbonden partijen zijn er?

Gemeente Terschelling heeft zes publiekrechtelijke verbonden partijen en negen privaatrechtelijke verbonden partijen. Publiekrechtelijke verbonden partijen zijn bijvoorbeeld gemeenschappelijke regelingen. Privaatrechtelijke verbonden partijen zijn bijvoorbeeld stichtingen en vennootschappen. In de tabel hieronder staat per verbonden partij wie de gemeente bestuurlijk vertegenwoordigt.

Publiekrechtelijk verbonden partijen	Bestuurlijk vertegenwoordiger
Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân	Wethouder J.W. Adams
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	Wethouder J.W. Adams
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	Wethouder J.W. Adams
Veiligheidsregio Fryslân	Burgemeester R.S. Cazemier
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	Burgemeester R.S. Cazemier (DB/AB)
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	Wethouder J.W. Adams, K. Kielstra, D. Ruige (AB)
Welstandszorg Hûs en Hiem	Wethouder D. Ruige

Privaatrechtelijk verbonden partijen	Bestuurlijk vertegenwoordiger
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	Wethouder K. Kielstra
N.V. Fryslân Miljeu Noardwest	Wethouder K. Kielstra
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)	Wethouder J.W. Adams
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.	Wethouder J.W. Adams
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Wethouder D. Ruige
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Burgemeester R.S. Cazemier
Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG	Burgemeester R.S. Cazemier
Stichting Waddenhaven Terschelling	Wethouder K. Kielstra
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	Wethouder K. Kielstra

Dienst (SoZaWe) Fryslân

De Dienst SoZaWe voert voor de deelnemende gemeenten verschillende sociale voorzieningen uit. Het gaat onder andere om de Wwb (Wet werk en bijstand), de WMO (Wet maatschappelijke ondersteuning), het minimabeleid via het Financieel Vangnet en andere wetten op het gebied van sociale zekerheid en gesubsidieerde arbeid. De uitvoering van deze taken is op grond van wetgeving aan de gemeentebesturen opgedragen. Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van het aantal inwoners dat gebruikmaakt van de beschikbare voorzieningen.

Financiële gegevens

Dienst SoZaWe Fryslân	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat	Bijdrage
Risicoprofiel: hoog				
Bedragen in € 1.000				
2024	693	9.345	-	2.509
2025	667	11.666	-	2.641

Centrumregeling Sociaal Domein Friesland (SDF)

De centrumregeling Samenwerking Sociaal Domein Friese gemeenten (SDF) bereidt beleid voor de uitvoering van wettelijke taken op het gebied van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en participatie. Daarnaast verzorgt SDF de inkoop voor de uitvoering van deze taken. Dit gebeurt samen met de Friese gemeenten, met als doel de uitvoering doelmatig en van goede kwaliteit te organiseren. Gemeente Terschelling heeft geen financieel belang in deze regeling. Daarom worden er geen financiële gegevens opgenomen.

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu & Omjouwing (FUMO)

De FUMO (Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing) is de regionale uitvoeringsdienst van Fryslân. Het is een gemeenschappelijke regeling van de Friese gemeenten, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân. De FUMO voert taken uit op het gebied van milieu en de Omgevingswet die aan de organisatie zijn uitbesteed.

Financiële gegevens

FUMO	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat	Bijdrage
Risicoprofiel: gemiddeld				
Bedragen in € 1.000				
2024	840	4.783	-362	198
2025	243	4.638	-468	208

Veiligheidsregio Fryslân (VRF)

Binnen Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan brandweerzorg, publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing. De burgemeester van Terschelling neemt deel aan het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio. Het bestuurlijk belang van de gemeente is het waarborgen van de brand- en gezondheidsveiligheid en een goede organisatie voor rampenbestrijding.

Financiële gegevens

Veiligheidsregio Fryslân	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat	Bijdrage
Risicoprofiel: gemiddeld				
Bedragen in € 1.000				
2024	10.661	87.344	3.643	1.018
2025	12.125	83.065	3.483	996

GR De Waddeneilanden

De gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden behartigt de gezamenlijke belangen van de Waddeneilanden. Door gezamenlijke standpunten uit te dragen, kunnen de deelnemende gemeenten meer invloed uitoefenen op andere overheden en instanties. Daarnaast pakken de gemeenten verschillende taken gezamenlijk op. Dit zorgt voor kostenefficiëntie en een gemeenschappelijk beleidskader. Het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden bestaat uit de colleges van alle deelnemende gemeenten.

Financiële gegevens

GR De Waddeneilanden	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat	Bijdrage
Risicoprofiel: gemiddeld				
Bedragen in € 1.000				
2024	306	765	136	211
2025	251	1.771	15	221

Welstandszorg Hûs en Hiem

De gemeenschappelijke regeling Hûs en Hiem behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke kwaliteit in Fryslân. Het financiële belang is afhankelijk van de werkzaamheden en opdrachten die Hûs en Hiem voor ons uitvoert. De kosten daarvan worden doorberekend aan de aanvragers van vergunningen.

Financiële gegevens

Welstandszorg Hûs en Hiem	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat
Risicoprofiel: gemiddeld			
Bedragen in € 1.000			
2024	383	425	123
2025	491	412	119

Afvalsturing Friesland en Fryslân Miljeu Noardwest

Omrin zamelt afval in en verwerkt het. De organisatie zorgt voor het voorkomen, verwijderen, bewerken en verwerken van het Friese afval volgens de voorgeschreven milieudoelstellingen en tegen zo laag mogelijke kosten. Het bestuurlijk belang van de gemeente bestaat uit stemrecht naar rato van het aandelenbezit. Gemeente Terschelling heeft 1,5% van de aandelen in Afvalsturing Friesland N.V. en 2% van de aandelen in Fryslân Miljeu Noardwest.

Financiële gegevens

Afvalsturing Friesland NV (Omrin)	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat
Risicoprofiel: gemiddeld			
Aandeel gemeente Terschelling: 1,5%			
Bedragen in € 1.000			
2024	83.562	131.694	7.130
2025	84.068	131.702	2.530

NV Fryslân Miljeu Noardwest	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat
Risicoprofiel: gemiddeld			
Aandeel gemeente Terschelling: 2%			
Bedragen in € 1.000			
2024	13.030	30.506	1.621
2025	15.605	40.629	2.322

Kredietbank Nederland

Kredietbank Nederland biedt financiële dienstverlening aan mensen die om welke reden dan ook niet terechtkunnen bij een reguliere bank. Het stemrecht binnen deze verbonden partij wordt bepaald naar rato van de kapitaalversterking.

Financiële gegevens

Kredietbank Nederland	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat
Risicoprofiel: laag			
Bedragen in € 1.000			
2024	2.499	48.295	negatief
2025	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

BNG Bank is de bank voor overheden en instellingen die zich inzetten voor het maatschappelijk belang. De bank draagt eraan bij dat de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor inwoners zo laag mogelijk blijven. Gemeenten, provincies en de Staat zijn eigenaar van de bank. Door dit eigenaarschap en het beperkte werkterrein van de bank is het risico voor financiers bij kredietverlening zeer beperkt.

BNG Bank bundelt de financieringsbehoefte van haar klanten en sluit daarmee aan op de financiële markten. Hierdoor kan de bank financiering tegen scherpe prijzen aantrekken en deze voorwaarden doorgeven aan decentrale overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Dit draagt uiteindelijk bij aan lagere kosten voor maatschappelijke voorzieningen.

Financiële gegevens

Bank Nederlandse Gemeenten	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat
Risicoprofiel: laag			
Aandeel gemeente Terschelling: 0,006%			
Bedragen in € 1.000			
2024	4.777.000	123.614.000	294.000
2025	4.863.000	110.701.000	172.000

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ondersteunt Nederlandse gemeenten bij de uitvoering van hun bestuurstaken. De vereniging helpt haar leden onder andere bij het maken van afspraken over arbeidsvoorwaarden en bij het sluiten van overeenkomsten met werknemersorganisaties over de arbeidsvoorwaarden van personeel.

Daarnaast behartigt de VNG de belangen van haar leden die samenhangen met hun bestuurs- en beheerstaken. De leden van de VNG hebben stemrecht op basis van een veelvoud van 1.000 inwoners per gemeente.

Financiële gegevens

Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat	Bijdrage
Risicoprofiel: laag				
Bedragen in € 1.000				
2024	60.361	133.694	-26	10
2025	63.367	128.736	2.594	11

Vereniging van Friese Gemeenten (VFG)

De Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) is de vereniging van de Friese gemeenten. Binnen de VFG ontmoeten gemeentebestuurders en raadsleden elkaar en delen zij kennis. Op landelijk niveau is de VFG een provinciale partner van de VNG. De vereniging deelt kennis, haalt vragen op en stemt standpunten af. Ook signaleert en deelt de VFG relevante kennis met haar leden. Financiële gegevens zijn niet van toepassing. Daarom wordt er geen tabel met financiële gegevens opgenomen.

Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân

De Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân U.A. verzorgt het beheer en onderhoud van de openbare verlichting op het eiland. Daarnaast koopt de coöperatie gezamenlijk energie in en werkt zij via een samenwerkingsverband aan de verduurzaming daarvan.

Financiële gegevens

Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân U.A.	Bijdrage
Risicoprofiel: laag	
Bedragen in € 1.000	
2024	5
2025	10

Stichting Waddenhaven Terschelling

Sinds 1 januari 2025 verzorgt Stichting Waddenhaven Terschelling de exploitatie van de gemeentehaven en de jachthaven. Stichting Passantenhaven is daarbij overgegaan in Stichting Waddenhaven Terschelling. De stichting wordt bestuurd door een bestuur van drie of vijf leden. Het College stelt het aantal bestuurders vast. De bestuurders worden benoemd door de gemeenteraad.

Financiële gegevens

Stichting Waddenhaven Terschelling	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat
Risicoprofiel: laag			
Bedragen in € 1.000			
2024	1.684	291	54
2025	1.609	444	-74

Stichting Beheer Schoolgebouwen

Stichting Beheer Schoolgebouwen beheert de Brede School op West-Terschelling. Het bestuur bestaat uit een vertegenwoordiger van de gemeente en de directieleden van beide schoolbesturen.

Financiële gegevens

Stichting Beheer Schoolgebouwen	Eigen vermogen op 31-12	Vreemd vermogen op 31-12	Resultaat	Bijdrage
Risicoprofiel: laag				
Bedragen in € 1.000				
2024	-213	334	-40	25
2025	-225	356	-13	25

Bron: Concept jaarrekening 2025 Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling

Grondbeleid

De ruimte op Terschelling is schaars. Daarom is het belangrijk dat we grond en vastgoed zorgvuldig gebruiken. Met ons grondbeleid maken we ontwikkelingen mogelijk die bijdragen aan een leefbaar en toekomstbestendig eiland. In deze paragraaf beschrijven we hoe we grondbeleid inzetten, welke ontwikkelingen we verwachten en hoe we omgaan met de financiële risico's van grondzaken.

Waar gaat het over?

We gebruiken grondbeleid om ontwikkelingen op de juiste plekken mogelijk te maken. Denk aan woningen, maatschappelijke voorzieningen, leefbare dorpen en een aantrekkelijke leefomgeving.

We willen de beschikbare ruimte zo goed mogelijk benutten. Nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan de woonbehoefte, de leefbaarheid en de kwaliteit van het eiland. Daarbij houden we rekening met het landschap, de natuur en de bijzondere kenmerken van Terschelling.

We gebruiken onze eigen grond en andere eigendommen om gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken. Per situatie bekijken we welke aanpak het beste past bij de opgave en de locatie.

Als we gemeentegrond uitgeven, doen we dat op een transparante en eerlijke manier. Geïnteresseerde partijen krijgen gelijke kansen. Ook maken we afspraken met initiatiefnemers over de kosten van een ontwikkeling en hun bijdrage aan publieke doelen. Zo voorkomen we dat kosten onnodig bij de gemeente terechtkomen.

Wat willen we bereiken?

Met ons grondbeleid willen we bijdragen aan een leefbaar eiland voor huidige en toekomstige inwoners. We zetten grond en vastgoed daarom gericht in voor ontwikkelingen die passen bij de woonbehoefte en andere maatschappelijke doelen.

Ook willen we vooraf duidelijk hebben wat een ontwikkeling financieel betekent. Zo weten we welke kosten en opbrengsten we kunnen verwachten en kunnen we financiële risico's op tijd herkennen.

Wat doen we in 2027?

Het grondbeleid is nu vastgelegd in verschillende beleidsstukken en besluiten. Daardoor ontbreekt een overzicht van de keuzes en uitgangspunten van de gemeente. In 2027 stellen we daarom een integrale Nota Grondbeleid op. Hierin beschrijven we hoe we onze grond en de verschillende instrumenten voor grondbeleid inzetten om maatschappelijke doelen te bereiken.

Ook maken we duidelijk welke rol de gemeente wil spelen bij toekomstige ontwikkelingen. De nota sluit aan bij het nieuwe volkshuisvestingsprogramma en de woningbouwstrategie. Voor de ontwikkelingen CNL en Zuidermiede leggen we in 2027 voorstellen voor aan de gemeenteraad.

Hoe zien we of het werkt?

Bij ruimtelijke ontwikkelingen brengen we de verwachte kosten en opbrengsten in beeld. Zo kunnen we beoordelen of een project financieel haalbaar is en risico's op tijd herkennen. We bekijken regelmatig welke ontwikkelingen invloed kunnen hebben op de financiële resultaten. Daarbij letten we bijvoorbeeld op veranderingen in grondprijzen, bouwkosten, procedures en de markt.

Als een gebiedsontwikkeling financieel beter verloopt dan verwacht, bekijken we of we tussentijds opbrengsten kunnen realiseren. Daarbij houden we rekening met de landelijke financiële regels en de risico's die nog in het project aanwezig zijn.

Wat mag het kosten?

Op dit moment heeft de gemeente geen lopende grondexploitaties. Daarom zijn er op dit moment geen opbrengsten of kosten uit lopende grondexploitaties. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen brengen we de financiële gevolgen vooraf in beeld. Zo houden we zicht op de kosten, opbrengsten en risico's.

We nemen de risico's van grondzaken mee in de planning-en-controlcyclus. Zo houden we grip op onze financiële positie en kunnen we maatschappelijke ambities uitvoeren zonder onverantwoorde financiële risico's te nemen.

Openbaarheidsparagraaf

Inwoners moeten kunnen zien welke besluiten de gemeente neemt, waar deze over gaan en wat ze betekenen. Daarom publiceren we op onze website onder andere vergaderstukken en verslagen van de gemeenteraad, jaarverslagen en de agenda's en besluitenlijsten van het college.

Daarnaast maken we op de website actief informatie openbaar over de organisatie en bereikbaarheid van de gemeente, vergunningen in geanonimiseerde vorm en WOO-verzoeken en WOO-besluiten.

Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans laat zien hoe de financiële positie van de gemeente zich de komende jaren naar verwachting ontwikkelt. We kijken daarbij naar onze bezittingen, schulden, reserves en andere financiële verplichtingen. Ook laat de balans zien hoeveel geld we nodig hebben om onze geplande investeringen te betalen.

Hoe ontwikkelt de balans zich?

Het balanstotaal neemt de komende jaren sterk toe. De onderstaande tabel geeft hiervan een overzicht voor de jaren 2025 tot en met 2030. In 2026 bedraagt dit ongeveer € 32 miljoen. In 2027 stijgt het naar ongeveer € 82 miljoen. Dit komt vooral door de grote investeringen die de gemeente de komende jaren wil uitvoeren. Hierdoor neemt de waarde van onze bezittingen, zoals gebouwen en andere investeringen, flink toe.

We betalen deze investeringen met eigen middelen, subsidies en leningen. Onze eigen middelen en ontvangen subsidies zijn niet voldoende om alle investeringen te betalen. Daarom hebben we aanvullende financiering nodig.

Geprognosticeerde balans	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030
Activa						
(Im)materiële vaste activa	18.840	20.804	39.452	60.653	66.040	63.484
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	71	71	71	71	71	71
Financiële vaste activa: Leningen	566	538	509	481	453	425
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	309	309	309	309	309	309
Totaal Vaste Activa	**19.786**	**21.722**	**40.341**	**61.514**	**66.873**	**64.289**
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	3.153	2.949	2.949	2.949	2.949	2.949
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	-	-	-	-	-	-
Uitzettingen <1 jaar	8.622	2.500	33.908	10.028	2.500	2.500
Liquide middelen	292	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa	3.918	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal Vlottende Activa	**15.985**	**10.449**	**41.857**	**17.977**	**10.449**	**10.449**
Totaal Activa	**35.771**	**32.171**	**82.198**	**79.491**	**77.322**	**74.738**

Passiva						
Eigen vermogen	13.603	8.980	9.838	9.990	8.847	9.034
Voorzieningen	7.191	6.166	6.146	6.195	6.235	6.275
Vaste schuld	7.319	9.609	8.589	27.569	45.882	43.728
Totaal Vaste Passiva	**28.113**	**24.755**	**24.573**	**43.754**	**60.964**	**59.037**
Vlottende schuld	857	900	900	900	900	900
Overlopende passiva	6.801	4.000	35.408	11.528	4.000	4.000
Totaal Vlottende Passiva	**7.658**	**4.900**	**36.308**	**12.428**	**4.900**	**4.900**
Financieringstekort	-	2.516	21.317	23.310	11.459	10.801
Totaal Passiva	**35.771**	**32.171**	**82.198**	**79.492**	**77.323**	**74.738**

Hoe groot is de financieringsbehoefte?

De financieringsbehoefte laat zien hoeveel extra geld we nodig hebben om de geplande investeringen te betalen. Volgens de huidige prognose bedraagt deze eind 2027 ongeveer € 21,3 miljoen. In 2028 loopt dit op tot ongeveer € 23,3 miljoen. Daarna neemt de financieringsbehoefte af naar ongeveer € 11,5 miljoen in 2029 en € 10,8 miljoen in 2030.

Om de geplande investeringen te kunnen uitvoeren, trekken we daarom de komende jaren aanvullende leningen aan. De vaste schuld neemt hierdoor toe van ongeveer € 9,6 miljoen eind 2026 naar € 45,9 miljoen eind 2029. Daarna neemt de schuld weer iets af.

Welke invloed hebben subsidies op de financiering?

Een deel van de investeringen betalen we met bijdragen van het Rijk en andere subsidies. Deze bedragen ontvangen we soms al voordat we de bijbehorende investeringen betalen. Hierdoor hebben we tijdelijk extra geld beschikbaar.

Volgens de regels van het schatkistbankieren zetten we dit geld tijdelijk bij het ministerie van Financiën. We ontvangen hierover rente. Deze renteopbrengsten kunnen een deel van de rentekosten van de aanvullende leningen opvangen.

De geprognosticeerde balans laat daarmee zien hoe de geplande investeringen invloed hebben op onze financiële positie en op de hoeveelheid geld die we de komende jaren moeten lenen.

Personele lasten

Een goede dienstverlening begint bij voldoende medewerkers met de juiste kennis en vaardigheden. We willen dat onze organisatie klaar is voor de taken en plannen van de komende jaren. In deze paragraaf beschrijven we hoe we omgaan met onze personele capaciteit, welke keuzes we in 2027 maken en hoe we volgen of we genoeg mensen, kennis en vaardigheden hebben om onze taken uit te voeren.

Waar gaat het over?

Terschelling is een kleine eilandgemeente. Vacatures zijn niet altijd makkelijk in te vullen en specialistische kennis is niet altijd beschikbaar. Bij ziekte, vertrek of een openstaande vacature kan het werk daardoor vertragen.

We willen daarom dat het aantal medewerkers en de inrichting van de organisatie zo goed mogelijk aansluiten bij de taken van de gemeente. Zo kunnen inwoners, ondernemers en bestuur rekenen op een gemeente die haar taken goed uitvoert en haar plannen kan waarmaken.

Wat willen we bereiken?

We willen voldoende medewerkers hebben om onze belangrijkste taken uit te voeren. Medewerkers moeten weten waarvoor zij verantwoordelijk zijn en genoeg tijd, kennis en ondersteuning hebben om hun werk goed te doen.

Zo kan onze dienstverlening zoveel mogelijk doorgaan, ook bij ziekte, vertrek of moeilijk vervulbare vacatures. Als een vraag, aanvraag of project toch vertraging oploopt, informeren we inwoners en ondernemers daar duidelijk over.

We willen het werk bovendien minder afhankelijk maken van één medewerker. Daarom zorgen we voor duidelijke verantwoordelijkheden en een goede verdeling van kennis en taken.

Wat doen we in 2027?

In 2027 brengen we voor de belangrijkste taken in beeld hoeveel uren, kennis en vaardigheden nodig zijn en wat beschikbaar is. Zo zien we eerder waar knelpunten ontstaan en waar we keuzes moeten maken. We werken aan een duidelijke verdeling van verantwoordelijkheden en een goede aansturing. Zo kunnen we planmatiger werken, beter prioriteiten stellen en medewerkers gericht inzetten.

We voeren vaste werkzaamheden zoveel mogelijk uit met vaste medewerkers. Als de aard of duur van het werk daarom vraagt, zetten we tijdelijke medewerkers of externe deskundigen in. Ook kunnen we kiezen voor samenwerking, werving of opleiding om ontbrekende kennis en vaardigheden aan te vullen.

Als we niet genoeg capaciteit hebben om al het werk uit te voeren, maken we duidelijke keuzes. We bepalen dan welk werk voorrang krijgt en welk werk later kan worden uitgevoerd. Daarbij maken we ook duidelijk wat inwoners en ondernemers

hiervan merken, bijvoorbeeld door vertraging in de dienstverlening of uitstel van een project. Blijvende veranderingen in het aantal medewerkers leggen we apart voor aan de gemeenteraad.

Hoe zien we of het werkt?

We volgen de ontwikkeling van de personele capaciteit. Daarbij kijken we naar de uren, kennis en vaardigheden die nodig en beschikbaar zijn. Ook kijken we naar de ontwikkeling van het aantal medewerkers en naar taken die afhankelijk zijn van één of enkele medewerkers. Daarnaast volgen we de verhouding tussen vaste medewerkers, tijdelijke medewerkers en externe inzet.

We letten vooral op knelpunten in de personele bezetting die gevolgen kunnen hebben voor de dienstverlening. Zo kunnen we op tijd bijsturen.

Wat mag het kosten?

De personeelslasten voor 2027 zijn gebaseerd op de huidige formatie en de personele ontwikkelingen die nu bekend zijn. Veranderingen in de organisatie en nieuwe keuzes over het aantal medewerkers, tijdelijke inzet of externe deskundigen kunnen gevolgen hebben voor de personeelslasten. Als dat nodig is, brengen we deze financiële gevolgen apart in beeld.

Hoofdstuk 4

Bijlagen

Begroting 2027

Uitgangspunten programma-begroting 2027-2030

De begroting 2027 en het meerjarenperspectief voor 2028 tot en met 2030 zijn gebaseerd op het bestaande beleid. Daarbij gaan we uit van het coalitieprogramma Koers naar de toekomst: meedenken, meepraten, meedoen. Ook de wijzigingen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd, zijn in de begroting verwerkt.

Bij het opstellen van de begroting houden we rekening met de ontwikkeling van de lonen, prijzen en rente. Ook de verwachte ontwikkeling van de algemene uitkering en de lokale lasten is meegenomen.

Loonontwikkeling

Voor 2027 gaan we uit van een stijging van de lonen met 1,6% per 1 januari. Dit is gebaseerd op de huidige cao, die loopt tot en met 31 maart 2027. In de personeelsbegroting is ook rekening gehouden met ontwikkelingen zoals periodieke salarisverhogingen, tussentijdse bevorderingen en veranderingen in de samenstelling van het personeel.

Prijsontwikkeling

Voor prijsstijgingen van meer dan € 50.000 is in de begroting een aparte post opgenomen. Voor kleinere prijsstijgingen is een bedrag van € 50.000 opgenomen voor onvoorziene kosten.

Ook de verwachte prijsstijgingen van verbonden partijen en gemeenschappelijke regelingen zijn in de begroting verwerkt.

Renteontwikkeling

Voor langlopende leningen gaan we bij het berekenen van de rentelasten uit van een rentepercentage van 3,5%. Dit is gebaseerd op de verwachte rente op de kapitaalmarkt.

Vanaf 2028 en de jaren daarna verwachten we een financieringstekort. Daarom is in de begroting geen rentevergoeding voor een financieringsoverschot opgenomen.

Algemene uitkering

De begroting 2027 tot en met 2030 is gebaseerd op de verwachte ontwikkelingen uit de meicirculaire 2026.
Deze circulaire geeft aan hoeveel geld de gemeente de komende jaren naar verwachting van het Rijk ontvangt.

Ontwikkeling lokale lasten

Voor de belastingen, leges, retributies en algemene dekkingsmiddelen sluiten we aan bij de nominale verhogingen die zijn beschreven in de paragraaf Lokale heffingen. De verhoging van de leges en retributies is gebaseerd op de consumentenprijsindex.

Baten en lasten per grootboeknummer

Bedragen x € 1.000

Grootboeknummer	Omschrijving	Begroting 2027 lasten	Begroting 2027 baten
611011	Gemeenteraad en raadscommissie	318	-
611021	Griffie	185	-
611031	Accountantscontrole	50	-
611101	College van burgemeester en wethouders	467	-
611102	Ambtswoning burgemeester	26	-14
611201	Representatie bestuur en personeel	20	-
611300	WKR ambtelijke organisatie	439	-
611301	Overige salariskosten	1.217	-10
611310	Salarissen Directie	183	-
611320	Salarissen Teamleiders	655	-
611330	Salarissen Staf	1.310	-
611335	Salarissen Staf - OR	16	-
611340	Salarissen 't Behouden Huys	236	-
611350	Salarissen Ondersteuning	572	-
611360	Salarissen Beleid	1.116	-
611370	Salarissen Publiek	1.062	-
611375	Salarissen Eilandteam	389	-
611376	Salarissen VTH	542	-
611380	Salarissen Babs	11	-
611390	Salarissen Techniek	1.492	-235
611401	Organisatieontwikkeling	32	-
611801	Regionale samenwerking	298	-
612001	Rente	-	-380
612011	Gemeentehuis - facilitair bedrijf	573	-53
612021	Automatisering (gemengd btw)	1.148	-
612032	Juridisch control incl. bezw. en beroep	86	-

Grootboeknummer	Omschrijving	Begroting 2027 lasten	Begroting 2027 baten
612035	Verhuur gemeentegronden	10	-31
612041	Personeel en organisatie	95	-
612042	Talent Lokaal Centraal	735	-
612048	Documentaire Informatie Voorz. (DIV)	21	-
612049	Gemeentehuis - interne dienst	53	-
612051	Administratie	283	-
612071	Buitendienst	253	-22
612081	Algemeen onderwijsbeleid	54	-
612091	Belastingen	72	-15
612095	Communicatie	236	-
612250	BTW Compensatiefonds	-	-30
612500	Resultaatrekening van baten en lasten	1.687	-854
613201	Verkiezingen	20	-
613303	Baten secretarieleges	-	-100
613401	Burgerzaken en kcc	68	-
613402	Burgerlijke stand	7	-30
613404	Gevonden voorwerpen	4	-
614001	Veiligheidsbeleid	155	-
614111	Brandkranen	5	-
614121	Brandpreventie	767	-
614201	Rampenbestrijding	4	-
614300	Leges drank & horeca, evenementen en speelautomaten	-	-50
614501	Strandveiligheid	276	-
614502	Beleid strand	1	-54
614503	Strandbeheer en uitvoering	55	-
614710	Uitvoering APV bijzondere wetten	36	-
615000	Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid	190	-
615100	CDOKE	-	-
615311	Vergunningverlening en toezicht Milieutaken	258	-
615750	Elektrisch rijden	4	-
616101	Ruimtelijke plannen	57	-
616201	Omgevingswet	145	-
617011	Vergunningverlening en toezicht WABO	162	-
617013	WABO-leges	-	-135
617100	Uitvoering huisvestingsverordening	31	-1
617201	Basisreg. Adressen en Gebouwen (BAG)	60	-
617301	Volkshuisvesting	340	-

Grootboeknummer	Omschrijving	Begroting 2027 lasten	Begroting 2027 baten
618401	Bevordering toerisme	292	-
618403	Passantenhaven	162	-125
618500	Exploitatie Centrum Natuur en Landschap	87	-5
618600	Museum t Behouden Huys	188	-107
618700	Tonnenloods	168	-
618800	Cultureel erfgoed	66	-
619006	Ge klu-locatie	-	-
619211	Verhuur gemeentewoningen	141	-106
619221	Verhuur gemeentegebouwen	73	-13
619231	Vluchtelingenopvang	61	-27
619235	Oude campus	99	-70
619241	Rechten begraafplaatsen	-	-10
619402	Beleggingen	-	-13
619521	OZB-NW gebruikers	-	-628
619531	OZB-W eigenaren	-	-1.730
619541	OZB-NW eigenaren	-	-941
619650	Kwijtschelding belastingen	12	-
619701	Precariobelasting	-	-138
619911	Inningskosten toeristenbelasting	40	-
619921	Opbrengst toeristenbelastingen	-	-5.935
619941	Opbrengst forensenbelasting	-	-1.652
620121	Onvoorzien	50	-
620141	Mutatie reserves prog. 1	1	-
620142	Mutatie reserves prog. 2	45	-
620143	Mutatie reserves prog. 3	-	-
620144	Mutatie reserves prog. 4	-	-
620145	Mutatie reserves prog. 5	-	-
620146	Mutatie reserves prog. 6	364	-385
620147	Mutatie reserves prog. 7	-	-
620301	Algemene uitkering gemeentefonds	-	-14.761
630201	Eiland Griend	4	-2
630331	Beheer en onderhoud openbaar groen	297	-
630411	Onderhoud begraafplaatsen	20	-1
631250	Afvalinzameling	836	-
631270	Afvalverwerking	337	-70
631280	Milieustraat	280	-
631285	Overslagstation	3	-20

Grootboeknummer	Omschrijving	Begroting 2027 lasten	Begroting 2027 baten
631601	Afvalstoffenheffing/reinigingsrecht	-	-1.303
632132	Onderhoud bermen	44	-
632141	Beheer onderhoud wegen/straten/plein	2.482	-1.024
632201	Verkeersveiligheid	-	-
632301	Straatreiniging	161	-49
632401	Gladheidsbestrijding	7	-
632501	Openbare verlichting	84	-
632601	Mobiliteit	100	-
633031	Beheer en onderhoud binnenhavens	585	-5
633101	Waterwegen	276	-7
634021	Beheer en onderhoud riolering	1.013	-100
634101	Heffing rioolbelasting	-	-1.055
640201	Huisvesting openbaar basisonderwijs	154	-7
640202	Huisvesting brede school	217	-69
640322	Beleid bijzonder basisonderwijs	2	-
640401	Huisvesting bijzonder basisonderwijs	11	-
641001	Huisvesting openbaar voortgezet onderwijs	25	-
641101	Tegemoetkoming uitwonende studerenden	21	-
641301	Onderwijsachterstandenbeleid	63	-63
641401	Leerlingenvervoer	67	-
641601	Schoolzwemmen	37	-
641701	Onderwijsbegeleiding	40	-20
641801	Gemeentelijk budget cultuuronderwijs	6	-
644101	Bibliotheek	211	-
644102	Multifunctioneel gebouw De Driemaster	64	-98
644201	Muziekonderwijs	38	-
644401	(Overige) Kunstzinnige vorming	20	-
644521	Zwembad	538	-139
644611	Sportgebouw Hoorn	7	-
644621	Sportvelden Hoorn	15	-
644623	Sportgebouw Midsland	10	-
644625	Sportvelden Midsland	43	-4
644630	Sportveld West	8	-
644640	Gymnastiekgebouw West	99	-30
644645	Gymnastiekgebouw Midsland	20	-4
644650	Gymnastiekgebouw Hoorn	134	-86
644701	Bevordering sportdeelname	76	-

Grootboeknummer	Omschrijving	Begroting 2027 lasten	Begroting 2027 baten
645131	Dorpshuis De Stoek	76	-30
645201	Culturele activiteiten	90	-
649111	Maatschappelijke dienstverlening	96	-
649352	Jeugdwerk	144	-
649511	Ouderenwerk	14	-
649541	Leefbaarheid	85	-
649811	Kinderopvang	28	-
649812	Peuteropvang	90	-
649821	Gebouwen kinder- en peuteropvang	16	-30
649825	Middelen jeugd en gezin (CJG)	11	-
650013	Algemene gezondheidszorg	65	-
650101	Jeugdgezondheidszorg	231	-
650212	Helihaven	9	-
660100	Rattenbestrijding	50	-
674100	Begeleide participatie	41	-
674200	Sociale werkvoorziening	229	-43
674210	Arbeidsparticipatie	33	-
674300	WPI: BUIG/BBZ/Beschut werken	609	-419
674400	Armoedebestrijding BBZ	50	-
674410	Armoedebestrijding minimabeleid	12	-
674500	WMO: Mantelzorg	11	-
674510	WMO: Overige externe kosten	6	-
674520	WMO: Vervoer	357	-7
674530	Veilig thuis	43	-
674600	WMO: Huishoudelijke ondersteuning	599	-
674610	WMO: Individuele begeleiding	318	-
674620	WMO: Dagactiviteiten	49	-
674630	WMO: Eigen bijdragen CAK	-	-43
674640	WMO: PGB	27	-
674700	Jeugdhulp ambulant lokaal	378	-
674710	Jeugdhulp: Pleegzorg	92	-
674720	Jeugdhulp: Hoogspecialistisch	26	-
674730	Jeugdhulp: Crisis	25	-
674740	Jeugdhulp: Gesloten plaatsing	-	-
674750	Jeugdhulp: Dyslexie	535	-
674800	Beschermd wonen	-	-39
674810	Maatschappelijke- en vrouwenopvang	60	-

Grootboeknummer	Omschrijving	Begroting 2027 lasten	Begroting 2027 baten
674820	Jeugdbescherming	31	-
674830	Jeugdreclassering	-	-
	Totaal	**33.427**	**-33.427**

Meerjareninvesterings-begroting

Investeringsbegroting 2026–2030							
In € 1.000	**Datum (verwacht) besluit Raad**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**Totaal per investering**
Divers materiaal							
Holder groenonderhoud	28-1-2026	232					232
Voertuigen buitendienst (auto's)	-	54					54
Vervanging voertuigen (HVO100/ elektrisch)	-			125	125	125	375
Wegen en riolering							
Aanpassen openbaar vervoer (buslus)	2018	139					139
Herinrichting Groene strand en Zwarteweg	26-3-2025	778					778
Torenstraat/Brandarisplein	28-1-2026	1.250					1.250
Trillingen Lies	2-10-2024	521					521
Parkeren West	-	67					67
Weg industrieterrein Nieuwe Dijk	-	650					650
Reconstructie Duinweg Midsland	-	720					720
Buslus VMBO	2017		130				130
Reconstructie Molenhoek	-		230				230
Reconstructie Molenweg	-		345				345
Reconstructie Europalaan/West Aletalaan	-			840			840
Waterwegen							
Buitengewoon onderhoud waterwegen	5-11-2025	225	305				530

Investeringsbegroting 2026–2030							
In € 1.000	**Datum (verwacht) besluit Raad**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**Totaal per investering**
Haven							
Vervanging steigers passantenhaven	4-6-2025	307					307
Havenwerken Terschelling	16-12-2025		6.092	44.180	17.728		68.000
Bijdragen derden havenwerken Terschelling			-2.592	-29.380	-13.028		-45.000
Gebouwen							
Herinrichting hal gemeentehuis	27-4-2024	48					48
Verduurzaming gemeentegarage	2-9-2024	1.034					1.034
Verduurzaming sportgebouw Hoorn (AVV)	2-9-2024	439					439
Verduurzaming Schoolpad 4 (gymzaal hoorn)	2-9-2024	641					641
Verduurzaming Dorpsstraat 54 (De Stoek)	2-9-2024	547					547
Verduurzaming Brouwershoekweg	2-9-2024	261					261
Herinrichting Raadzaal	-	125					125
Verduurzaming gemeentehuis	2-9-2024		1.110				1.110
Verduurzaming Dennenweg (gymzaal West)	2-9-2024			699			699
Onderwijshuisvesting							
Schylger Jouw	9-7-2025	500	7.000	7.100			14.600
Bijdrage Regiodeal		-1.000					-1.000
IHP overig ('t Jok)	19-7-2023				2.800		2.800
Openbare verlichting							
Verduurzaming openbare verlichting	7-1-2020	206	200				406

Investeringsbegroting 2026–2030							
In € 1.000	**Datum (verwacht) besluit Raad**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**Totaal per investering**
Overig							
Straatmeubilair + speeltoestellen	–		100	100	100	100	400
Sportvelden, grootonderhoud	–		300				300
Groot onderhoud Zoutopslag	–		75				75
Materialen gymzalen	–						
Units strandwacht	–	130					130
Toiletvoorziening Torenstraat	28-1-2026	100					100
Voorbereidingskrediet Zuidermiede	1-3-2023	225					225
Installaties zwembad de Dôbe	28-1-2026	194					194
Koffiemachines	–	20					20
Tonnenloods	–	775					775
Vervangen inventaris gemeentehuis	–	180					180
Totaal per jaar		**9.368**	**13.295**	**23.664**	**7.725**	**225**	**54.277**

Leningoverzicht

Staat van langlopende geldleningen

bedragen in € 1.000

Nr.	Geldverstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Laatste aflossing	Rente %	Stand per 1-1-2026	Rentelast	Laatste aflossing
6.0	B.N.G.	3.000	2036	4,165	1.100	46	100
7.1	B.N.G.	896	2036	1,420	521	7	45
13.0	B.N.G.	454	2034	2,420	171	4	17
16.0	NWB	2.000	2031	0,100	600	1	100
17.0	NWB	4.000	2041	0,300	2.133	6	133
20.0	B.N.G.	2.000	2029	0,550	800	4	200
22.0	B.N.G.	2.500	2041	0,440	2.000	9	125
23.0	B.N.G.	3.000	2036	3,290	0	49	0
24.0	-	20.000	2058	3,500	0	0	0
25.0	-	20.000	2059	3,500	0	0	0
		Totaal			**7.319**	**127**	**716**

Nr.	Geldverstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Laatste aflossing	Rente %	Stand per 1-1-2027	Rentelast	Laatste aflossing
6.0	B.N.G.	3.000	2036	4,165	1.000	42	100
7.1	B.N.G.	896	2036	1,420	479	7	45
13.0	B.N.G.	454	2034	2,420	155	4	17
16.0	NWB	2.000	2031	0,100	500	1	100
17.0	NWB	4.000	2041	0,300	2.000	6	133
20.0	B.N.G.	2.000	2029	0,550	600	3	200
22.0	B.N.G.	2.500	2041	0,440	1.875	8	125
23.0	B.N.G.	3.000	2036	3,290	3.000	99	300
24.0	-	20.000	2058	3,500	0	0	0
25.0	-	20.000	2059	3,500	0	0	0
		Totaal			**9.609**	**169**	**1.020**

Nr.	Geldverstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Laatste aflossing	Rente %	Stand per 1-1-2028	Rentelast	Laatste aflossing
6.0	B.N.G.	3.000	2036	4,165	900	37	100
7.1	B.N.G.	896	2036	1,420	434	6	45
13.0	B.N.G.	454	2034	2,420	138	3	17
16.0	NWB	2.000	2031	0,100	400	0	100
17.0	NWB	4.000	2041	0,300	1.867	6	133
20.0	B.N.G.	2.000	2029	0,550	400	2	200
22.0	B.N.G.	2.500	2041	0,440	1.750	8	125
23.0	B.N.G.	3.000	2036	3,290	2.700	89	300
24.0	-	20.000	2058	3,500	0	0	0
25.0	-	20.000	2059	3,500	0	0	0
		Totaal			**8.589**	**152**	**1.020**

Nr.	Geldverstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Laatste aflossing	Rente %	Stand per 1-1-2029	Rentelast	Laatste aflossing
6.0	B.N.G.	3.000	2036	4,165	800	33	100
7.1	B.N.G.	896	2036	1,420	389	6	45
13.0	B.N.G.	454	2034	2,420	120	3	17
16.0	NWB	2.000	2031	0,100	300	0	100
17.0	NWB	4.000	2041	0,300	1.734	5	133
20.0	B.N.G.	2.000	2029	0,550	200	1	200
22.0	B.N.G.	2.500	2041	0,440	1.625	7	125
23.0	B.N.G.	3.000	2036	3,290	2.400	79	300
24.0	-	20.000	2058	3,500	20.000	700	667
25.0	-	20.000	2059	3,500	0	0	0
		Totaal			**27.569**	**834**	**1.687**

Nr.	Geldverstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Laatste aflossing	Rente %	Stand per 1-1-2030	Rentelast	Laatste aflossing	Stand per 1-1-2031
6.0	B.N.G.	3.000	2036	4,165	700	29	100	600
7.1	B.N.G.	896	2036	1,420	344	5	45	299
13.0	B.N.G.	454	2034	2,420	103	2	17	85
16.0	NWB	2.000	2031	0,100	200	0	100	100
17.0	NWB	4.000	2041	0,300	1.601	5	133	1.468
20.0	B.N.G.	2.000	2029	0,550	0	0	0	0
22.0	B.N.G.	2.500	2041	0,440	1.500	7	125	1.375
23.0	B.N.G.	3.000	2036	3,290	2.100	69	300	1.800
24.0	-	20.000	2058	3,500	19.333	677	667	18.667
25.0	-	20.000	2059	3,500	20.000	700	667	19.333
		Totaal			**45.881**	**1.494**	**2.154**	**43.728**

4.5

Staat van reserves en voorzieningen

	Saldo per 1-1-2026	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo per 01-01-2027	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo per 1-1-2028	Toevoeging 2028	Onttrekking 2028	Saldo per 01-01-2029	Toevoeging 2029	Onttrekking 2029	Saldo per 01-01-2030	Toevoeging 2030	Onttrekking 2030	Saldo per 01-01-2031
RESERVES																
Algemene reserves																
Algemene reserve	5.055		-1.782	3.273		-384	2.889	833		3.722	112		3.834	98		3.932
Totaal	**5.055**	**-**	**-1.782**	**3.273**	**-**	**-384**	**2.889**	**833**	**-**	**3.722**	**112**	**-**	**3.834**	**98**	**-**	**3.932**
Bestemmingsreserves (raad)																
Recreatie	249		-89	160			160			160			160			160
Wonen	224			224			224			224			224			224
Budgetoverheveling	1.161		-1.161	-			-			-			-			-
Havenbedrijf	1.178	364	-270	1.272	364	-385	1.251	364	-385	1.230	364	-385	1.209	364	-385	1.188
Kapitaallasten Havenfront	3.203		-115	3.088	45		3.133	60		3.193	60		3.253	60	-60	3.253
Behouden Huys	41			41			41			41			41			41
Waddenprogramma	2.250		-969	1.281			1.281			1.281		-1.281	-			-
Voorzorgsmaatregelen haven	835		-835	-			-			-			-			-
Totaal	**9.141**	**364**	**-3.439**	**6.066**	**409**	**-385**	**6.090**	**424**	**-385**	**6.129**	**424**	**-1.666**	**4.887**	**424**	**-445**	**4.866**
Bestemmingseserves (derden)																
Dr. J.W. van Dierenfonds	24	1		25	1		26	1		27	1		28	1		29
Totaal	**24**	**1**	**-**	**25**	**1**	**-**	**26**	**1**	**-**	**27**	**1**	**-**	**28**	**1**	**-**	**29**
Resultaat van de rekening																
Resultaat boekjaar	-617	617	-384	-384	1.217		833	112	-833	112	98	-112	98	207	-98	207
Totaal	**-617**	**617**	**-384**	**-384**	**1.217**	**-**	**833**	**112**	**-833**	**112**	**98**	**-112**	**98**	**207**	**-98**	**207**
Totaal reserves	**13.603**	**982**	**-5.605**	**8.980**	**1.627**	**-769**	**9.838**	**1.370**	**-1.218**	**9.990**	**635**	**-1.778**	**8.847**	**730**	**-543**	**9.034**

	Saldo per 1-1-2026	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo per 01-01-2027	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo per 1-1-2028	Toevoeging 2028	Onttrekking 2028	Saldo per 01-01-2029	Toevoeging 2029	Onttrekking 2029	Saldo per 01-01-2030	Toevoeging 2030	Onttrekking 2030	Saldo per 01-01-2031
VOORZIENINGEN																
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's																
Spaaruren personeel	83			83			83			83			83			83
Verplichting vml bestuurders	1.747	63	-	1.810	63	0	1.873	63	0	1.936	63	0	1.999	63	0	2.062
Personele verplichtingen	748															
Voorziening APPA	217		-87	130		-67	63			63			63			63
Voorzorgsmaatregelen haven	1.267		-665	602			602			602			602			602
Afkoopsommen graven	125	-	-20	105	0	-20	85	0	-20	65	0	-20	45	0	-20	25
Totaal	**4.187**	**63**	**-772**	**2.730**	**63**	**-87**	**2.706**	**63**	**-20**	**2.749**	**63**	**-20**	**2.792**	**63**	**-20**	**2.835**
Onderhoudsvoorzieningen																
Wegen en paden	805	935	-1.096	644	935	-1.023	556	935	-1.021	470	935	-1.030	375	935	-1.030	280
Riolering	700	1.165	-1.665	200		-100	100		-100	0			0			0
Gebouwen	835	379	-287	927	379	-287	1.019	379	-287	1.111	379	-287	1.203	379	-287	1.295
Totaal	**2.340**	**2.479**	**-3.048**	**1.771**	**1.314**	**-1.410**	**1.675**	**1.314**	**-1.408**	**1.581**	**1.314**	**-1.317**	**1.578**	**1.314**	**-1.317**	**1.575**
Door derden beklemde voorzieningen																
Onderwijs	664	0	-664	0			0			0			0			**0**
Totaal	**664**	**0**	**-664**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal voorzieningen	**7.191**	**2.542**	**-4.484**	**4.501**	**1.377**	**-1.497**	**4.381**	**1.377**	**-1.428**	**4.330**	**1.377**	**-1.337**	**4.370**	**1.377**	**-1.337**	**4.410**
Totaal voorzieningen en reserves	**20.794**	**3.524**	**-10.089**	**13.481**	**3.004**	**-2.266**	**14.219**	**2.747**	**-2.646**	**14.320**	**2.012**	**-3.115**	**13.217**	**2.107**	**-1.880**	**13.444**

EMU-saldo

Stap	Post / Omschrijving	Effect op EMU-saldo (in €1.000)	Toelichting
1	**Saldo van baten en lasten**	833	Het reguliere resultaat uit de exploitatiebegroting.
2	**Mutaties in reserves en voorzieningen**		
	– Onttrekkingen aan reserves/voorzieningen	-2.166	Dit zijn boekhoudkundige baten, geen reële inkomsten in dit jaar.
	+ Toevoegingen aan reserves/voorzieningen	3.004	Dit zijn boekhoudkundige lasten, geen reële uitgaven in dit jaar.
3	**Mutaties in kapitaalgoederen (Investeringen)**		
	+ Boekhoudkundige afschrijvingen	1.501	Afschrijvingen zijn geen kasuitgaven; de uitgave is immers al gedaan.
	– Bruto investeringen in vaste activa (investeringen in het lopende jaar)	-13.295	Het volledige investeringsbedrag telt direct mee in het jaar van aankoop.
	+ Desinvesteringen (verkoop van vaste activa)	-	De totale verkoopopbrengst telt direct mee als ontvangst.
4	**Mutaties in de balans (Transactiebasis)**		
	+/– Mutaties in de voorraden (o.a. bouwgrond)	-	Uitgaven voor grondwerving min, opbrengsten uit grondverkoop plus.
	+/– Mutaties in kortlopende vorderingen en schulden	30.380	Correctie om overgedragen bedragen naar het juiste kalenderjaar te boeken. In dit bedrag is de Rijksbijdrage voor de renovatie van de haven verdisconteerd.
=	**EMU-saldo**	**20.257**	**Positief = Overschot Negatief = Tekort**

Begrippenlijst begroting 2027

Afkorting	Verklaring
AI	Artificial Intelligence (kunstmatige intelligentie)
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AVV	Aesterse Voetbal Vereniging
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
AZWA	Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting Verantwoording
BCF	Btw-compensatiefonds
BGT	Basisregistratie Grootschalige Topografie
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOPA	Buitenplanse Omgevingsplanactiviteit
BRO	Basisregistratie Ondergrond
BRP	Basis Registratie Personen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDOKE	Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid
CNL	Centrum voor Natuur en Landschap
CO2	Koolstofdioxide
COELO	Centrum voor onderzoek van de economie van de lagere overheden
CPI	Consumentenprijsindex
DB	Dagelijks Bestuur
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DPIA	Data Protection Impact Assessment (Gegevensbeschermingseffectbeoordeling)
DWA	Droogweerafvoer
EMU-saldo	Economisch en Monetaire Unie-saldo
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
FRIZA	Fries Intergraal Zorgakkoord
FTE	Fulltime-equivalent
FUMO	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing

GALA	Gezond en Actief Leven Akkoord
GEO-informatie	Geografische (ruimtelijke) informatie
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GR	Gemeenschappelijke Regeling
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
I en W	Infrastructuur en Waterstaat
LEA	Lokale educatieve agenda
LIA	Lokale Inclusie Agenda
LV WOZ	Landelijke Voorziening Wet Waardering Onroerende Zaken
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
NDE	Netwerk Digitaal Erfgoed
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
OAB	Onderwijsachterstandenbeleid
OR	Ondernemingsraad
OVEF	Openbare Verlichting & Energie Fryslân
OVO	Openbaar Voortgezet Onderwijs
OZB	Onroerendezaakbelasting
P&C	Planning & Control
REV	Register Externe Veiligheidsrisico's
SDF	Sociaal Domein Fryslân
SJT	Stichting Jeugdwerk Terschelling
SoZaWe	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
SPOT	Stichting Primair Onderwijs Terschelling
SPUK	Specifieke Uitkering
SWT	Stichting Waddenhaven Terschelling
TLC	Talent Lokaal Centraal
TOF	Terschellinger Ondernemersfonds
UWV	Uitvoeringinstituut Werknemersverzekeringen
VFG	Vereniging van Friese Gemeenten
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet Onderwijs
VRF	Veiligheidsregio Fryslân
VSV	Voortijdig schoolverlaten
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WKB	Wet Kwaliteitsborging
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRP	Water- en rioleringsprogramma
WWB	Wet Werk en Bijstand

Verplichte BBV-indicatoren

Verplichte BBV-indicatoren 2.1 Bestuur en veiligheid

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Verplichte beleidsindicatoren BBV	2025	2024
Verwijzingen Halt (per 1.000 jongeren)	4	n.b.
Winkeldiefstallen (per 10.000 inwoners)	4,06	2,04
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	3,0	3,1
Diefstallen uit woning (per 10.000 inwoners)	2,03	n.b.
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	3,1	4,5

Wat betekenen deze cijfers?

Verwijzingen Halt
Deze indicator laat zien hoeveel jongeren per 1.000 jongeren naar Halt worden verwezen na het plegen van een strafbaar feit.

Winkeldiefstallen
Deze indicator laat zien hoeveel geregistreerde winkeldiefstallen er zijn per 10.000 inwoners.

Geweldsmisdrijven
Deze indicator laat zien hoeveel geregistreerde geweldsmisdrijven er zijn per 1.000 inwoners.

Diefstallen uit woning
Deze indicator laat zien hoeveel geregistreerde woninginbraken en diefstallen uit woningen er zijn per 10.000 inwoners.

Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte
Deze indicator laat zien hoeveel geregistreerde vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte er zijn per 1.000 inwoners.

Verplichte BBV-indicatoren 2.2 Economie en toerisme

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Verplichte beleidsindicatoren BBV	2025	2024
Functiemenging (in %)	57,2	55,8
Vestigingen (van bedrijven), per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 - 64 jaar	298,7	288,9

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Wat betekenen deze cijfers?

Functiemenging

Deze indicator laat zien in hoeverre wonen en werken in een gebied met elkaar zijn gemengd. Hoe hoger het percentage, hoe meer woningen en werkplekken door elkaar liggen. Het cijfer zegt iets over de ruimtelijke opbouw van een gemeente, maar niet direct over de kwaliteit van die mix.

Vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners van 15 tot 64 jaar

Deze indicator laat zien hoeveel bedrijfsvestigingen er zijn in verhouding tot het aantal inwoners in de werkzame leeftijd. Een hoger cijfer betekent dat er relatief veel bedrijven zijn gevestigd. Het zegt niets over de grootte van die bedrijven of het aantal banen dat zij bieden.

Verplichte BBV-indicatoren 2.3 Onderwijs,sport en cultuur

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Verplichte beleidsindicatoren BBV	2025	2024
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)		n.b.
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)		19
Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers in % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)		n.b.
Niet-sporters (in %)		46,8

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Wat betekenen deze cijfers?

Absoluut verzuim

Deze indicator laat zien hoeveel leerplichtige jongeren niet staan ingeschreven bij een school.

Relatief verzuim

Deze indicator laat zien hoeveel leerlingen wel staan ingeschreven, maar zonder geldige reden te vaak afwezig zijn.

Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie
Deze indicator laat zien welk deel van de jongeren het onderwijs verlaat zonder diploma op minimaal havo-, vwo- of mbo-2-niveau.

Niet-sporters
Deze indicator laat zien welk deel van de inwoners niet of nauwelijks aan sport doet.

Verplichte BBV-indicatoren 2.4 Sociaal domein

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Wat betekenen deze cijfers?

Banen
Deze indicator laat zien hoeveel banen er zijn per 1.000 inwoners van 15 tot 64 jaar.

Jongeren met een delict voor de rechter
Deze indicator laat zien welk deel van de jongeren van 12 tot 23 jaar vanwege een strafbaar feit voor de rechter komt.

Kinderen in een uitkeringsgezin
Deze indicator laat zien welk deel van de kinderen onder de 18 jaar opgroeit in een huishouden met een uitkering.

Netto arbeidsparticipatie
Deze indicator laat zien welk deel van de beroepsbevolking daadwerkelijk werkt.

Werkloze jongeren
Deze indicator laat zien welk deel van de jongeren van 16 tot 22 jaar geen werk heeft.

Personen met een bijstandsuitkering
Deze indicator laat zien hoeveel inwoners een bijstandsuitkering ontvangen per 1.000 inwoners.

Lopende re-integratievoorzieningen
Deze indicator laat zien hoeveel inwoners gebruikmaken van ondersteuning om weer aan het werk te komen.

Jongeren met jeugdhulp
Deze indicator laat zien welk deel van de jongeren tot 18 jaar gebruikmaakt van jeugdhulp.

Jongeren met jeugdbescherming
Deze indicator laat zien welk deel van de jongeren tot 18 jaar te maken heeft met een jeugdbeschermingsmaatregel.

Jongeren met jeugdreclassering
Deze indicator laat zien welk deel van de jongeren van 12 tot 23 jaar jeugdreclassering ontvangt.

Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo
Deze indicator laat zien hoeveel inwoners gebruikmaken van individuele ondersteuning vanuit de Wmo.

Verplichte beleidsindicatoren BBV	2025	2024
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)		950,2
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 23 jarigen)		n.b.
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)		n.b.
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking tov de beroepsbevolking)		74
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)		n.b.
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners)		4
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar)		2,7
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)		10,1
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)		n.b.
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)		n.b.
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners)		63

Verplichte BBV-indicatoren 2.5 Wonen en bouwen

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Verplichte beleidsindicatoren BBV	2026	2025
Gemiddelde WOZ waarde (x € 1.000)	511	476
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	n.b.	n.b.
Demografische druk (in %)	73,7	71,4
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (in €)	943	859
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (in €)	943	859
Hernieuwbare elektriciteit (in %)	29,2	n.b.

Wat betekenen deze cijfers?

Gemiddelde WOZ-waarde

Deze indicator laat de gemiddelde WOZ-waarde van woningen in de gemeente zien.

Nieuwgebouwde woningen

Deze indicator laat zien hoeveel nieuwe woningen zijn gebouwd per 1.000 bestaande woningen.

Demografische druk

Deze indicator laat zien hoe groot de groep jongeren en ouderen is in verhouding tot de groep inwoners in de werkende leeftijd. Hoe hoger het percentage, hoe groter die verhouding.

Gemeentelijke woonlasten

Deze indicator laat zien hoeveel een huishouden gemiddeld betaalt aan gemeentelijke woonlasten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens.

Hernieuwbare elektriciteit

Deze indicator laat zien welk deel van het elektriciteitsgebruik afkomstig is uit hernieuwbare bronnen.

Verplichte BBV-indicatoren 2.6 Fysieke leefomgeving

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Verplichte beleidsindicator BBV	2025	2024
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)		323

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Wat betekent dit cijfer?

Huishoudelijk restafval

Deze indicator laat zien hoeveel kilogram huishoudelijk restafval gemiddeld per inwoner wordt ingezameld. Het cijfer geeft inzicht in de hoeveelheid afval die overblijft nadat andere afvalstromen zijn gescheiden.

Verplichte BBV-indicatoren 2.7 Bedrijfsvoering

Naast onze eigen indicatoren moeten gemeenten een aantal landelijke beleidsindicatoren opnemen. Deze cijfers worden voor alle gemeenten op dezelfde manier bijgehouden en maken vergelijking tussen gemeenten mogelijk.

Verplichte beleidsindicatoren BBV	2027	2026
Formatie (in fte per 1.000 inwoners)	26	23
Bezetting (in fte per 1.000 inwoners)	nog niet bekend	20
Apparaatskosten (in € per inwoner)	2.367	2.217
Externe inhuur (als percentage van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen) *	5%	33%
Overhead (in % van de totale lasten)	20%	27%

*In de begroting 2027 is de post externe inhuur verlaagd ten gunste van de post vaste salarissen.

Wat betekenen deze cijfers?

Formatie
Deze indicator laat zien hoeveel formatie de gemeente heeft per 1.000 inwoners.

Bezetting
Deze indicator laat zien hoeveel van die formatie daadwerkelijk is ingevuld.

Apparaatskosten
Deze indicator laat zien hoeveel de gemeentelijke organisatie kost per inwoner.

Externe inhuur
Deze indicator laat zien welk deel van de totale personeelskosten wordt besteed aan externe inhuur.

Overhead
Deze indicator laat zien welk deel van de totale lasten bestaat uit kosten die nodig zijn om de organisatie te laten functioneren, zoals management, ICT, huisvesting en ondersteuning.